

LAGHURKTANTRASAMGRAHA

AND

SĀMASAPTALAKṢANA

EDITED FOR THE FIRST TIME

WITH

Commentary, Notes, Introduction, embodying a complete history of
the *nomenclatory* Grammatical Literature and Indices.

BY

SŪRYAKĀNTA, M. A., M. O. L., D. LITT. (PANJAB) D. PHIL. (OXON)

Reader in Sanskrit, University of the Panjab.

PUBLISHED BY

MEHAR CHAND LACHHMAN DAS

Oriental & Foreign Booksellers & Publishers

Proprietors : THE SANSKRIT BOOK DEPOT,
LAHORE, India.

MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit and Prakrit Series

VOLUME ELEVEN

Published by
MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit Book Depot,
Jain Street, Said Mitha Bazar, Lahore.
(INDIA)

First Edition]

May, 1940

[150 Copies

सोमसप्तलक्षणसहितो

लघुत्रिकतन्त्रसंग्रहः

783

पञ्चनदीयविश्वविद्यालये वेद-वेदान्त-भाषाविज्ञानाद्याचार्येण,
एम० ए०, एम० ओ० एल०, डी० लिट० (पंजाब),
डी० फिल० (ऑक्सन), इत्यादिविश्वविद्यावलि-
विभूषितेन सूर्यकान्तशास्त्रिणा सम्पादितः, स्वोपज्ञ-
भूमिका-च्याख्या-ऋगाद्यनुक्रमणिकाभिः
परिवर्धितश्च

Sa 2 V3
Lag / Sūr

लवपुरम्

विक्रमसंवत् १९९७

Printed by L. Khazanchi Ram Jain, at the
Manohar Electric Press, Jain Street, Lahore.

7o

SIR SARVAPALLI RADHAKRISHNAN Kt.,
M. A., D. LITT., F. B. A.,

Spalding Professor of Eastern Religions and Ethics
at the Oxford University

Vice-Chancellor, Benares Hindu University

George V Professor of Mental and Moral Science
at the Calcutta University

as a mark of

HUMBLE GRATITUDE AND PROFOUND REVERENCE

Surya Kanta

PREFACE

In the introduction to my Atharva-Prātiśākhya¹ I proposed the twofold development of Prātiśākhya and suggested an early origin for the nomenclative grammatical literature. This literature, though very vast in extent and potential in its bearing on the history of early Vedic grammar, has not yet been even casually treated either in Europe² or India. The present volume is an attempt to fill this gap.

The two works, i. e. Laghu-Rktantra-samgraha and Sāma-Saptalakṣaṇa belong to the Sāma-Veda and represent the nomenclative type of grammar; and since the two are necessarily alike in their matter and treatment, they are presented together in one volume.

The reason for typifying this type of grammar by Sāma-Vedic lakṣaṇa works in preference to those of the Rg-Veda or any other Samhitā is this, that no nomenclative grammatical work belonging to any other Samhitā appeared to be of greater or more varied historical importance than our Samgraha, based as it is, may be indirectly,³ on the Rktantra, the only available work of Śākaṭāyana, whom Yāska⁴ and Pāṇini⁵ so often mention in their works.

In the introduction I have attempted a detailed review of the nomenclative grammatical works belonging to different Samhitās with a view to interest Vedic grammarians in this field of research, leading ultimately to a truer perspective of the history of Vedic grammar.

---

1 Pp. 24-26. 2 Cp. Histories of Sanskrit Literature by Weber, Müller, Macdonell, Winternitz; Liebisch, Einführung; Belvalkar, Systemis of Sanskrit Grammar etc. 3 Cp. Introduction p. 17-18. 4 For details cp. Introduction to Rktantra pp. 33-68.

Coming to the two works treated herein we note that these are mainly in *kārikā* form, the *kārikās* being, at places, metrically defective. For reasons indicated in the introduction,¹ they are apt to violate grammar,² and resemble, in this respect, the Buddhist Sanskrit works.

In constituting the text of the works I have closely followed the manuscript³ authority ; but, at places, where the manuscript reading seems palpably absurd or its variation from Benfey's text consists in mere scribal whims—such as the writing of *v* for *p*,⁴ I have taken the liberty of emending the manuscript reading—not in the *kārikās* but in the body of examples—in the light of Benfey's text ; barring these cases, I have adhered to the manuscript authority and have, accordingly, given *r*, in euphonic combination, where its elision or substitution by *a*, *ā* or *o* would be grammatical.⁵

Needless to emphasize that the process of finding and verifying examples in the two works—so very peculiar and defective⁶ in their method of referring to SV passages—has been extremely arduous and time-consuming ; and it was after months of repeated reading and scrutiny both of the manuscript and the Benfeyin text, that I succeeded in deciphering all the examples ; the cases of failure—and these are no more than a dozen—are those, where either the manuscript reading is hopelessly defective⁷, or our authors seem to go out of their proper sphere, i. e. the Sāma-Veda and cite instances from some unknown work or works.⁸

A thorough comparison of the Rg-Veda—together with its Pada where desirable—given along the citations, will prove of great help and a source of instructive suggestions to the scholar, who will readily detect those numerous cases, where the Samgraha and Lakṣaṇa do not follow the Benfeyin text and tend to suggest that Benfey's judgment failed him in the selection of proper readings⁹ ; and this incidentally confirms me in the belief that the time has come when we should undertake a thorough checking of the printed editions of the various Vedic

---

¹ Cp. pp.14-15. ² LRT. 28, 29, 32, 34, 36, 45, 50, 53, 55, 58, 73, 95, 118, 120, 121, 130 ; SSL. 3, 6, 7, 12, 44, 70, 192. ³ For Manuscript material cp. Preface to Rktantra p. IV. ⁴ LRT. 97 is typical. ⁵ LRT. 28, 29, 32, 34, 36, 45, 50, 53, 73, 95 ; SSL. 6, 7, 8. ⁶ Cp. Introduction to Rktantra p. 97. ⁷ LRT. 8, 12, 74, 83, 86, 90, 93, 96, 124 ; SSL. 8, 34, 73. ⁸ LRT. 84-85. ⁹ Cp. also Introduction to Rktantra pp. 99-101.

works—particularly Samhitās¹, so hurriedly piled up by busy pioneers; one man devoting his life to one major work and giving in his final product all possible variants, not in footnotes, as usual, but on the margin, opposite the matter concerned. The application of such a rigorous method alone will enable us to place our Samhitās on a permanent and authoritative basis.

The comparison instituted in the course of citing examples is thorough and complete ; it embraces all the Samhitās, where the parallel concerned occurs, together with their Prātiśākhyas; and it is hoped that it will serve as a model to some enthusiast, who being liberal of the time and labour, so necessary for the due accomplishment of such a task, will undertake to bestow, with greater propriety and profit, this laborious accuracy on the Rk-Prātiśākhya—no doubt, the most comprehensive² of all the Prātiśākhyas—and deserving therefore, a more systematic and acute study than it has as yet received.

I should like to record here my deep sense of indebtedness and obligation to the Hon'ble Mr. Justice Bakshi Tekchand M. A., LL. B., Judge, High Court of Judicature at Lahore, who has given me, after my M. A. in 1928, opportunity for research and foreign travel and the inspiration of a noble and enlightened life. It is indeed a pleasure to be able to speak of the deep tenderness underlying his ordinary reserve, of his profound sympathy with difficulty and misfortune and of his steadfast loyalty to the cause of Sanskrit Studies. To my sincere thanks I join the fervent prayer and hope that health and happiness may long be his and may he — the very embodiment of the Aryan ideal — find in this activity of mine something not quite unworthy of his generosity and faith.

1 For the miserable state of the Atharva-Veda editions cp. my Introduction to Atharva-Prātiśākhya (pp. 43-56) with references to scholars who have detected errors or anomalies in the printed editions of other Vedic works in foot-note p. 49. 2 In the introduction to Rktantra (pp. 79-96) I have actually counted the cases of lengthening, occurring in the Rg-Veda along with their provision in the Rk-Prātiśākhya, and have shown that, at least, in this respect, the Rk-Prātiśākhya is comprehensive ; for a complete analysis of RT. with regard to abhinihita samṛdhī, showing that Rktantra is not comprehensive op. cit. pp. 73-78. That the Atharva-Prātiśākhya is not comprehensive in the analysis of accent—which is its main theme—has been shown by me in the introduction to that work pp. 66-69.

Next I wish to pay my special tribute to Mr. C. M. G. Ogilvie C. B. E., I. C. S. Defence Secretary to the Government of India who has been one of my kindest friends and wisest councillors ever since the day I came in contact with him before sailing for Europe in 1935 ; and it is not too much, I think, to aver that without his enlightened appreciation, encouragement and sympathy — all the more prized as coming from an experienced first-rate Oxonian, able to estimate the difficulties of an Indian researcher — I could have hardly persevered in my present investigations.

I should also express my sincere thanks to Mian Afzal Hussain K. B., M. A. (Cantab), M. Sc., (Pb.), I. A. S., Vice-Chancellor, University of the Panjab, who very kindly encouraged me in my undertaking.

In conclusion, I gratefully acknowledge the care bestowed by Messrs Meharchand Lachhman Das, Oriental and Foreign Booksellers and Publishers, Lahore and their craftsmen on the production of this intricately accented volume.

Lahore,
1. 5. 1940.

SŪRYAKĀNTA

CONTENTS

	PAGE
Abbreviations	
Introduction	
Laghu-Rktantra-samgraha	1—64
Sāma-Saptalakṣaṇa	1—55
Index of SV passages occurring in LRT.	1
(a) Index of ĀS passages occurring in LRT.	7
(b) Index of RV passages occurring in LRT.	,,
(c) Index of AV passages occurring in LRT.	,,
(d) Index of passages of other works occurring in LRT.	,,
Index of SV passages occurring in Sāma-Saptalakṣaṇa	9

ABBREVIATIONS.

- APr. Atharva-Prātiśākhya
AV. Atharva-Veda
AVPp. Atharva-Veda Padapāṭha
AS. Āraṇya-Saṃhitā
Ben. Benfey : Sāma-Veda
CA. Caturadhyāyī, edited by Whitney
Concordance. Vedic Concordance : Bloomfield
LRS. or LRT. Laghu-Ṛktantra-Saṃgraha
RT. Ṛktantra, Burnell, Sūryakānta
RV. Rg-Veda
RVKh. Rg-Veda Khila
RVPp. Rg-Veda Padapāṭha
SSL. Sāma-Saptalakṣaṇa
SV. Sāma-Veda
SVPp. Sāma-Veda Padapāṭha
TPr. Taittiriya-Prātiśākhya
TS. Taittiriya-Saṃhitā
TSSL. Taittiriya-Saṃhitā Saptalakṣaṇa
VS. Vājasaneyi-Saṃhitā
VPr. Vājasaneyi-Prātiśākhya
-

INTRODUCTION

Vedalakṣaṇānukramanikā¹, a manuscript work in verse, gives the following list of the Vedalakṣaṇa works² :—

prātiśākhyāḥ (?) samhitāyāḥ samānām naparam tathā !
taparam pragrahaś caiva kuriki ca vilaṅghyakam !!
īngyāniṅgyam avarṇi ca āvarṇi plutam eva ca !
raṅga-plutam pūrvadīrgha ubhayottaradīrghakau !!
yaṇdīrghau yoḥibhāṣyam ca tathā rāvaṇabheṭu ca !
vāṇakramam jatāvallī trikramam cāntyaveṣṭanam !!
svarapañcāśatam caiva tathā ṣadviṁśatisūtrakam !
śākhāśamānām aruṇaśamānām saviṣeṣataḥ !!

It enumerates nine Śikṣās :—

bhāradvāja-vyāsa-śambhu-pāṇini-kauhaliyakam !
bodhāyano vasiṣṭhaś ca vālmikir haritam nava !!

According to it the Upaśikṣās are :—

sarvasammataṁ āraṇyam tathā siddhāntam eva ca !
upaśikṣā imāḥ proktā lakṣaṇajñānakovidaiḥ !!

Its definition of Saptalakṣaṇa is :—

samānām ca vilaṅghyam ca naparam taparam tathā !
avarṇy-āvarṇy-āniṅgyāntam saptalakṣaṇam ucyate !!

The works, enumerated above, may be conveniently divided into :—

- (1) *Prescriptive* lakṣaṇas³.
- (2) *Nomenclatory* lakṣaṇas.

Prescriptive lakṣaṇas, i. e. the descriptive grammar, are known to us through Pāṇini, Prātiśākhyas, Śikṣās and the successive grammatical systems. Nomenclatory grammar is a

¹ A Descriptive Catalogue of the Manuscripts in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras : 967. ² Belonging to TS. ³ For detailed discussion cp. Introduction to my Atharva-Prātiśākhyas pp. 24-26.

subject practically unknown and a brief review of the same may be desirable for a full comprehension of the works presented in this volume.

I. *Nomenclatory grammatical works belonging to RV.:*

1 *Śamāna-Śikṣā*¹ This work gives a list of such words in the R̥g-Veda as have the final visarjaniya dropped in the Samhitāpāṭha in accordance with the rules of samdhi. It begins :—

prañamya prañatābhīṣṭapradātāram patim śriyah !
bahvṛcānām subodhāya śamānam kriyate laghu !!

2 *Laghu-Śamāna*²

Similar to the above.

3 *Padagāḍha*³

The word *Padagāḍha* means “plunged into the Pada-text”. The work records all modifications of spelling, pronunciation, accent and grammar in reducing the Samhitā into the Pada-text. Record 1 gives words ending in visarga in the first case ending singular number. Record 2 registers the expansion (*vivṛta*) and otherwise of *e*, *o*, *ai*, *au*. Record 3 gives words ending in *n*. Then commences a series of records, giving all the instances of modifications in the RV. For some, there are only two instances, for some three, and so on till 50. These records are headed *dvisamkhyākāni*, *trisamkhyākāni* and so on. Some of these headings have several sections; instances are quoted first, and then the modifications noted. For instance :—

idānīm trisamkhyākāni ! tatrāyam prathamaḥ khaṇḍah !
dadhbhā indra id dhuva indra ukthā sam agmatendra
ukthām didhiṣanta dhitaya iti triṣv indre vivṛtam !!

The last chapter is called pre-eminently *Padagāḍha*. The concluding section is *rephakārita*.

4 *Caturjnāna*⁴

The work gives lists of words, occurring in the whole of the RV, (1) ending in visarga (technically called *samāna*), (2) ending in *n*, (3) ending

1 A Descriptive Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Government Oriental Manuscripts Library, Madras: No. 977-978. 2 A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Adyar Library, No 20. K. 38. 3 A Descriptive Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal: No 258, 259, 260, 261. 4 Op. cit. No 287, 288, 289; A Descriptive Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Library of Tanjore No. 1764; A Descriptive Catalogue of Sanskrit Manuscripts deposited at the Deccan College, Poona, No 48.

in *ay*, *ar*, *āy*, *āv*, or *a* and *ā* (technically called *vivṛtāpada*, and (4) simple non-compound words (called *ekapada*). In the end it says :—

itas tāto nihitam yac cātūrjñānādilakṣaṇam !
tad ekikṛtya kathitam Paṅguṇārāyaṇena tu !!

5 Samāna-padāni¹

Similar to Śamāna-Śiksā. It begins :—

agnā itarāv ihā stomā devāḥ parvatā agnidhāḥ pṛthivyā
dhiyām dhā viśvā jātavedā hetyā ekādaśā !!

Colophon : iti samānapadāni samāptāni !!

6 Vedalakṣana²

On Vedic accentuation and grammar, chiefly in regard to the *khila* portions of the RV.

7 Avarnadipa³

This treatise treats of words beginning with *a* or *ā* in the RV., the author of the work being Daksīṇāmūrti of Vatsagotra. Colophon :—

rg-avarṇiny akārasaṃgrahaḥ samāptah !!

8 Āvarṇī⁴

Similar to the above.

9 R̥gvedapadādi-saṃkhyā⁵
or

Saptasaṃkhyā

This treatise contains the *varga-pratikas* of the RV., each followed by seven numbers named *pa-i-du-vi-ma-na-t*, of which *pa*=the number of words or padas in each varga; *i*=the number of padas having *iti* after them; *du*=the number of compound padas; *vi*=the number of padas ending in *m*, *n*, *t* respectively. It begins :—

padānām itikārānām avagrahavisargayoh !
makāra-nānta-tantānām saṃkhyā jneyāḥ kramād budhaiḥ !!

10 R̥gvedapari-bhāṣā⁶ kārikā

A metrical treatise of the nature of *Saptasaṃkhyā*, dealing with the peculiarities of the padas in the RV.

11 Padānta-dipini⁷

A treatise indicating the endings of certain words occurring in the RV.

12 Bonthālakṣa-na⁸

In this work all the 64 chapters of the RV. have been ransacked for recording instances of peculiarities in pronunciation, spelling, accent, etc., and these instances have been arranged

¹ A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras, No 14078. ² A Descriptive Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Govt. Oriental Manuscripts Library, Madras : 14080. ³ Op. cit. : 859 ; 3911 ; A Catalogue of the Sanskrit Manuscripts in the Adyar Library : 20. K. 38. ⁴ A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 872. ⁵ Descriptive Cat. of the Govt. collections of MSS. deposited at the Deccan College, Poona : 42. ⁶ Descriptive Cat. of the Govt. collections of MSS. deposited at the Deccan College, Poona : 44. ⁷ A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 3911. ⁸ A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Library of Asiatic Soc. of Bengal : 255 ; A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Library of Tanjore (No. 1764), where the work is called *Bontalakṣanam*.

according as they arise twice, thrice to 96 times. Instances in each group, again, are given in the order of the RV.

The work is called also *Rgvedapadakramalaksanya*.

- 13 *Gāṇī*¹
Sākala-
Sambhitāyām

It registers words ending in visarjaniya, words ending in vowels, words which are not joined in sandhi, words which do not change their *nakāra*, words in which *ye* is changed into *ya*. It is divided into 65 sections, recording 65 such changes.

- 14 *Ekuksari*
Baith,²
Vail or Vaitu

The name implies description of an entire varga, generally comprising five *r̥ks* in the Pada-pāṭha, in one aksara. That definition comprises the definite number of *itis*, the even or odd number of words ending in *n*, *h*, *si*, or *se* and of the sign called *avagraha*, used in separating compound words. It begins :—

nāntam visargāntam athāvagrhyam,
syantam tu sentam viśamam samam ca !
samkhyām pragṛhyasya ca pañcakēnte,
padeśu vakṣye prativargam atra !!

- 15 *Rgvedānu-*
*krama*³ *nīka*

The work offers lists of certain RV. words. It begins :—

agnim ile nu tā viśvā dadhānā ajośā indra tās somapā
drapsā gṛtāprśthā yajatrā dravīṇodā dadhānā śubhrā
pañcadaśā !!

- 16 *Upalekha-*
*sūtra*⁴

Relates to RV. Pada, and is called *Padaśiṭa*. Colophon reads :—

vyañjanaśirasi samniviṣṭo repho rvarnatām yāti !
sa tu sarvatra na kartavyaḥ śāśasahesu vā !!

- 17 *Rg-Vilā-*
*ghya*⁵

A treatise giving lists of words ending in *e* or *ai* in the Pada. The work is ascribed to a Nāgadeva.

1 Descriptive Cat. of Skt. MSS. in the Library of As. Soc. of Bengal : 256. Satyavrata Sāmaśamin notes in his *Niruktālocana* (p. Jai) "How useful these lists were to subsequent writers of Pratiśākhya and grammar may be seen from the fact that one of the lists of our *Gāṇī* has been turned into a good sūtra of the Śaunakiya Ṛk-Pratiśākhya of the Chaukhambhā series (p. 58). 2 Op. cit : 257. Descriptive Cat. of the Govt. collections of Skt. MSS. deposited at the Deccan College, Poona (47) gives it as *Padaratnamūla* or *Ekāksara vaid* : the same is called *Padaratnaparibhāṣā* in Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 14081. 3 A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 14083 ; cp. also 889. 4 Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Libr. of As. Soc. of Bengal : 262 ; for commentary cp. (265-266) where, in the colophon, the work is called *tīy Upalekha Rgvedapariśiṣṭam samāptam*. 5 Catalogue of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : C 696.

II. *Nomenclatory grammatical literature belonging to the Black Yajus :—*

1 Lakṣaṇa-
ratna¹:

This serves the same purpose for the Black Yajurveda (Taittirīya) as *Padagādha*, *Cātujñāna*, etc. do for the RV. It begins :—

*yajusī pratipañcāśatpadādinihatkārapadāntanakārayoḥ padāntatakārapragrahayor īngyapadādyākārayoḥ samhitā-vasānasya ca śatvaṇatvayoś caikādeśe uttarapadādyākāraukārapadāntanakārāṇām ca padāntasamānālkṣare dirgha trayasya ca samavिशमसमक्षायोदयत्वाम् visarjanīya-
saṁkhyāpratipādakam pratipañcāśad ekaikāksaram pratiyanuvākām ekaikām vākyām lakṣaṇaratnam vyākhyā-
syāmaḥ !*

2 Anīngya²
by
Śrīvatsāṅka

A treatise in about 100 verses, on words, which in the Padapāṭha of the TS., are not liable to being treated as compounds, though *prima facie* compounds.

3 (a) Anīngya-
nta³; sa-
vyākhyāna

The same as above.

(b) Anīngya-
śatakam

Similar to the above.

4 Tvantādyā-
nu⁴kramāṇikā

The treatise offers lists of words ending in *tu* etc. in the TS.

5 (a) Śākhā-
śamāna⁵

A treatise on words in the Kāṭhakārāṇyaśākhā of the Taittirīya, which lose by *samdhī* the final *visarjanīya* after a long vowel.

(b) Śamāna-
samdhī

Similar to the above.

6 Śadvimśati-
sūtra⁶

A short treatise of the TS. school, dealing with cases of similarity of form in words which are liable thus to confusion.

1 Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Library of As. Soc. of Bengal : 491; the work was composed by a Vidyānātha Bhātta ; the work is titled *Lakṣaṇaratna-paribhāṣā Vaidyanātha-bhāttagrīta* in Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 926. 2 Catalogue of the Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4460 ; 4461 with a commentary and MSS. No 487-488 in the Library of As. Soc. of Bengal ; R. N. 485 in Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras. 3 (a) A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 485. (b) Op. cit : R. N. 95 ; also 485. 4 A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 14747. 5 (a) Cat. of the Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4507 ; A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 985-987 ; A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 485, with *Padadarpanāryākhyā* 689, 616. (b) A Triennial Cat. (1910-13) Madras : R. N. 294. 6 Cat. Ind. Office Library : 4510 ; Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 991-995 ; Cat. of Skt. MSS. in the Library of As. Soc. of Bengal : 487-488 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 142, 144, 348, 972, 977, 1702, 541, 2262, 2265, 855.

- 7 (a) Avarṇī¹
 (b) Avarṇī-
 vyākhyāna

The work is intended to help the students of the TS. in finding out where an initial *a* or *ā* of words is merged in the final *e*, *o*, *ā* of the immediately preceding words. The author proposes to supply omissions, to omit the excesses and to correct the errors found in the list of words given in other works of the same name. He says :—

*avarṇiny anuktam samopyātiriktam
 parityajya duṣkirtitam cābhivikṣya !
 akārādīvarṇapakramenāham etat,
 suvṛtitim karisyāmi suspaṣṭavācyam !!*

- 8 Avarṇyādi-
 varṇamālikā²

This gives two lists of phonetically fused words from Yajur Veda, alphabetically arranged, and containing, in the fusion, such words as begin with an elided *a* or *ā*.

- 9 Avarṇadīpa³

Cp. the same under RV.

- 10 Avarṇyāvarṇī⁴

Cp. above.

- 11 Īkārāntāḥ⁵

Gives lists of such words, occurring in the Padapāṭha of the TS. as end in the long vowel *ī*.

- 12 Pūrvottaro-
 bhayadirghī⁶

The work gives three lists of those words, which are phonetically fused together, and have a long vowel either (1) at the end of the first word, or (2) at the beginning of the second word, or (3) both at the end of the first word and the beginning of the second word.

- 13 Ubhayapūrv-
 ottaradirghī⁷

Cp. above.

- 14 Yañādeśā-
 dirghī⁸

A treatise showing such words as should end with a long vowel, when giving the separate words in the Yājuṣa Pada. It begins :—

*prthiviyāṅgirasi vasvī svasyayany urvaśi tathā !
 ūti madhumati karnakāvatī bhāgyavān iti !!*

¹ (a) A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library Madras : 858 ; A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 485 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 232, 142, 941, 102, 588, 997, 1540. (b) Cat. of Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4465 ; the verse occurs exactly in the same form in our Sāmasaptalakṣaṇa ; cp. Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 860, 861, 862. ² Descriptive Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 863. ³ Op. cit. : 858. ⁴ A Triennial Cat. of MSS. (1910-1913) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 689. ⁵ Op. cit. : R. N. 485. ⁶ A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 926, 927, 14745 ; A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 485 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : L. N. 232. ⁷ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 2262, 2265. ⁸ A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 14746.

- 15 Yaṇādeśadīr-
ghādividhi¹ Cp. above.
- 16 Ubhaya-
hrasvi² The treatise gives lists of such words of the TS. as always begin or end in a short vowel in the Pada.
- 17 Yaṇādeśa-
samdhī³ Cp. XV.
- 18 Yaṇādeśa-
sūtra⁴ Cp. above.
- 19 Plutānu-
śāsana⁵ The work notes down those places in the TS., where protracted vowel-sounds occur.
- 20 Plutaśikṣā⁶ Cp. above.
- 21 Plutanirnpa-
ya⁷ " "
- 22 Plutavimśati⁸ " "
- 23 Plutasam-
graha⁹ " "
- 24 Sakārapara-
visarjanīya¹⁰ A short treatise on the occurrence of TS. passages with the loss of visarjanīya, its various changes etc.
- 25 Sakārarepha-
paravisarja-
niya¹¹ Cp. above.
- 26 Thakāradha-
kārasūtra¹² The work consists of two lists of such words in the Black Yajus as contain the letter *th*, and *dh* respectively ; these letters being apt to be confused in ordinary uncritical pronunciation.
- 27 Dakārapara-
takāra¹³ Similar to the above.
- 28 Antapradipi-
ka¹⁴ This offers lists of words, ending in long vowels and followed by the visarjanīya, and also indicates, where the words ending in long vowels are followed by visarjanīya and where not. It begins :—
-
- ¹ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 660 ; cp. also *Yaṇādeś-* op. cit. : 2262, 2665. ² A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 485. ³ A Cat. of the Skt. MSS. in the Adyar Library : 20. K. 38. ⁴ Op. cit. : 22 : E. 36. ⁵ A Descriptive Cat. of the MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras 936. ⁶ Op. cit. : 14744. ⁷ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 857. ⁸ Op. cit. : 162, 972. ⁹ Op. cit. : 2262, 2265. ¹⁰ Cat. of the Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4513. ¹¹ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 2262, 2265. ¹² A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 912 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Mysore : 142, 232 with the title *Thadhakārasūtram*. ¹³ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Mysore : 2262. ¹⁴ A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 857 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Mysore : 541, 162, 972.

dirghā visarjanīyāntā virāmeṣu tu samsthitāḥ !
ye śabdāḥ samhitāyām syus te jñāpyante' dhunā mayā !!

- 29 Antapradipa¹
30 Antanirdeśī²
31 Natāntapadā-
ni : Śeṣanār-
āyanakṛtāni³
32 Napara-
tapara⁴
33 Sarvanapara-
lakṣaṇā⁵
Śeṣanārāyan-
akṛta
34 Taittiriya-
padasvara-
lakṣaṇā⁶
35 Inḡyaratna⁷
36 Vedalakṣaṇā⁸
37 Avagrahala-
ksanam pra-
grhyāś ca⁹
38 Avestana-
padānī¹⁰
39 Avestana-
sūtra¹¹
40 Pada-
lakṣaṇā¹²
41 Padaratna-
paribhāṣā¹³
- Cp. above.
"   "
A collection of words ending in *n* or *t* in the Pada of the Black Yajus.
Similar to the above.
"   "
A treatise dealing with the padas and accent of the TS.
This is a work which gives for each anuvāka of the Black Yajus the ordinal number, indicating the compound words which can be split up in the Padapāṭha.
On the splitting up of TS. compound words in the Pada.
Dealing with the TS. *avagrahā* and *prakṛti-*bhāvā**.
This contains lists of words that are not divisible in the Padapāṭha of the Black Yajus, arranged alphabetically.
Similar to the above.
It gives the characteristics of the padas occurring in the TS.
Cp. above.

¹ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Mysore : 2262, 2265. ² Op. cit : 162, 972, 232, 2262, 2265. ³ A Cat. of the Skt. MSS. in the Adyar Library : 20. K. 38. ⁴ A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 689, 485. (with comment); A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 913. ⁵ A Cat. of the Skt. MSS. in the Adyar Library : 20. K. 38. ⁶ Op. cit. : 21. I. 14. ⁷ A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras : R. N. 95, 485. ⁸ Op. cit. R. N. 95. ⁹ A Cat. of the Skt. MSS. in the Adyar Library : 25. C. 8. ¹⁰ A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 873. ¹¹ A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras R. N. 485. ¹² Op. cit. : R. N. 485. ¹³ A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras 14081.

42 Ardhāntāḥ¹

The work indicates the beginning of such of the anuvākas in the TS. as consist of more than one sentence and therefore require pauses in the middle of reciting them.

43 Ardhāntikā-
saṁgrahādi² :

Cp. above.

44 Uccasvara-
nirnaya³

This is a treatise in two chapters on the determination of those Vedic words which have the *udātta* accent on the final syllable as well as of those which have it on the initial syllable.

45 Svaraśikṣā⁴

A work with a commentary specifying those words of the Black Yajus which have the *udātta* accent.

46 Vilāṅghya⁵

A treatise on words ending in *e* or *ai* in the Pada.

47 Saptalakṣa-
ṇa⁶

Treats the dissolution of seven samdhis in the Padapāṭha of the Black Yajus. It runs :—

natvā nārāyaṇam devam̄ sarvaśampatkaram̄ param̄ !
Saurisūnuḥ pravakṣyāmi navam̄ *nataparam̄* padam̄ !!
 lakṣaṇam̄ kriyate cāpi param̄ nāma navam̄ mayā !
 durjñānam̄ duśpatham̄ yat tu sāpekṣam̄ cākramam̄ tathā !!
 tat parityajya vyākhyānam̄ cākārāpi ca pauskalam̄ !
 nārambhaniyam̄ etac ca svata eva vyavasthitē !!
 prasiddhādhyayanāt tara kecī (?) samdihyate bhṛṣam̄ !
 kuto' vasīyate kaiścīn nipiṇaiś ca mahātmabhiḥ !!
 niścitam̄ svānurūpeṇa lakṣaṇenāvasīyate !
 cādau vikārināt netāt padānto viṣayo'sya saḥ !!
 abhidheyau ca tav eva taj jñānam̄ ca prayojanam̄ !
 catuṣtaye makāre ca lakāre ca pare sthite !!
 vikāriṇāt padānto yas takāre naparaś ca yaḥ !
 nānāpadatvam̄ iṅgynām̄ iṣyate cātra laksheṇe !! etc.

In another⁷ MS. the same work begins :—

pranamya bhāratim̄ devim̄ sarvalokaikamātaram̄ !
 Nārāyaṇāḥ pravakṣyāmi vilīṅghyāni padāny aham̄ !!
 ekāraikāravarṇā yau samhitāyām̄ vikārināt !
 tadantāni vilīṅghyāny ucyante vedavittamaiḥ !!
 purātane' tiriktam̄ yat tyaktvānuktam̄ samopya ca !
 varṇakrameṇa grhyante savyākhyāny eva tāny ap !!

1 A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras ; R. N. 485. 2 Op. cit. R. N. 485. 3 A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 874. 4 Op. cit. : 1022. 5 A Triennial Cat. of MSS. (1910-13) collected for the Govt. Or. MSS. Library, Madras ; R. N. 689. 6 A Descriptive Cat. of the Skt. MSS. in the Library of Tanjore : 1796, 1793 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : No B. 856, B 858, 2262, 2265, 2886, 1809, 3279, 3515, 3584. 7 A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 1600.

nimittatvena yad grāhyam gr̄hyate padam eva tat !
api cet syād dhi nānyas tu pūraṇe'tra viḍhīyate !!

In yet another¹ Saptalakṣaṇa begins :—

munimānasamam̄thānamathitāgamasāgarāt !
uditāya namo bhūyād amṛtāya muvāraye !!
guṇatrayavīhīnāya jagattrayavidhāyine !
śrūtitrayadiśe śāśvat puratrayamathe namah !!
namaskṛtya vinetāram vighnānām anuśiṣyate !
adhunā lakṣaṇam vakṣye anavagrahasamjñānam !!

In yet another² the work begins :—

itāḥ param padādau vartamānasya avarṇasya āvarṇasya
samgrahaḥ kriyate etc.

48 Rāvaṇabhet'

Relates to the proper pronunciation and recitation of the Black Yajus.

III Nomenclatory grammatical literature on the White Yajus :—

1 Vājasaneyi- Samhitāpada- kārikāratna- māla⁴

A comprehensive work on the phonetics peculiar to Vājasaneyi-Samhitā of the White Yajurveda and on resolving the Samhitā into the Pada. It is in the form of kārikās, giving the number of words in each *yajus* with the number of visargas, of savarṇasamdhis, and the euphonic as well as phonetic changes peculiar to the White Yajurveda. This one work does for the VS., what the two classes of works i.e.(1) Anukramaṇikā and (2) works like Cāturjñāna and Padagādha do for the RV.

2 Vedalakṣa- ṇa⁵

It is ascribed to a Śāmkarācārya.

Cp. the same under RV. It begins :—

atha padāntēṣv ekāraikārau svaraparanimitte vivṛtau !
yatratāni Mahādeva maniṣinā kathyante varnānukramena
yadaikadeśas tāvadyata ity antam !!

Signatures : iti Mahādevaviracite ekāralakṣaṇam !

iti nakāralakṣaṇam sampūrṇam !

iti varṇakramakārikā !

iti takāralakṣaṇam !

iti pūrvāparobhayadīrghayah !

iti sadviṁśatilakṣaṇam sampūrṇam !

iti kārāntapadāni !

iti vedalakṣaṇam !

¹ Op. Cit. 1807. ² Op. Cit. 1809. ³ Op. Cit. 951, 952, 953. ⁴ A Descriptive Cat. of Skt. MSS. in the Govt. collection under the care of the Asiatic Society of Bengal : 907. ⁵ Op. cit : 915.

- 3 Padajyotiḥ¹** Relates to the Padapāṭha of the White Yajus.
- 4 Padaratna².** Kramaratnam of Nāgadeva Similar to the above.
- 5 Āvarṇī³** A treatise on the loss of initial *ā* by the operation of samdhi, ascribed to Mahādhipati of the Tintriṇī family.
- 6 Tapara⁴** Gives lists of words ending in *t* in the Pada, but assimilated to a following *n* in the Saṃhitā.
- 7 Napara⁵** Gives lists of words ending in *n* in the Pada.
- 8 Naparatapa-ralakṣaṇa.⁶** Cp. above ; ascribed to Śaurisūnu.
- 9 Viliṅghyalakṣaṇī of Nārāyaṇa⁷** A treatise of words ending in *e* or *ai* in the VS. Pada. It begins :—
- pranamya bhāratim devim sarvalokaikamātaram !
Nārāyaṇah pravakṣyāmi viliṅghyāni padāny abham !!
ekāraikāvaraṇau yau saṃhitāyām vikāriṇau !
tatantāni viliṅghyāny ucyante vedavittamaiḥ !! etc.
- 10 Saṃāna⁸** Cp. the same under TS.
- In another MS. the same work is called *Saṃāna* :—
- pranamya sarvavidyānām adhiṣṭhātāram iśvaram !
saṃānasamdhim vyākurmah prātiśākhyānusārataḥ !!
- 11 Padakārikā-ratnamālā⁹** This treatise treats of certain component phonetic elements of words, such as visarjaniya, anusvāra, veṣṭana, and of words ending with the letter *n*, as they are to be found in the White Yajus.
- 12 Varnaratna-pradīpikā Šikṣā¹⁰** The work consists of 227 verses teaching the correct pronunciation and recitation of the Veda. It begins :—

¹ Op. cit. : 1519. ² Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 476. ³ Cat. of Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4473. ⁴ Op. cit. : 4480. ⁵ Op. cit. : 4483 ; Cat. of the Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 142, 232, 873, 541, 640, 941, 997, 1702, 966, 1540. ⁶ Cat. of Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4487. ⁷ Op. Cit. : 4491. A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 960-966 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Mysore : 232, 541, 640, 873, 941, 1540, 1702, 997. ⁸ Cat. of Skt. and Pkt. MSS. in the Library of the India Office : 4497 ; Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Mysore 486, 541, 640, 660, 873, 966, 1997, 1540, 144, 600 ; A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 979-983. ⁹ A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras : 921-922. ¹⁰ A Descriptive Cat. of Skt. MSS. in the Govt. collection under the care of the Asiatic Society of Bengal : 1519.

so'ham śikṣām pravakṣyāmi prātiśākhyānusāriṇīm !
balānām pāthasuddhyartham varṇajñānādihetave !!
Amareśakṛtām etām śikṣām yo dhārayet sudhiḥ !
vidvajjanasabhbāmadhye jayam sa labhate dhruvam !!

13 Varnakrama-
darpaṇā¹

Similar to the above.

14 Varnamālikā²

" "

15 Varnasārakra-
manirūpaṇā³

" "

16 Avarṇyādi-
varṇamālikā⁴

This gives two lists of phonetically fused words from the White Yajus, alphabetically arranged, and containing in the fusion such words as begin with an elided *a* or *ā*.

IV. Nomenclatory grammatical literature on SV:

1 Uttarārg-
dhārimālā⁵

This gives a list of the Dhārin syllables in the Uttarā Rks of the SV., i. e. the long unaccented syllables following the svarita and corresponding to *pracaya*, in the second and third Rks of the Tṛcas forming the Uttarā collection of the SV.

2 Uttarārg-
udāttamālā⁶

Gives a list of Udātta syllables in the Uttarā Rks of the SV.

3 Uttarārkṣva-
ritamālā⁷

Gives a list of svarita syllables in the Uttarā Rks of the SV.

With regard to the nomenclatory grammatical literature of the AV. I may refer the reader to the Atharva-Prātiśākhyā, which is typically nomenclatory and evolves Pada out of the Samhitā.

Besides the above, there existed a very extensive nomenclatory literature of Anukramanī type, but because Anukramanīs are not grammatical, we may omit them from our account, adding, at the same time, that the nomenclatory grammatical literature, reviewed above, did not remain confined to the Veda alone ; it also extended to the *laukika* vocabulary, where we meet with a few typical works representing the class :

I Sasabheda⁸

¹ Cat. of Skt. MSS. in the Govt. Or. Library, Mysore : 2262, 2265. ² Op. cit. : 359. ³ Op. cit. : 252, 855. ⁴ A Descriptive Cat. of MSS. in the Govt. Or. MSS. Library, Madras 863. ⁵ Op. cit. 4101. ⁶ Op. cit. 4101. ⁷ Op. cit. 4101. ⁸ A Descriptive Catalogue of Skt. MSS. in the Govt. collection under the care of the Asiatic Society of Bengal : 4727.

- II Ūṣmaviveka¹
- III Sakāranirṇaya¹
- IV Nakārabheda¹
- V Sabdabhedaprakāśa¹
- VI Śanabheda²
- VII Lists of words with palatal ś, of those with cerebral ś³
- VIII Dantyasakārabheda⁴
- IX Nakārabheda⁵
- X Jakārabheda⁶

The list being by no means exhaustive.

And although the works enumerated above on the Veda seem of comparatively late origin, yet, Śaurisūnu and Nārāyaṇa, to whom is ascribed the authorship of several of them, explicitly state that they have based their *compilations* on a long-standing *sampradāya*, which shows that there existed upto their time an unbroken chain of nomenclatory grammatical works.

Tracing back from the works of Śaurisūnu and Nārāyaṇa and the sources on which they have drawn we come to Śiksās, where we find Samāna-Śiksā for the RV. and Varnaratnapradipikā-Śiksā for the VS. doing the same office which Śaurisūnu's works do in later times. Similar Śiksās may have existed for other Saṃhitās, besides those typical ones⁵, which lay down empirical rules in order to distinguish and to employ, in their proper places words of similar sound and form. Mixture of nomenclatory and prescriptive rules is a feature common to several of the available Śiksās.

Going back from Śiksās to the Prātiśākhyas⁶ we note in them a fairly large number of nomenclatory rules ; some of these rules are solely concerned with the exposition of *Avagraha*, while others distinguish between words of similar sound or form. Yet, on the whole, the available RPr., TPr., and VPr. are prescriptive ; they evolve Saṃhitā out of the Pada.

The case with the Prātiśākhyas of the AV. is different. Here, while CA. is mainly prescriptive, the Atharva-Prātiśākhya belonging to the AV. is chiefly nomenclatory ; it evolves Pada out of the Saṃhitā.

¹ Op. cit. : 4728. ² Op. cit. : 4730. ³ Op. cit. : 4731. ⁴ Op. cit. : 4732.

⁵ Up. Bhāradvāja-Śiksā, Sarvasammata-Śiksā and Amoghanandini-Śiksā. ⁶ This does not imply their chronological order for which see references in footnote in my Ḭktantra p. 67.

The same thing applies to SV ; here Rktantra, the chief Prātiśākhyā of the SV. evolves Saṃhitā out of the Pada, but Laghu-Rktantra-samgraha, an abridged version of the Rktantra, is nomenclatory and analyses Saṃhitā into the Pada, implying thereby that there also existed, at some time, a nomenclatory Rktantra, which was abridged in the form of the Laghu-Rktantra-samgraha, and which taught nomenclatory rules, analysing Saṃhitā into the Pada.

While discussing the twofold development of the Prātiśākhyā literature in the introduction to my Atharva-Prātiśākhyā¹, I have placed nomenclatory Prātiśākhyā earlier than the prescriptive one and have suggested that under the influence of the *laukika* grammar, which was, of course, prescriptive, nomenclatory Prātiśākhyā was, incidentally, superseded by the prescriptive, becoming virtually obsolete during the prime of the Pañinian grammar, a period extending upto the great grammarian Patañjali.

Between Patañjali and Kaiyata I suspect a period of grammatical chaos, a period, during which, under the influence of Buddhist activities, there arose a feeling of aversion against Pāṇini's grammar and other systems, partly based on Pāṇini, arose, virtually confined to Buddhist Schools, others used by Brahmins as well. A marked feature of these systems is their simplicity, and a preference for Prātiśākhyā terminology against that of Pāṇini, a fact that makes it plausible that grammarians of this period, with a view to convenience, modelled, in their works, Pāṇini's Aṣṭādhyāyī on the lines of the Prātiśākhyas ; and it may have been during that period of feverish activity on the part of the Brahmins, who wanted to preserve Vedic literature pure and intact from Buddhist onslaught, that an extensive nomenclatory semi-grammatical literature—partly revival and partly new creation—arose, being comparatively well preserved in the South, the home of Vedic studies in later times ; and it may, again, be on that account that we meet in this class of grammatical works an appreciable amount of usages that are in direct contravention of Pāṇini's rules, but are, commonly met with in Buddhist Sanskrit works.

With the advent of Kaiyata, Pāṇini's grammar regains the ground it had lost, causing set-back to post-Pāṇiniyan systems of grammar and nomenclatory grammatical literature to such an extent, that now, to the average student of the Veda,

nomenclatory statements found in a work of VPr's authority and antiquity, began to look not only useless, but, in cases, quite absurd ; so much so that with the increasingly absorbing interest shown in Pāṇini, nomenclatory lakṣaṇa works became virtually extinct in the North, and began to be comparatively little used even in the South, the home of conservatism, where they continued till late in the compilations of authors like Saurisūnu and Nārāyaṇa.

But, while the prescriptive Prātiśākhyas and Śikṣas are characterised by an instructive variety of matter and treatment, the nomenclatory lakṣaṇa works offer a stale similarity of both. Throughout the range of the latter we meet with the same *paribhāṣas*, the same stock phrases and the same mode of reciting illustrations. In the works of Śaurisūnu, Nārāyaṇa, this similarity is turned into absolute identity as will be clear from a comparative study of their Saptalakṣaṇa on the Sāman with their identical work on the Black Yajus :—

SV. Sāma-Saptalakṣaṇa	TS. Saptalakṣaṇa
natvā vināyakam devam, ¹	natvā nārāyaṇam devam,
sarvasaṃpatkaram param !	...
Śaurisūnuḥ pravakṣyāmi,	...
navam nataparam padam !!	...
Lakṣaṇam kriyate cādi,	...
param nāma navam mayā !	...
durjñānam duṣpaṭham yat tu,	...
sāpekṣam cākramam tathā !!	...
tat parityajya vyākhyānam,	...
cakrāpi ca pāṅkalam !	...
nārambhaṇīyam etac ca,	...
svata eva vyavasthitelī !!	...
prasiddhādhyanāt tatra,	...
kecit (?) samdihyale bhṛśam !	...
kuto' vasiyate kaiścin,	...
nipunaiś ca mahātmabhiḥ !!	...
niścitam svānurūpeṇa,	...
lakṣaṇenāvasiyate !	...
cādau vikāriṇau netah,	...
padānto viśayo'sya saḥ !!	...
abhidheyau ca tāv eva,	...
taj jñānam ca prayojanam !	...
nachajeṣu tavargiye,	{ deleted
thakāreṇa vivarjite !!	{ deleted
catuṣṭaye makāre ca,	...

lakāre ca pare sthite !
 vikāriṇah padānto yas,
 takāre naparaś ca yah !
 dṛṣyate yeṣu tau jñātum,
 pravakṣyāmi padāny aham !
 takārāntam padam pūrvam,
 ekārādikramena tu !
 takārāntam tato' nena,
 kramenaiva ca gṣhyate !
 || iti paribhāṣā ||

nānāpadatvam iṅgyāmām
iṣyate cātra lakṣaṇe ||

... ...

Compare also :

SSL.

(Vilinghyam)

pranamya bhāratim devim,¹
 sarvalokaikamātaram !
 Nārāyanah pravakṣyāmi,
 viliṅghyāni padāny aham !
 ekāraikāravarṇau yau,
 saṁhitāyām vikāriṇau !
 tadantāni viliṅghāny,
 ucyante vedavittamaih !
 purātane' tiriktaṁ yat,
 tyaktvānuktam samopya ca !
 rktantrena tu gr̄hyante,
 savyākhyenaiva tāny api !
 ittham yet padam atrāpi, nānāpada
 vad iṣyate !
 nimittatvena yad gr̄hyam,
 gr̄hyate padam eva tat !
 api cait (?) syād dhi, nānyas tu,
 pūraṇe'tra vidhiyate !

varnakramena gr̄hyante,
savyākhyāny eva tāny api !

... ...

See also :—

SSL.

munimānasamamthāna,²
 mathitāgamasāgarāt !
 udītāya namo bhūyād,
 amṛtāya murāraye !
 gunatrayavibhīnāya,
 jagattrayavidhāyine !
 śrutiitrayadiśe śāśvat,
 puratrayamathe namaḥ !
 namaskṛtya vinetāram,
 vighnānām anuśiṣyate !
 adhunā lakṣaṇam vakṣye,
 anavagrahasamjñakam !

TSSL.

The point is clear. SSL. offers practical unanimity with TSSL. and the same thing may be observed in case of Samāna, Ingya, Avarṇi, Āvarṇi, Taparanapara, belonging to different Saṃhitās.; and it is this similarity of matter and treatment that makes it difficult for us to dogmatise about the relative chronology of these works; may be that they, in their extant form, were all compiled at no distant date from one another, approximately in a period, when the method of expressing numbers by letters, so very prominent in SSL. had become well established, and Anukramaṇīs to the RV., VS. and AV., in which numbers were expressed by letters, had become fairly common.

Of the two works presented in this volume, the first, i. e. Laghu-Rktantra-samgraha is of unknown authorship, while the second, i. e. Sāma-Saptalakṣaṇa is a work partly of Śaurisūnu and partly of Nārāyaṇa, who also composed similar works on the Black Yajus. Saptalakṣaṇa is a technical term, meaning analysis of seven saṃdhis in the Pada, and naturally each Saṃhitā may have had such a work for the correct analysis of its Pada-text.

But, while Sāma-Saptalakṣaṇa, being common to all the Saṃhitās, is of comparatively small importance, Laghu-Rktantra-samgraha is a work of considerable significance inasmuch as, contrary to our expectation, it is not an abridgment of the available Rktantra, a work from which it radically differs both in the extent of matter as well as its order and method of treatment. While the Rktantra is fairly comprehensive in all matters germane to a Prātiśākhyā, the latter is extremely deficient, and whereas the former treats all important saṃdhis occurring in the SV., the latter analyses only a few, the order of these saṃdhis also being radically different. Out of the 286 sūtras of the Rktantra only 15 have correspondence in the LRT., as will be clear from the following table :—

Rktantra	LRT.
69 dam u	145
71 ā ni	144, 149
74 dvy-arthe	146
85 ṛti	138-139, 148
86 oji	138-139, 147
88 ki-in-vi-uf	138-139, 144
89 smin-vra-jman-yam	143

120	nau	....	....	....	....	126
121	to si	....	....	....	....	127
151	nośmapare	....	....	....	....	142
153	no madhyamavarge	....	....	....	128-129	
181	rañam api sthāyām	....	....	....	....	143
207	samāsa ṛkṣu candre	....	....	....	....	140

In a work, consisting of 286 sūtras, correspondence in 15 sūtras is rather insignificant and this may indicate that the LRT. is not based on the available RT., which is prescriptive, but on some other, which may have been nomenclatory and therefore, more in keeping with the present LRT., besides, incidentally showing that, the matter of the available RT., which has no reference to the SV. and is wanting in the LRT. is spurious and may be put down as a late addition to that work.

ANALYSIS OF THE LRT.

1	Introduction	sthāna and prayatna.	
2	hrasvādhyā- ya	Words, whose final vowel is lengthened in Samhitā are restored to their original form in the Pada.	1—17
3	samhitā- hrasva	The final of <i>mahna</i> , (which is short in Samhitā) is restored to the original ā in the Pada.	18
4	avagraha- hrasva	Compound words, whose first member ends in a long vowel in Samhitā, are restored to their original form (—a) in the Pada.	19-24
5	satva	Passages, which show ś in Samhitā, have s in the Pada.	25-32
6	avagraha- satva	The same with regard to the compound words.	33-39
7	śtutva	Passages, which exhibit śṭ in Samhitā, have st in the Pada.	40-43
8	avagraha- śtutva	The same with regard to the compound words.	
9	śtutvavikāra	<i>Kuśthah</i> and <i>hi śṭhā</i> show śṭh in Samhitā, but sth in the Pada.	47
10	avagrahaśtu- tvavikāra śṭhatva	The same with regard to the compound words.	48
11	śtutvavikāra, śṭatva	Passages exhibiting ŋ in Samhitā show n in the Pada.	49-52

12 avagrahaṇatva	The same with regard to compounds.	53-55
13 savarnādirgha	(1) Passages, in which both the final of the preceding as well as the initial of the succeeding are long ; (2) where the final of the preceding is short, and the initial of the following long ; (3) where the final of the preceding is long and the initial of the succeeding short ; (4) where both the final of the preceding as well as the initial of the succeeding are short.	56-65
14 ikāra ; sava- rnādirgha	The same with regard to ī in particular.	66-68
15 ukāra ; savar- nādirgha	The same with regard to ū in particular.	69
16 it	ī=y in Samhitā is restored to its original in the Pada.	71-76
17 ..	ū=v in Samhitā is restored to its original in the Pada.	77
18 ..	14 + 15 repeated.	78
19 (a) guna- samdhi of i	Passages, in which the final of the preceding is long and the initial of the succeeding short ; the guṇa of Samhitā is restored to its original in the Pada.	79-88
(b) guna- samdhi of i	Passages, in which the final of the preceding is short and the initial of the succeeding long	87-88
(c) guna- samdhi of i	Passages, in which both the final of the preceding as well as the initial of the succeeding is long.	89
(d) guna- samdhi of o		90
(e) guna- samdhi of o	Passages, in which both the final of the preceding as well as the initial of the succeeding is short.	91-96
(f) guna- samdhi of o	Passages, in which the final of the preceding is short and the initial of the succeeding long.	97
(g) guna- samdhi of o	Passages, in which both the final of the preceding as well as the initial of the succeeding is long.	98

20	vṛddhi-saṁdhi	(a) dīrghobhaya ; (b) hrasvadīrgha.	restored to the original in the Pada. 99-110.
21	pūrvarūpa		Passages, in which the initial <i>a</i> of the succeeding is assimilated to the preceding <i>e</i> or <i>o</i> in Saṁhitā, but is restored in the Pada. 102
22	pararūpa		Passages, in which <i>a</i> + <i>ā</i> + <i>i</i> = <i>e</i> in Saṁhitā. 103
23	(a) avādeśa		Passages, in which the <i>v</i> (of <i>av</i> = <i>o</i>) is elided, when followed by a vowel. 104-105
	(b)		Similar to above. 106
	(c)		Continuation of <i>a</i> and <i>b</i> 107
	(d)		Passages, in which the <i>v</i> of <i>av</i> and <i>āv</i> is not elided in Saṁhitā, and is restored to the original <i>o</i> and <i>au</i> in the Pada. 108-109
24			Dual— <i>i</i> and— <i>ū</i> are pragṛhya and an <i>iti</i> is added to them in the Pada. 110-118
25			Words with original <i>r</i> ; i. e. which are repeated with <i>r</i> in the Pada with an <i>iti</i> added to them. 119-121
26	prakṛtibhāva	(a)	Visarga, when followed by a consonant (haś) or a vowel (a) is changed into <i>o</i> ;
		(b)	the same remains unchanged in Saṁhitā (such an <i>o</i> is restored to <i>ah</i> in the Pada). 122-125
27	prakṛtivikāra		(In <i>sāno avye</i>) the <i>o</i> , followed by <i>a</i> , remains unchanged in Saṁhitā; it is restored to its original (<i>au</i>) in the Pada. 126
28	otva		pari + itah + siñcata = — to <i>s</i> — in Saṁhitā; its restoration to the original is implied in the Pada. 127
29	śakārasakārā-gama		<i>n+t=nst</i> ; <i>n+c=nsc</i> in Saṁhitā ; the removal of <i>āgama</i> is implied in the Pada. 128-129
30	ahkārādi		Passages, in which <i>oh</i> = <i>o</i> , <i>ih</i> = <i>i</i> , <i>ah</i> = <i>a</i> in Saṁhitā ; restoration to the original is implied in the Pada. 130-137
31	ahkāralopa		Negation of saṁdhi in <i>bhara ojah</i> , <i>gāyata rtāvne</i> , <i>bhara ojiṣṭha</i> , <i>naki indra</i> and <i>prthivi uta</i> in Saṁhitā ; the term “ahkāralopa” is rather novel. 138-139

32	avagraha-visargalopa	Words, which lose their sakārāgama in the Pada.	140
33	atihāra		141
34	samhitā-visarga	Passages, in which visarjanīya, followed by <i>ks</i> remains unchanged in Samhitā.	142
35	ditva	Passages, in which the final <i>n</i> of the preceding word, when followed by the initial <i>y</i> or <i>v</i> of the following is not nasalized.	143
36	savarṇavikāra	Negation of savarṇadīrgha samdhi.	144
37	yaṇvikāra	Negation of yaṇsamdhi.	145-146
38	vṛddhivikāra	Negation of vṛddhi.	147
39	guṇavikāra	Negation of guṇa.	148-149
40	praghya-vikāra	Negation of pragṛhya.	150
41	enumeration of samdhis dealt with in the work.	Enumeration of samdhis dealt with in the work.	119-138

(B) ANALYSIS OF THE SĀMASAPTA LAKṢANA

1	Śamāna	1— 16
2	Visargalopālopau	17— 19
3	Ranga : nasalization	20— 22
4	Vilaṅghya	23— 40
5 (a)	Napara	41— 57
(b)	Tapara	58— 69
6	Avarṇi	70—118
7	Anavagraha	119—138

OTHER WORKS BY THE AUTHOR

1. A History of Hindi Literature with a Critical Study of the major poets. Rs. 3/12/-

*Published by M/s MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit Book-Depot, Lahore (India)*

2. R̥ktantra, a Prātiśākhya of the Sāma-Veda, Panjab University D. Litt. thesis; examiners (i) Geheimrat, Regierungsrat Prof. Dr. Heinrich Lüders (Berlin), (ii) Prof. Dr. F. Edgerton (Yale) U. S. A. Rs. 20/-

*Published by M/s MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit Book-Depot, Lahore. (India)*

3. An Edition of Jaisi's Padumāvati with an etymological Word-Index. (Panjab University Oriental Publication.)
4. Atharva-Prātiśākhya, Oxford D. Phil. thesis; examiners (i) Prof. Dr. F. W. Thomas, C. I. E., M. A., Ph. D., F. B. A., Boden Professor of Sanskrit, Oxford, (Retd.) (ii) Prof. Dr. H. Lüders (Berlin). Rs. 50/-

*Published by M/s MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit Book-Depot, Lahore. (India)*

5. Index Verborum to Tulasī Dāsa's Rāmāyaṇa, (Panjab University Oriental Publication)
6. Outlines of the History of Hindi Literature. Rs. 2/10

*Published by M/s MEHAR CHAND LACHHMAN DAS
Sanskrit Book-Depot, Lahore. (India)*

MEHAR CHAND LACHHMAN DAS SANSKRIT AND PRAKRIT SERIES.

- 1 *Kaṇīṣṭhala-Kaṭha-Saṃhitā*, (कणिष्ठलकठसंहिता) a text of the Black Yajur Veda, critically edited for the first time by Dr. Raghu Vira. Rs. 30/- or Sh. 45/-
- 2 *Vārāha-Śrauta Sūtra*, (वाराहश्रौतसूत्र) being the main ritualistic Sūtra of the Maitrāyaṇī Śākhā, critically edited for the first time with Mantra Index by the late Dr. W. Caland and Dr. Raghu Vira.
Rs. 12/- or Sh. 18/-
- 3 *R̥ktantra*, (ऋकृतन्त्र), a prātiśākhya of the Sāma-Veda, critically edited with an Introduction, Exhaustive Notes, Appendices, a Commentary and Sāmaveda-sarvānukramaṇī by Dr. Sūryakānta, M. A., M. O. L., D. Litt., Shastri. The notes contain a detailed comparison with the other Prātiśākhyas and Pāṇini. Burnell's edition has been much improved upon with the help of new MSS. Rs. 20/- or Sh. 30/-
- 4 *Atharva Veda of the Paippalādas*. Books 1-13 पैष्पलाद-संहिता critically edited into Devanāgarī for the first time by Prof. Raghu Vira, M. A., Ph. D., D. Litt., et. Phil. Rs. 30/- or Sh. 45/-
- 5 *Jain Siddhānta Kaumudi* (जैनसिद्धान्तकौमुदी) or A Grammar of the Ardha Māgadhi Prākrit by His Holiness Śatāvadhāni Rattan Chand ji Jain Muni. 1938. Rs. 15/- or Sh. 22. 6d.
- 6 *Atharva Prātiśākhya*, (अथर्वप्रातिशाख्य), an entirely new and unique acquisition to the Vedic Literature critically edited for the first time by Dr. Suryakānta, M. A., M. O. L., D. Litt., D. Phil., Shastri. 1939.
Price Rs. 50/- or Sh. 75/-

- 7 *Bhāsa—A Study* by A. D. Pusalker, M. A., LL. B.
 A critical and exhaustive exposition of the baffling
 and still unsolved problem of Bhāsa's authorship of
 Trivandrum plays. 1939.   Rs. 15/- or Sh. 22/6
- 8 *Woolner Commemoration Volume.* It is a magnificent
 collection of more than fifty invaluable articles on
 various aspects of Oriental languages and literatures
 contributed by the friends, pupils and colleagues
 from all over the world of the late Dr. Woolner,
 in whose commemoration the Volume has been
 prepared. If anything, it is a thesaurus of freshest
 research works in the field of Oriental languages
 and literatures; and is extremely thought-provoking.
 Rs. 30/- or Sh. 45.
- 9 *Elements of Hindu Culture and Sanskrit Civilization*
 by Dr. P. K. Acharya, M. A., Ph. D., D. Litt.,
 Head of the Sanskrit Department, Allahabad
 University. 1939.   Re. 1/8- or Sh. 2/6
- 10 *Nidāna Sūtra*, (निदानसूत्र) of Patañjali, edited for the
 first time together with an introduction, a fragmentary
 Commentary and Indices by Professor Kailash
 Nath Bhatnagar, M. A.
 Rs. 25/-or Sh. 37/6
- 11 *Laghurktantra Samgraha and Sāmasaptalakṣaṇa*.
 Edited for the first time with Commentary, Notes,
 Introduction, embodying a complete history of the
 nomenclatory Grammatical Literature and Indices
 by Dr. Sūrya Kānta, M. A., M. O. L., D. Litt.,
 D. Phil., Reader in Sanskrit, University of the
 Panjab.   Rs. 16/- or Sh. 24/-

Apply to :—MEHAR CHAND LACHHMAN DAS

ORIENTAL BOOKSELLERS, PUBLISHERS & PRINTERS
 JAIN STREET, LAHORE (India)

लघ्नस्यै नमः ॥

अथ लघुऋत्तन्त्रप्रारम्भः ।

ब्रह्माणं शंकरं विष्णुं व्यासं चान्यान्मुनीश्वरान् ।
नमस्कृत्य करोम्यद्य लघुऋत्तन्त्रसंग्रहम् ॥

अथ वर्णोत्पत्तिः ॥

हा: करणे ॥

उरसि विसर्जनीयो वा ॥ अकुहविसर्जनीयानां करणः ॥

जिह्वामूले ऽ कु ॥ जिह्वामूलीयस्य जिह्वामूलम् ॥

तालुनि इच्छ्ये ॥ इच्छ्यशानां तालु ॥

मूर्धनि षटौ ॥ ऋद्धरषाणां मूर्धा ॥

दन्ते त्स्लाः ॥ लृतुलसानां दन्ताः ॥

रेफो मूले वा ॥

ओष्ठे वो ऽ पु ॥ उपूपध्मानीयानामोष्ठौ ॥

किद्किङ्गाकारौ हन्वाम् ॥

नासिकायां यमानुखारनासिक्ष्याः ॥ नासिकानुखारस्य ॥

अन्त्योऽनुनासिकः ॥ अमङ्गणानां नासिका च ॥

एदैतोः करणतालु ॥

ओदौतोः करणोष्ठम् ॥

वकारस्य दन्तोष्ठम् ॥

साक्षरं पदान्तोऽवसितः ॥

इति स्थानानि ॥

अथ प्रयत्नः । स्पृष्टं करणं स्पर्शनाम् । दुस्पृष्टमन्तस्थानाम् । विवृतं स्त्रो-
प्मणाम् । विवृततरमकारैकारणाम् । संवृतो धोषवान् । विवृतोऽधोषः ।
नादानुप्रदानाः स्वरघोषवन्तः । श्वासोऽधोषाणाम् । तनीयान् प्रथमानाम् । उमौ
हचतुर्थानाम् । संनिवेशोऽन्यः ॥

आभ्यन्तरो बाह्यश्च । तत्राद्यश्चतुर्थः । स्पृष्टेष्टस्पृष्टविवृतसंवृतमेदात् ।
तत्र स्पृष्टं प्रयत्नं स्पर्शनाम् । इष्टस्पृष्टमन्तस्थानाम् । विवृतमूष्मणां स्वराणां च ।
हस्तस्यावर्णस्य प्रयोगे संवृतम् । प्रक्रियादशायां तु विवृतमेव ॥

अथ बाह्यप्रयत्नः । विवारः संवारः श्वासो नादोऽधोषो धोषोऽल्पप्राणो
महाप्राण इति ॥

खयां यमाः खयः कः पौ विसर्गः शर एव च ।

एते श्वासानुप्रदाना अधोषाश्च विवृण्वते ॥

कण्ठमन्ये तु धोषाः स्युः संवृता नादभागिनः ।

अयुग्मा वर्गयमगा यणश्वाल्पासवः स्मृताः ॥

अथ यमाः । कुं खुं गुं धुं इति यमाः ।

अनन्त्यान्त्यसंयोगे मध्ये यमः ॥ पूर्वगुणो वा ॥

इति प्रयत्नः ॥

अथ विकारः । स्पर्शे गस्य । काद्यो मावसानाः स्पर्शीः । उत्तमा धोषाः ।
हान्तस्थाः । यरलवान्तस्थाः । युग्माः सोम्माणः । विति शिति सिति । विसर्ग-
सदृशौ जिह्वामूलीयोपधानीयौ ।

अक्षराणां लघुहस्तमसंयोगे परं यदि ।

तत्संयोगोत्तरं विद्यात् गुरु दीर्घाक्षराणि तु ॥

हस्तं लघु ॥ संयोगे गुरु ॥ दीर्घं च ॥

इति परिभाषाशेषं शाकटायनप्रोक्तञ्चन्त्रे स्पष्टम् ॥

अथ लघुऋक्तन्त्रप्रारम्भः ।

दीर्घस्तु संहिताकाले अचो व्यञ्जनपूर्वकाः ।
 पदकाले प्रपद्यन्ते हस्तां ये ब्रवीमि तान् ॥१॥
 अछा रक्षा श्रुधी राखा वहा एह्यूषु युक्ष्व तु ।
 अद्या शरध्यूष्वा जुहोता तिष्ठा ऊषु सपर्यता ॥२॥

^{२ ३ २ ३ १ २} अश्चा नप्त्रे सहस्रते SV. 1. 21; RT. 241; RV. 8. 102. 7-RPr. 7. 6;
 TPr. 3. 8; VPr. 3. 125.

^{२ ३ १ २ ३ १ २} अश्चे रक्षा णो अंहसः 1. 24; RT. 236; RV. 7. 15. 13-RPr. 7. 32;
 TPr. 3. 8; VPr. 3. 108.

^{३ १ २ ३ २ ४} श्रुधी हवं तिरश्च्याः 1. 346; RT. 238; RV. 8. 95. 4-RPr. 7. 52;
 TPr. 3. 13.

^{१ २} स पावक श्रुधी हवम् 1. 29.

^{१ २} राखा च न उपमा ते 1. 43; RT. 236; RV. 8. 60. 11-RPr. 7. 53.

^{२ ३ १ २} आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वम् 1. 40; RT. 236; RV. 1. 44. 1-RPr.
 7. 24.

^{२ ३ १ २ ३ १ २} वहा भगत्तिमूलये 2. 185; RT. 236; PV. 9. 65. 17-RPr. 7. 33.

^{२ ३ १ २ ३ १} एह्यूषु ब्रवाणि ते 1. 7; RT. 242; RV. 6. 16. 16-RPr. 8. 1; TPr.
 3. 14.

^{१ २ ३ १} अश्चे युद्धा हि ये तव 1. 25; RT. 236; RV. 6. 16. 43-RPr. 7. 12;
 TPr. 3. 7; VPr. 3. 130.

आ दाशुषे जातवेदो वहा त्वमदा देवां उषर्बुधः 1. 40; RT. 242; RV. 1.
44. 1-RPr. 7. 33; VPr. 3. 115; TPr. 3. 8.

शश्यू॒ शु॑ शनीपते॒ 1. 253; RT. 242; RV. 8. 61. 5-RPr. 8. 1;
TPr. 3. 14.

आ जुहोता॒ हविषा॑ मर्जयध्वम्॒ 1. 63; RT. 245.

अर्च्च ऊ॑ शु॑ ण॒ ऊतये॒ तिष्ठा॒ देवो॒ न॒ सविता॒ 1. 57; RT. 236; RV. 1. 36.
13-RPr. 7. 30; TPr. 3. 12;
VPr. 3. 104.

सपर्यता॒ यजतं॒ पस्त्यानाम्॒ 1. 63; RT. 254.

अधा॒ महेमा॒ मा॒ रिषामा॒ यजा॒ पर॒ ऊ॒ पिबा॒ ।

अर्चा॒ देवाय॒ ईडिष्वा॒ हि॒ कुधी॒ गूर्धया॒ तथा॒ ॥३॥

अधा॒ चिदा॒ ववक्षत्॒ 1. 64; RT. 236; RV. 10, 115. 1-RPr. 7. 15;
VPr. 3. 127; TPr. 3. 9; CA. 3. 25.

रथभिव॒ स॒ महेमा॒ मनीषया॒ 1. 66; RT. 244; RV. 1. 94. 1-RPr. 8. 36.

अग्ने॒ सख्ये॒ मा॒ रिषामा॒ वय॒ तव॒ 1. 66; (RV. 1. 94. 1-मा॒; Ben. रिषाम॒;
but cp. II. 415-I6-मा॒) RT. 248-
RV. 1. 94. 1 with Uvata on
RPr. 8. 36.

यजा॒ स्वचरं॒ जनम्॒ 1. 96; RT. 236; RV. 1. 45. 1-RPr. 7. 14.

इदं॒ तं॒ एकं॒ पर॒ ऊ॒ तं॒ एकम्॒ 1. 65; RT. 242; RV. 10. 56. 1-RPr. 8.
1; TPr. 3. 14; CA. 3. 4.

इदं॒ सोमं॒ पिबा॒ इमम्॒ 1. 191; RT. 236; RV. 8. 17. 1-RPr. 7. 13;
VPr. 3. 130; TPr. 3. 8; CA. 3. 16.

अर्चा॒ देवायाश्ये॒ 1. 88; RT. 236; RV. 5. 16. 1-RPr. 7. 34.

ईडिष्वा॒ हि॒ महे॒ वृषम्॒ 1. 93, 103; RT. 243; RV. 8. 23. 1-RPr. 7. 33.

कुधी॒ नो॒ यशसो॒ जने॒ 1. 479. RT. 239; RV. 9. 61. 28-RPr. 8. 35;
TPr. 3. 13; CA. 3. 16.

^{१ २ ३ क २ र} तं गृद्या सर्णरम् 1. 109; RT. 245; RV. 8. 19. 1-RPr. 8. 13.

भरता वृहत्सासहा सहशब्दौ जही मृधः ।
विद्वी त्वस्य ररिमा ते घा ये स्तोता वृनत्यये ॥४॥

^{१ २} अग्नये भरता ^{३ २} वृहत् 1. 98; RT. 245; RV. 3. 10. 5-RPr. 8. 36;
TPr. 3. 11.

^{३ २ ३ १ २ ३} सासाहा सदने कं चिदत्रिणम् 1. 113; RT. 244; RV. 8. 19. 15 सासहत्.

^{२ ३ १ २ ३ १ २} परि बाधो जही मृधः 1. 134; II. 420, 562; RT. 238; RV. 8. 45. 40-RPr. 8. 39.

^{३ २ ३ १ २} विद्वी त्वाश्य नो वसो 1. 132; RT. 239; RV. 7. 31. 4-RPr. 7. 13.
^{१ २} अनाभयिन् ररिमा ते 1. 124; RT. 249; RV. 8. 2. 1-RPr. 8. 35;
VPr. 3. 130.

^{२ ३ २ ३ २ ३ १ २} आ घा ये अग्निमिधते 1. 133; RT. 242; RV. 8. 45. 1-RPr. 8. 15;
TPr. 3. 8; VPr. 3. 113.

^{३ ३ १ २ ३ २ १ २ ३ १ २} इद्विमित्स्तोता वृषण्ण सचा सुते 1. 242, RT. 247; RV. 8. 1. 1-RPr. 8. 15.

वहिर्द्रवा तु वृषभा सुते तुंपा वि चाश्नुहि ।
आ त्वेता निषी चातू नरभी सुषुमा हि ते ॥५॥

^{१ २ ३ १ २} वहिमद्या वृणीमहे 1. 498; RT. 242; RV. 9. 65. 28-RPr. 7. 22;
VPr. 3. 115; TPr. 3. 8.

^{१ २ ३ २ उ ३ १ २} एहीमस्य द्रवा पिव 1. 159; II. 953.

^{३ १ २} अभि त्वा वृषभा सुते सुतां सृजामि पीतये 1. 161; RT. 245; RV. 8. 45. 22-RPr. 8. 39.

^{३ १ २ ३ १ २} तुंपा व्यशुहौ मदम् 1. 161; RT. 236; RV. 8. 45. 22-RPr. 8. 39.

^{२ उ ३ १ २} आ त्वेता नि पीदत 1. 164; II. 90.

^{१ २ ३ १ २} आ तू न इद्र जुमंतम् 1. 167.

^{३ १ २ ३ १ २} अभि पदप चुच्यवत् 1. 200; अभीषतः 1. 309.

आ याहि सुषुमा हि ते 1. 191.

घा स मर्त्यो वयं घा ते एवा मत्स्वा भवा तथा ।

यावया दिद्यु शिक्षा तु सिमा पुरु मरुद्यम् ॥६॥

सुनीथो घा स मर्त्यः 1. 206; RT. 242; RV. 8. 46. 4-RPr. 8. 15;
TPr. 3. 8.

वयं घा ते अपि ससि 1. 230; RT. 242; RV. 8. 32. 7-RPr. 8. 15;
TPr. 3. 8.

एवा हासि वीरयुरेवा शर उत स्थिरः 1. 232; RT. 236; RV. 8. 92. 28-
RPr. 7. 33.

एवा ते रात्यं मनः 1. 232.

मत्स्वा न इद्रे गोमतः 1. 239; RT. 236; RV. 8. 3. 1-RPr. 7. 33.

भवा नः सधमादे 1. 260; RT. 236; RV. 8. 97. 7-RPr. 7. 29, 33;
VPr. 3. 109; TPr. 3. 8.

यावया दिद्युमेभ्यः 1. 266; RT. 244; RV. 6. 46. 9-RPr. 7. 33.

शिक्षा शो अस्मिन्पुरुहृत यामनि 1. 259; RT. 236; RV. 7. 32. 26-
RPr. 7. 33.

सिमा पुरु चृष्टाः 1. 279; RT. 248; RV. 8. 4. 1-RPr. 7. 33.

पचता पक्ति च्यावया सदसद्रावया तथा ।

बोधा जगृह्णा विद्वा हि भजा च हि ततः परम् ॥७॥

पचता पक्तीरवसे कृषुध्यम् 1. 285; RT. 244; RV. 7. 32. 8-RPr.
7. 33.

च्यावया सदस्परि 1. 298; RT. 244.

अध्यर्यो द्रावया त्वम् 1. 308; RT. 244; RV. 8. 4. 11-RPr. 8. 32.

बोधा न स्तोममधसो मदेषु 1. 313; II. 879; RT. 236; RV. 10. 156.
5-RPr. 7. 31-33; also RV. 7. 21. 1;
TPr. 3. 8; VPr. 3. 130.

जगृता ते दक्षिणभिंद्र हस्तम् 1. 317; RT. 249; RV. 10. 47. 1-RPr.
7. 33.

विद्वा हि त्वा गोपति शूर गोनाम् 1. 317; RT. 249; RV. 10. 47. 1-
RPr. 7. 33; TPr. 3. 10; VPr. 3. 126.

आं गोमति ब्रजे भजा त्वं नः 1. 318; RT. 249; RV. 7. 27. 1-RPr. 8.
35; TPr. 3. 8.

आप* प्रगृह्य महयेहाहुवेमदता तथा ।
अथार्चता तु वेत्था हि येना चिद्धा स मन्यवः ॥८॥

इद्रें समर्थं महया वसिष्ठ 1. 330; RT. 245; RV. 7. 23. 1-RPr. 8. 13.

स्वस्तये तार्थ्यमिहा हुवेम 1. 332; RT. 245; RV. 10. 178. 1-RPr. 8.
36-40.

इद्रं गीर्भिमदता वस्वो अर्णवम् 1. 376; RT. 246; RV. 1. 51. 1-RPr.
8. 15.

अथा नो विश्वचर्षणे द्युम्नं सुदत्र मँहय 1. 366; RT. 246; RPr. 7.
33; TPr. 3. 10.

प्र मंदिने पितुमदर्चिता वच्चः 1. 380; RT. 245; RV. 1. 101. 1-RPr.
8. 36.

वेत्था हि निक्रेतीनां वज्रहस्त परिवृजम् 1. 396; RT. 236; RV. 5. 24.
24-RPr. 7. 54.

येना हृसि न्यायत्रिणं तमीमहे 1. 394; RT. 236; RV. 8. 11. 1-RPr.
7. 46; TPr. 3. 12.

गावश्चिद्धा समन्यवः 1. 404; RT. 242; RV. 8. 20. 21-RPr. 8. 15;
VPr. 3. 113; TPr. 3. 8.

गन्ता पुरुचिद् ऋध्यामा त यदीशब्द नू महः ।
युयोतना न् योजा तु शृणुही च तमू शुचिम् ॥९॥

आ गंता मा रिषेयत 1. 401; RT. 244; RV. 8. 20. 1-RPr. 7.
31, 33.

* अया ममार (1. 325) which, otherwise, is left unnoted.

तिरः पुरु चिंदर्शवां जगम्या: 1. 340; RT. 237; RV. 10. 10. 1-RPr.
7. 23.

ऋध्यामा त ओहैः 1. 434; RT. 249; RV. 4. 10. 1-RPr. 7. 55;
TPr. 3. 10; VPr. 3. 130.

तक्षदी मनसो वेनतो वाक् 1. 537; RT. 238; RV. 9. 97. 22-RPr.
8. 8. VPr. 3. 130; TPr. 3. 13.

नू महः AS. 25; RT. 242; RV. 6. 8. 1-RPr. 7. 33; VPr. 3. 130;
TPr. 3. 14.

आदित्यासो युयोतना नौ अङ्गसः 1. 397; RT. 242; RV. 8. 6. 10-
RPr. 8. 36.

योजा निवद्र ते हरी 1. 415; 416, 424; RT. 236; RV. 1. 82. 2-RPr.
7. 18; VPr. 3. 108.

उपो बु शृणुही गिरः 1. 416; RT. 238; RV. 1. 82. 1-RPr. 8. 39;
VPr. 3. 130.

तम् AS. 22; RT. 242; RV. 2. 35. 3-RPr. 8. 1.

सघा रणा गायता तु कृषुही न परीणसम् ।
अर्पा तथा सुहस्त्या समुद्रे तेना पवस्तु तु ॥१०॥

स घा तं वृष्णे रथम् 1. 424; II. 92; RT. 242; RV. 1. 82. 4-RPr.
8. 15; TPr. 3. 8.

रणा यो अस्य धर्मणा II. 482; RT. 236; RV. 9. 7. 7-RPr. 7. 33.

उपरस्मै गायता नरः II. 1; RT. 244; RV. 9. 11. 1-RPr. 8. 39;
VPr. 3. 108.

पीवरीमिषं कृषुही न इदं 1. 455; RT. 238.

परीणसं कृषुते तिग्मश्टुगः II. 466; RT. 1; RV. 9. 97. 9-RPr. 9.
10; TPr. 3. 7.

अषो सोम द्युमत्तमः 1. 503; RT. 236; RV. 9. 65. 19-RPr. 7. 33.

मृज्यमानः सुहस्त्या समुद्रे वाचमिन्वसि 1. 517; RVPp. 9. 107. 21 सुहस्त्य
तेना पवस्तुधस्ता 1. 470; RT. 251.

चत सुं जनिमा विवक्ति हता मखं तथा ।

प्र धन्वा सोम चा सोता भरामतिभि पूरुषः ॥११॥

परीतो विचता सुतम् 1. 512; RT. 245; RV. 9. 107. 1-RPr. 8. 39;
VPr. 3. 130; TPr. 3. 10.

देवो देवानां जनिमा विवक्ति 1. 524; RT. 248; RVPp. 9. 97. 7 जनिम;
RPr. 8. 10.

हता मखं न भृगवः 1. 553; RT. 236; RV. 9. 101. 13-RPr. 7. 54.

प्र धन्वा सोम जागृविः 1. 567; RT. 255; RVPp. 9. 106. 4 धन्व;
RPr. 8. 14.

आ सोता परि विचत 1. 580; RT. 244; RV. 9. 108. 7-RPr. 8. 32.

भृति न भरा मतिभिर्जुजोषते 1. 573; RT. 236; RV. 9. 103. 1-RPr.
7. 27; TPr. 3. 12.

पूरुषः AS 36; RT. 263; RV. 10. 90. 5-RPr. 9. 40; VPr. 3. 120.

तथा जभारा द्वंद्वादि (१) सत्यं मे पातु वर्तया ।

पृथिवीं च युगस्तोभशोच आदत्य वर्तया ॥१२॥

आ जभारा AS. 14; RT. 244; RV. 10. 181. 1-RPr. 8. 36.

अङ्गि खं वर्तया पविम् II. 877; RT. 244; RV. 10. 156. 3-RPr. 8.
39; TPr. 3. 12.

बृहच्छ्रोचा यविष्ट्य II. 11; RT. 236; RV. 6. 16. 11-RPr. 7. 30;
VPr. 3. 113.

य आदत्य शशमानाय सुन्वते II. 38; RVPp. 8. 66. 2 आदत्य

वर्धया वाचं जनया पुरंधिम् II. 211; RT. 244; RV. 9. 97. 36-RPr.
7. 33; VPr. 3. 130; TPr. 3. 8.

पर्वागमदुक्ष्या तु चक्रमा देव पूजया* ।

सरा रसे तु जनया सना नमस्यता चरा ॥१३॥

* Read सेरपो जया; से=सत्यराधसे; रपो=बृशपक्षीरपो जया.

आ घा गमद्यादि श्रवत् II. 95; RV. 1. 30. 8. Note MS. पर्वा-?

उक्थया ? cp. उक्था मदानि; AB. 2. 38. 9; RPr. 9. 9; TPr. 3. 2-TS.
2. 4. 11. 6; VPr. III. 130.

चकुमा सत्यराधसे II. 67; RT. 248; RV. 7. 31. 2-RPr. 8. 33.

वृषपन्नीरपो जया दिवेदिवे II. 232; RVPp. 8. 15. 6 जय; but cp. जया
अपः 1. 413=RVPp. 1. 80. 3 जया:

सरा रसेव विष्टपम् II. 247; RT. 236; RV. 9. 41. 6-RPr. 7. 33.

वर्धया वाचं जनया पुरंधिम् II. 211; RT. 244; RV. 9. 97. 36-RPr.
7. 33+8. 36; TPr. 3. 12.

सना च सोम जैषि च II. 397; RT. 236; RVPp. 9. 4. 1 सन् ; RPr.
7. 30, 33, 35.

ज्येष्ठं नमस्यता सहः II. 301; RT. 254; RV. 1. 84. 5-RPr. 8. 39.

क्षारा सहस्रिणीरिषः II. 560; RT. 236; RV. 9. 61. 3-RPr. 7. 33.

सहि ष्मा सूजता काव्येना पुनाता च चोदया ।
सुनोताथा पता* वर्धा धन्वा वेदा भरा सूजा ॥१४॥

स हि ष्मा जनितुभ्यः II. 319; RT. 243; RV. 9. 20. 2-RPr. 8. 15;
VPr. 3. 117, 130.

सूजता गयसाधनम् II. 506; RT. 244; RV. 9. 104. 2-RPr. 7. 53.

उमे द्यावा काव्येना वि शश्ये II. 772; RT. 244; RV. 9. 70. 2-RPr.
8. 40.

पुनाता दक्षसाधनम् II. 507; RT. 224; RV. 9. 104. 3-RPr. 7. 33.

वाणस्य चोदया पविम् II. 553; RT. 244; RV. 9. 50. 1-RPr. 8. 39.

सुनोता मधुमत्तमम् II. 575; RT. 244; RV. 9. 51. 2-RPr. 7. 33.

अथा नो वस्यस्स्कृधि II. 397; RT. 236; RV. 9. 4. 8-RPr. 7. 33;
TPr. 3. 10.

* Not found.

वधो समुद्रसुकथ्य II. 1114; RV. 8. 75. 13-RPr. 7. 33; TPr. 3. 8.

अभि स्वर धन्वा पूयमानः II. 749; RT. 236; RVPP. 9. 97. 3 धन्वः;
RPr. 8. 7.

वेदा विश्वस्य मेधिरः II. 790; RT. 236; RV. 6. 42. 3-RPr. 7. 40.

आध्वर्यो प्र भरा सुतम् II. 791; RT. 244; RV. 6. 42. 4-RPr. 8. 39;
TPr. 3. 12; VPr. 3. 130.

स्वादोः स्वादीयः स्वादुना सूजा II. 833; RT. 236; RV. 10. 120. 3-
RPr. 7. 31, 33; TPr. 3. 12.

सा नो वेदश्चा पवस्ता वनेमा निदधा न धा ।

परीवृत प्रतरवा अग्निषुपा यत्रा चना तथा ॥१५॥

स नो वैदः ? II. 729; RV. 7. 15. 3; MS. सा नो (!)

समीचीने आ पवस्ता पुरंधी II. 758; RT. 244; RV. 9. 90. 4-RPr.
7. 36.

वनेमा ते अभिष्ट्ये II. 908; RT. 249; RV. 8. 19. 20-RPr. 7. 52.

आपश्चिन्द्रियं दधा पदम् II. 919; RT. 244; RV. 8. 102. 14-RPr.
8. 39.

न धा वसुर्नि यमते II. 1014; RV. 6. 45. 23-RPr. 8. 15; TPr. 3. 8;
VPr. 3. 113.

सम्यद्वाजैः परीवृतः II. 852; RT. 238.

अवा नो अग्न उतिभिः II. 872; RT. 236; RV. 1. 79. 7-RPr. 7. 50,
51; TPr. 3. 8; VPr. 3. 108.

यत्रा रण्णति धीतयः II. 939; RT. 236.

अस्मान्कदा चना दभन् II. 1071; RT. 255; RV. 1. 84. 20-RPr. 8.
39, 40.

विदा कामस्य चामुष्या व्युष्टा कृष्वा च बर्हया ।

अत्रा हि ष्ठा जनयथा दीया प्रेतावता तथा ॥१६॥

- ^{३ १} विदा कामस्य वेनतः II. 941; RT. 236; RV. 1. 86 8-RPr. 7. 33.
^{३ २} आमुष्या सोममपिवः II. 1069; RT. 245; RVp. 8. 4. 4 आमुष्य
 RPr. 7. 7.
- ^२ व्युष्णा दुहितदिवः II. 1089; RT. 236; RV. 5. 79. 3-RPr. 7. 31.
- ^{३ २७} कृष्णा दुवास्यतमा सचेमा II. 1145; RT. 236; RV. 7. 22. 4-RPr.
 7. 33.
- ^{१२} हर्यश्वाय वर्हया समापीन् II. 1142; RT. 244; RV. 7. 31. 12-RPr. 8.
 36-40.
- ^{२ ३} अंत्रा वि नेमिरेषाम् II. 1155; RT. 236; RV. 8. 34. 3; RPr. 7. 33.
- ^{२ ३} आपो हि ष्टा मयोभुवः II. 1184; RV. 10. 9. 1-RPr. 8. 15; TPr. 3. 8;
 VPr. 3. 130.
- ^{१२ ३ १२} आपो जनयथा च नः II. 1186; RV. 10. 9. 3-RPr. 8. 39; TPr. 3.
 12; VPr. 3. 130.
- ^{१२ ३ १२} बृहस्पते परि दीया रथेन II. 1199; RT. 236; RVp. 10. 103. 4 दीय;
 RPr. 8. 36; TPr. 3. 12; VPr. 3. 130.
- ^{२ ३ १२} प्रेता जयता नरः II. 1209; RT. 236; RV. 10. 103. 13-RPr. 8. 31;
 VPr. 3. 130.
- ^{३ १२} अस्माँ उ देवा अवता हवेषु II. 1206; RT. 244; RV. 10. 103. 11-
 RPr. 8. 36.
- जयता सुष्ट गमया स्थूर्जगंथा विभूवसुः ॥१७॥
- ^{२ ३ १२} प्रेता जयता नरः II. 1209; RT. 244.
- ^{१२ ३ १२} अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसँशिते (?) II. 1210; RVp. 6. 75. 16
 अवसृष्टा परा।
- ^{१२ ३ १२} अधरं गमया तमः II. 1215; RT. 244; RV. 10. 152. 4-RPr. 8. 40;
 VPr. 3. 130.
- ^{३ १२} उच्च शुष्मासो अस्थू रक्षो भिदतो अद्रिवः (?) II. 1061=RV. 9. 53. 1.

२ ३ २ ३ ९ २ ३ ९ २
परावत आ जगंथा परस्याः II. 1220; RT. 244; RV. 10. 180. 2-RPr.

8. 36; VPr. 3. 130.

३ २ ३ ९ २ ३ २ ३ ९ २
पिता देवानां जनिता विभूवसुः II. 381; RT. 238; RV. 9. 86. 10-RPr.

9. 1; VPr. 3. 98; TPr. 3. 7.

॥ इति हस्ताव्यायः ॥

॥ प्रथमोऽव्यायः ॥

(द्वितीयोऽध्यायः)

संहितायां भवेद् ग्रस्वः पदकाले तु दीर्घताम् ।
महेत्यस्य ऋवर्णं तु परो यत्र भवेद्वचि ॥१८॥

ये क्रमणः क्रियमाणस्य मङ्गल्यतेकर्मसुदजायन्त देवाः II. 1131 = RVPp.
10. 55. 7 मङ्गल्य-

॥ इति संहिताहस्त्वः ॥

अथावग्रहहस्त्वः

अवग्रहस्थिताः केचिद्चो व्यञ्जनपूर्वकाः ।
पदकाले ग्रपद्यन्ते हस्तां वच्चिम तानपि ॥१९॥
परीणसीति सूनृता वैश्वानरं श्रुतामधम् ।
पुरुषसो ग्रतीव्यं प्रभूवसो च पुरुषसुः ॥२०॥

कस्य नूनं परीणसि 1. 34; RT. 1=RVPp. 8. 84. 7 परीणसः—RPr. 9. 10;
TPr. 3. 7+7. 4.

प्र देव्येतु सूनृता 1. 56; RT. 1=RVPp. 1. 40. 3 सूनृता—RPr. 9. 48;
TPr. 3. 7.

^{३ २ ३ २ ८} वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् 1. 67; RT. 218=RVPP. 6. 7. 1 वैश्वानरम्;

VPr. 3. 102; TPr. 3. 5.

^{२ ३ ३ ३ १ २} उद्देदभि श्रुतामधम् 1. 125; RT. 1=RVPP. 8. 93. 1 श्रुतऽमधम् - RPr. 9. 1+20.

^{१ २} त्वावतः पुरुषसो ^{३ १ ३} वयमिद्र प्रणेतः 1. 193; RT. 1=RVPP. 8. 46. 1 त्वाऽवतः
पुरुषसो-RPr. 9. 1; TPr. 3. 7;
VPr. 3. 98.

^{१ २ ३ १ २ ३ २} ईडिष्वा हि प्रतीव्यम् 1. 103; RT. 1.

तेषां मत्स्व प्रभूवसो 1. 212.

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २} यो जरितुभ्यो मधवा पुरुषसुः 1. 235.

ऋतीषहं चर्षणीधृति स्तुग्रियावृथं तथा ।

ऋतावसो ऋतावृथं सूनरी च शतामध ॥२१॥

^{३ २ ३ १ २ ३ २} तुविकूर्मिसृतीषहम् 1. 354=RVPP. 8. 68. 1 तुविडकूर्मिम् ऋतिऽसहम्

^{३ २ ३ १ २} एक इत्पुर्वनुत्तर्षषणीधृतिः 1. 248=RVPP. 8. 90. 5 चर्षणिऽधृता

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} रथीतममूरूत तुग्रियावृथम् 1. 283=RVPP. 8. 99. 7 रथिऽतमम्-तुम्भज्ञधम्

^{२ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ क २८} प्र मित्राय प्रार्थमणे सच्चाध्यमृतावसो 1. 255=RVPP. 8. 101. 5 ऋतऽवसो

^{२ ८} नवस्त्रकिमृतावृथम् II. 340; ऋतावृथः 1. 258=RV. 8. 76. 12 ऋतस्त्रशम्

ज्योतिष्ठशोति सूनरी 1. 303; II. 101=RVPP. 7. 81. 1 सूनरी

^{२ ३ १ २} न शताय शतामध 1. 291=RVPP. 8. 1. 5 शतऽमध

रदावसो चर्षणीधृतं सूनृतावतस्तथा ।

वैश्वानराय विश्वानरस्य मर्माविधं भवेत् ॥२२॥

^{३ २ ३ १ २} स्तोतारमिहधिषे रदावसो 1. 310=RVPP. 7. 32. 18 रदङ्गसो

चर्षणीद्वृतं मध्वानमुकथ्यम् । 374=RVPp. 3. 57. 1 चर्षणिऽधृतम्

कदा नः सूनृतावतः । 416=RVPp. 1. 82. 1 सूनृताऽवतः

वैश्वानराय AS. 24.

विश्वानरस्य वस्पतिमनानतस्य शब्दः । 364=RVPp. 8. 68. 4 विश्वानरस्य

मर्माविधं रोहवतं सुपर्णैः AV. 11. 10. 26.

देवावृधं सूनृतावतोऽष्टापदी मृतावृधा ।
ऋतावृधौ सदनासदे चर्षणीसहस्रथा ॥२३॥

देवावृधम् SB. 11. 7. 2. 6; for देवावी cp. I. 47; 506; II. 165, 317,
449, 639; RVPp. 9. 2. 1 does not divide
the word.

कदा नः सूनृतावतः । 416; सूनृतावते 11. 104; RT. 1.

वाचमष्टापदीमहं नवस्त्रकिमृतावृधम् II. 340; RT. 225=RVPp. 8. 76.

12 अष्टापदीम्

पातौं सोममृतावृधा II. 15; RV. 1. 47. 3-RPr. 9. 11, 23; VPr. 3.
98; TPr. 3. 2.

ऋतेन मित्रावरुणावृतावृधावृतस्पृशा II. 198=RVPp. 1. 2. 8 ऋतऽवृधौ

वीराय सदनासदे II. 679=RVPp. 9. 98. 10 सदनऽसदे-RPr. 9. 24.

गां न चर्षणीसहम् II. 709=RVPp. 8. 1. 2 चर्षणिऽसहम्-RPr. 9. 8;
VPr. 3. 130; TPr. 3. 7.

नीथाविदः सूनृतावत्यृतावृधः पुरुषसुम् ।
धन्वासहोऽवग्रहस्तु हस्याध्यायः प्रकीर्तिः ॥२४॥

प्र वामर्चत्युक्तिथनो नीथाविदो जरितारः II. 922=RVPp. 3. 12. 5 नीथऽविदः
RPr. 9. 17.

^{३ २ ३} १ २
रेवदस्मे व्युछु सूनृतावति II. 1079. =RVPp. सूनृताऽवति

^{२ ३} २ ^{३ १ २} ^{३ १ २}
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृथः । 258=RVPp. 8. 89. 1 ऋतऽवृथः ।

^{३ १ २} ^{३ २ ३ १ २}
पुरुषसु पुरुपशस्तमूतये II. 902=RVPp. 8. 71. 10 पुरुषसुम्-RPr. 9. 1;
VPr. 3. 98.

^{३ २ ३} १ २
धन्वासहा नायते II. 1162=RVPp. 1. 127. 3 धन्वसहा; RPr. 9. 3.

॥ अवग्रहहस्तमिति ॥

॥ द्वितीयोऽध्यायः ॥

(तृतीयोऽध्यायः)

अथ षतम् :—

संहितायां पस्य सः स्थात् पदकाले तु यत्र तान् ।
 विविच्य कथयाम्यद्य संग्रदायानुसारतः ॥२५॥
 मूर्धन्य एव दन्त्य (ः) स्वरोपधः ।
 दन्त्यो भवति मूर्धन्यः संहितायां विकारणः ॥२६॥
 दलधा वर्णा न चैवं स्युः परिशेषादुदाहृतौ ।
 एह्यु ष्विम् मूषु पोषु चोर्ध्वं ऊषु नि षीदत ।
 वीरो अनुष्याद् गच्यो षु णरमीष च शश्यु षु ॥२७॥

^{२ ३ १ २० ३ १} एह्यु षु ब्रवाणि ते 1. 7; RT. 279=RV. 6. 16. 16.

^{३ २ ३ २०} इमम् षु त्वमस्माकम् 1. 28=RV. 1. 27. 4.

^{२ ३ २ ३ १ २० ३ १२} उपो षु जातमार्यस्य वर्धनम् 1. 47=RV. 8. 103. 1.

^{२ ३ १ २ ३ ०३} उपो षु शृणुही गिरः 1. 416=RV. 1. 82. 1.

^{३ २ ३ १ २ ३ २} ऊर्ध्वं ऊषु ण ऊतये 1. 57=RV. 1. 36. 13.

^{२०} आ त्वेता नि षीदत 1. 164=RV. 1. 5. 1.

^{१ ३ १ २० ३ १} यदि वीरो अनुष्यात् 1. 82.

^{३ २०} गच्यो षु णो यथा पुरा 1. 186=RV. 8. 46. 10.

^{३ १ २०} अभीषदप चुच्यवत् 1. 200=RV. 2. 41. 10.

शङ्ख्यै शु शंचीपते 1. 253=RV. 8. 61. 5.

मो शु चाभीष्टरभी व्याम परि ष्वजन्त च ।
त्यमू शु च स्तुष ऊ शु पर्यु शु च महाँ हि षः ॥२८॥

मो शु त्वा वाघतश्च नारे 1. 284=RV. 7. 32. 1.

अभी षतस्तदा भर 1. 309=RV. 7. 32. 24.

अभी व्याम वृषमणस्त्वोताः 1. 336.

परि ष्वजंत जनयो यथा पतिम् 1. 375=RV. 10. 43. 1.

त्यमू शु वाजिन देवजूतम् II. 332=RV. 10. 178. 1.

स्तुष ऊ शु वो नृतमाय धृष्णवे 1. 390=RV. 8. 24. 1.

पर्यु शु प्र धन्व वाजसातये 1. 428=RV. 9. 110. 1; AV. 5. 6. 4-न्वा.

महाँ हि षः 1. 381=RV. 8. 13. 1.

अधि षुभिः सोम उ व्याणर्नि षीद तु षिञ्चत ।
वास्तोष्पते गोष्पदे च ज्योतिष्क्षेति सूनरी ॥२९॥

सोम उ व्याणः सोरुभिरधि षुभिरवीनाम् 1. 515=RV. 9. 107. 8.

प्र तु द्रव परि कोशं नि षीद 1. 522=RV. 9. 87. 1.

परीतो षिञ्चता सुतम् I. 512=RV. 9. 107. 1.

वास्तोष्पते ध्रुवा स्थूणा 1. 275=RVP. 8. 17. 14 वास्तोः पते
गोष्पदे Stobha.

ज्योतिष्क्षेति सूनरी 1. 303.

ज्योतिष्पताहमिद्धि षितुष्परि परि षिच्यते ।
इहो ष्विन्दो तपोष्पवित्रं सहि ष्म नृषा असि ॥३०॥

ज्योतिष्पता AG. 4. 2. 15.

अहमिद्धि षितुष्परि 1. 152=RV. 8. 6. 10.

पवित्रं परि विच्यसे II. 110=RV. 9. 42. 4.

यदद्धिः परिषिद्यसे II. 135=RV. 9. 65. 6.

इहो ष्विद्वा गहि II. 136=RV. 9. 65. 5.

तपोष्पवित्रं विततं दिवस्पदे II. 226=RV. 9. 83. 2.

स हि ष्मा जरितुभ्यः II. 319=RV. 9. 20. 2.

गोषा इदो नृषा असि II. 395=RV. 9. 2. 10.

नि षीदसि परि षख पितुष्पित वसुष्कविः ।

नि षेदिरे प्रति ष्या विभिष्पताद्वंसु षीदति ॥३१॥

उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि II. 582=RV. 8. 61. 2.

तमिदुः परि षस्वजे II. 548=RV. 9. 12. 5.

गर्भे मातुः पितुष्पिता II. 745=RV. 6. 16. 35.

स इधानो वसुष्कविः II. 910=RV. 1. 79. 5; वसुःक-MS. 2. 13. 8;

157. 11.

विभु विशपति नमसा नि षेदिरे II. 916=RV. 6. 15. 8.

प्रति ष्या सूनरी जनी II. 1072=RV. 4. 52. 1.

यद्वा रथो विष्पतात् II. 1077=RV. 1. 46. 3.

श्येनो न वँसु षीदति II. 1110=RV. 9. 57. 3.

प्रो ष्वस्मै वि षु विश्वारभी षु णश नि षेदथुः ।

आविष्कुणोति चाविष्कुत्तं त्वा परि ष्वजामहे ॥३२॥

प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिद्राय शूष्मर्चत II. 1148=RV. 10. 133. 1.

वि षु विश्वा अरातयः II. 1150=RV. 10. 133. 3.

अर्भी षु णः सखीनाम् II. 34=RV. 4. 31. 3.

परि यह्न नि षेदथुः II. 946=RV. 4. 56. 7.

आविष्कृणोति वग्वनुम् II. 607=RV. 9. 3. 5.

आविष्कृरवन्गुहा सतीः II. 988=RV. 8. 14. 8.

तं त्वा पर्णि व्यजामहे II. 1149=RV. 10. 133. 2.

॥ षत्वं समाप्तम् ॥

॥ तृतीयोऽव्यायः ॥

(चतुर्थोऽध्यायः)

अथावग्रहषत्वम् :—

गोषा नृषद्वा नृषाहं दुष्वप्न्यमृतीषहम् ।
मन्युषाविणं नृषुत् नृषातातिषिं तथा ॥३३॥

गोषा इदो नृषा असि II. 395=RVPp. 9. 2. 10 गोऽसाः, वृऽसाः:

नृषद्वा सीददपां विघर्ते 1. 77=RVPp. 10. 46. 1 वृऽसद्वा

नरं नृषाहं मैहिष्ठम् 1. 144=RVPp. 8. 16. 1 वृऽसहं; correct reference
in Concordance.

परा दुष्वप्न्यं सुव 1. 141=RVPp. 5. 82. 4 दुःस्वप्न्यं

तं वो दस्मृतीषहम् 1. 236=RVPp. 8. 88. 1 अृतिऽसहं

अतीहि मन्युषाविणम् 1. 223=RVPp. 8. 32. 21 मन्युऽसाविनं

सिमा पुरु नृषुतो असि 1. 279=RVPp. 8. 4. 1 वृऽसूतः

शरो नृषाता श्रवसश्च कामः 1. 318=RVPp. 7. 27. 1 वृऽसाता

पृथिव्यामतिषिं यद्बूधः 1. 331=RVPp. 10. 73. 9 अतिऽसितं

विष्वगानुषग् विषुतरनुषव्धं निषत्त तु ।
विष्कभिते युषग् विष्वश्च सुषुत परि स्व ॥३४॥

विष्वक्लस्तंम पृथिवीमुत चाम् 1. 339=RVPp. 10. 89. 4 विष्वक्

आ जुङ्ज्ञव्यमानुषक् 1. 82.

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३}
स्वादोरित्या विष्ववतः । १. ४०९=RVPp. 1. ८४. १० विषुडवतः।

^{१ २ ३ १ २ ३ २}
कृत्वा महां अनुष्वधम् । १. ४२३=RVPp. 1. ८१. ४ अनुडखं; Ben. सहौ
a misprint. ?

^{३ १ २ ३ १ २}
चक्र यद्यस्याप्स्वा निष्ठतम् । १. ३३१=RVPp. 10. ७३. ९ निष्ठस्तं

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}
विष्वभितो अज्जरे भूरिरेतसा । १. ३७८=RVPp. 6. ७०. १ विष्वस्क-

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}
पवस्व देव आयुषक् । १. ४८३; II. ५८५.

^{२ ३ १ २ ३ १ २}
रथं विष्वश्चमरुहद्विचक्षणः । १. ५५४=RVPp. 9. ७५. १ विष्वचं

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}
ममेद्वर्धस्व सुष्टुतः II. ८५०=RVPp. 8. ६. १२ सुष्टुतः।

^{३ २ ३ १ २ ३ १ २}
अया वीतीं परि स्व । १. ४९५=RVPp. 9. ६१. १ परि स्व

अभिमातिषाहो बर्हिषदो विष्वग्नविष्कृतः ।

चतुष्पाण्डिष्कृतं ज्योतिष्कृच्छोचिष्के हविष्कृते ॥३५॥

अभिमातिषाहः AS. 19.

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
बर्हिषदो वचनावत ऊधमिः । १. ५६३=RVPp. 9. ६८. १ बर्हिषसः।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}
विष्वक्षस्तंभ पृथिवीमुत द्याम् । १. ३३९=RVPp. 10. ८९. ४ विष्वक्

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}
देदिशतीर्हविष्कृतः । १. १३=RVPp. 8. १०२. १३ हविःङ्कृतः।

^{३ १ २ ३}
द्विपाच्चतुष्पादर्जुनि । १. ३६७=RVPp. 1. ४९. ३ चतुःपत्।

^{२ ३ १ २ ३ १ २}
गङ्गाचिन्द्रस्य निष्कृतम् । १. ५१०=RVPp. 9. १५. १ निःङ्कृतं

ज्योतिष्कृत् AS. 50.

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
शोचिष्केश्च वृष्णं यमिमा विशः II. ११६१=RVPp. 1. १२७. २ शोचिःङ्केशं।

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
अतंद्रो हवयं वहसि हविष्कृत आदिहेवेषु राजसि । १. ४६; हविष्कृतम् II.
697=RVPp. 8. ६०. १५ हविःङ्कृतः।

पृथिवीषदोऽप्सुषदर्निषंगिभ्यो दिवीषदः ।

परिषिद्यमाना परि षिद्यसे ऋषिषाण तु ॥३६॥

पृथिवीषदम् VS. 9. 2; पृथिविषदः AV. 18. 4. 78.

स गच्छत्वपुष्टुषदोऽप्युप्तीन् AV. 12. 2. 4; CA. II. 80; अप्सुषदम् RV.

3. 3. 5.

स इषुहस्तैः स निषंगिभिर्वशी II. 1298=RVPP. 10. 103. 3 निषं-

थे देवा दिविषदः AV. X. 9. 12.

इंद्राय सोम परिषिच्यमानः II. 157=RVPP. 9. 97. 14 परिषि-

पवित्रं परि षिच्यसे II. 110=RVPP. 9. 42. 4 परि सि-

ये त्वा मृजत्युषिषाण वेधसः II. 236=RVPP. 9. 86. 4 ऋषिःसान्

गोषाः परिष्वजत् पुरुषन्त्योः सुषामानि (?) तु ।

सुषमिद्धगोषणिं निषिकं चतुष्पदे तथा ॥३७॥

गोषा इदो नृषा असि II. 395=RVPP. 9. 2. 10 गोऽसाः, नृऽसाः:

वना विश्वा परिष्वजत् II. 497=RVPP. 6. 60. 10 परिष्वजत्

ध्वन्योः पुरुषत्योरा सहस्राणि दद्वहे II. 409=RVPP. 9. 58. 3 पुरुषसंत्योः

त्वे वसु सुषणनानि संतु II. 654=RVPP. 7. 12. 3 सुऽसननानि

सुषमिद्धो न आ वह II. 695.

उत नो गोषणिं धियम् II. 940=RVPP. 6. 53. 10 गोऽसनि

निषिकं पुष्करे मधु II. 950=RVPP. 8. 72. 11 निषिकं

शं न आ वक्षद् द्विपदे चतुष्पदे II. 1107=RVPP. 1. 157. 3 चतुःऽपदे

निषंगिभिः सुषुम्णा सुषहा निष्वहमाण तु ।

हविष्पतिश्च गोषाति खर्षता तु चमूषदः ॥३८॥

स इषुहस्तैः स निषंगिभिर्वशी II. 1198=RVPP. 10. 103. 3 निषंगिभिः

दस्ता हिरण्यघर्तनी सुषुम्णा II. 1091 = RVPP. 5. 75. 2 सुऽसुम्णा;

Samhita-४

सुषहा सोम तानि ते II. 1114=RVPP. 9. 29. 3 सुऽसहा

निष्वहमाणो यमते II. 1162=RVPP. 1. 127. 3 निःऽसह-

यस्त्वामश्च हविष्यतिर्दूतं देव सपर्यति II. 195=RVPp. 1. 12. 8 हविःऽप्तिः

गोषातिरश्वसा असि II. 166=RVPp. 9. 61. 20 गोऽसा:

खर्षाता वन् ऊर्ध्वा नवंते II. 820=RVPp. 9. 88. 2 खःऽसाता

पुनानासश्चमूषदः II. 527=RVPp. 9. 8. 2 चमूऽसदः

साकंनिषेभ्यः सर्पान्निष्कृष्णानास्तु चमूष तु ॥३९॥

भमः साकंनिषेभ्यः II. 1175.

ऋषिमना य ऋषिकृत्वर्षा: II. 524=RVPp. 9. 96. 18 खःऽसा:

निष्कृष्णाना आयुधानीव धृष्णवः II. 1102=RVPp. 1. 92. 1 निःऽक्ष-

चमूषच्छयेनः शकुनो विभृत्वा II. 525=RVPp. 9. 96. 19 चमूऽसत्

॥ अबग्रहशत्वं समाप्तम् ॥

छत्वमारभ्यते :—

संहितायां टस्य तः स्यात्पदकाले तु यत्र तान् ।

विविच्य कथयाम्यद्य संप्रदायानुसारतः ॥४०॥

॥ इति परिभाषा ॥

नकिष्वा परि षोभंतु नकिष्टं च खसुष्टमः ।

विभोष्ट इदं योनिष्ट धनुष्टन्त्यभिष्टु च ॥४१॥

न किष्वदथीतरो हरी यदिद्र यछुसे ।

न किष्वतु मज्जना न किः स्वश्व आनशे II. 300; RT. 284; RPr. 5. 34;
TPr. 6. 15; CA. 2. 84, 85.

परि षोभंतु नो गिरः 1. 158.

न किष्टं कर्मणा नशत् 1. 243.

^{३ २७} ^{३ २३ २३ १ २} उषा अप स्वसुष्टुमः सं वर्तयति 1. 451; CA. 2. 87.

^{३ १२} ^{३ १२} विभोष्ट इन्द्र राघवः 1. 366; RPr. V. 32, 33, 37, 38; VPr. 3. 80;
CA. 2. 85.

योनिष्ट इन्द्र सदने अकारि 1. 314.

धनुष्टुवंति पौस्यम् 1. 551.

एष विप्रैरभिष्टुतः II. 605; आभिष्टुम् in Mahānāmni.

गोभिष्टे अग्निष्टपत्यनुष्टुवंति च तमु ष्वा ।

प्रभोष्टे सतरग्निष्टवे दमे पर्वैभिष्टु च ॥४२॥

गोभिष्टे वर्णमभि वासयामसि 1. 575.

अग्निष्टपति Stobha.

अनु ष्टुवंति पूर्वथा II. 232.

तमु ष्वाम य गिर इन्द्रमुक्थानि वावृधुः II. 235.

प्रभोष्टे सतः परि यंति केतवः II. 238.

अग्नि ष्वे दम आ जातवेदाः II. 653.

पर्णि तोक तनयं पर्वैभिष्टुमदव्यैरप्रयुत्वभिः II. 971.

नकिष्टे पूर्वस्तुति धेनुष्टु इन्द्र सूनृता तथा ॥४३॥

न किष्टे पूर्वस्तुतिम् II. 1032.

धेनुष्टु इन्द्र सूनृता II. 1183.

॥ ष्टुत्वं समाप्तम् ॥

अवग्रहष्टुत्वमारभ्यते :—

सुष्टुतयो पुरुष्टुत दुष्ट्रं सुष्टुतिं तथा ।

आनुष्टुमस्य सुष्टुम विष्टुम त्रैष्टुमं तथा ॥४४॥

वर्धतु त्वा सुषुतयो गिरो मे II. 974=RVPP. 7. 99. 7 सुऽस्तुतयः

धर्ती वज्री पुरुषुतः II. 598=RVPP. 1. 11. 4 पुरुषुतः

विश्वासु पृत्सु दुष्टरम् II. 873=RVPP. 1. 79. 8 दुस्तरः

न सुषुतिमसुर्यस्य विद्वान् II. 1146=RVPP. 7. 22. 5 सुऽस्तुति

आनुषुभस्य AS. 15.

सुषुभो वां वृषभवस् रथे वाणीच्याहिता RV. 5. 75. 4.

विष्टुभ ?

गायत्रे त्रैषुभं जगत् II. 1176.

परिष्ठेभंत्य विष्टंभस्त्रिषुभर्दुषुतिस्तथा ।

दुष्टरः सुषुतिः परिष्ठुभश्च निष्टतचतुः ॥४५॥

परिष्ठेभंत्या कृपा II. 4=RVPP. 9. 64. 28 परिष्ठो-

विष्टुभो दिवो धरुणः पृथिव्याः II. 28=RVPP. 9. 87. 2 विष्टुभः

सोमे अकाञ्छिष्टुभः सं नवंते II. 210=RVPP. 9. 97. 35 त्रिष्टुभः

न दुष्टिरिद्विष्णोदेषु शस्यते II. 218=RVPP. 1. 53. 1 दुःष्टुतिः

स घट्टिरप्सु दुष्टरः II. 323=RVPP. 9. 20. 6 दुस्तरः

ऋषीणां सुषुतीरप्य यज्ञं च मानुषाणाम् II. 380=RV. 1. 84. 2 च स्तु-

विश्वा अर्ष परिष्ठुभः II. 413=RVPP. 9. 62. 24 परिष्ठुभः

तमोजसा धिषणे निष्टतचतुः II. 582=RVPP. 8. 61. 2 निःऽत-

अभिष्टुत खैषुभं तुष्टुवांसः सुषुतविकम् ॥४६॥

एष विप्रैरभिष्टुतः II. 605=RVPP. 9. 3. 6 अभिष्टुतः

गायत्रे त्रैषुभं जगत् II. 1176.

स्थिरैर्गैस्तुष्टुवांसः II. 1221=RVPP. 1. 89. 8 तुस्तुतवांसः

ममेद्वर्धस्व सुषुतः II. 850=RVPP. 8. 6. 12 सुष्टुतः

जीर्णश्वो अश्विनोर्यातु सुषुतः II. 1107=RVPp. 1. 157. 3 सुषुतः (सुषुतः occurring only twice.) But cp:—

तं त्वा गिरः सुषुतयो वाजयन्ति 1. 68.

वधतु त्वा सुषुतयो गिरो मे II. 974.

सुषुतिम् 1. 349; II. 182, 256, 1146.

सुषुतीः II. 380.

॥ अवग्रहषत्वं समाप्तम् ॥

षुत्वविकारमारभ्यते :—

संहितायां ठस्थ थः स्यात् पदकाले तु यत्र तान् ।

विविच्य कथयाम्यद्य संप्रदायानुसारतः ॥

कुष्ठः को वापो हि ष्टां मयोभ्वस्त चराचरम् ॥४७॥

कुष्ठः को वामश्विना तपानः 1. 305=RV. 5. 74. 1 कूष्ठो देवावश्विना=कूष्ठः

आपो हि ष्टां मयोभुवः II. 1184=RVPp. 10. 9. 1 स्थ

अवग्रहषुत्वविकार(ः) षुत्वमारभ्यते :—

विष्टा गिरिष्टाः परमेष्टी रयिष्टाः प्रतिष्ट तु ।

गहरेष्टां पूर्विनेष्टां प्रतिष्टां निष्ट शेष्ट तु ॥४८॥

स बुद्ध्या उपमा अस्य विष्टाः 1. 321=AV. 4. 1. 1; VS. 13. 3.

अप्सु दक्षो गिरिष्टाः 1. 473=RVPp. 9. 62. 4 गिरिष्टाः

परमेष्टी AS. 18.

सरस्वतं पुष्टपतिं रथिष्ठाम् AV. 7. 40. 2; रथिष्ठानो रथिमसासु धेहि AV.

7. 76. 6=RV. 6. 47. 6 रथिष्ठानो रथिम-

साकं प्रतिष्ठा हृद्या जघंथ RVPP. 10. 73. 6 प्रतिष्ठा

विश्वंभरा वसुधानी प्रतिष्ठा AV. 12. 1. 6; VS. 14. 23.

गद्दरेष्ठां महांतं पूर्विष्ठाम् 1. 353.

अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठाम् RVPP. 5. 47. 7 प्रतिष्ठां

मा ज्ञातारं मा प्रतिष्ठां विदन्त AV. 6. 32. 3. (The ms. reads प्रत्यष्ठाम्.)

यूथै न निष्ठा वृषभो वि राजसि II. 844=RV. 9. 110. 9. निष्ठा; Pada
निष्ठाः

अभी नरं धीजवनं रथेष्ठाम् II. 774=RVPP. 9. 97. 49. रथेष्ठां

॥ अवग्रहषुत्वविकारः षुत्वं समाप्तम् ॥

षुत्वविकारो णत्वमारभ्यते :—

संहितायां णस नः सात् पदकाले तु यत्र तान् ।

विविच्य कथयाम्यद संप्रदायानुसारतः ॥४९॥

ऊर्ध्वं ऊषु ण रक्षा णो गच्यो षु ण मिमिक्ष णः ।

शिक्षा णो अस्मिनु ष्वाणरधि षुभिरभी षु णः ॥५०॥

ऊर्ध्वं ऊषु ण ऊतये 1. 57=RV. 1. 36. 13.

गच्यो षु णो यथा पुरा 1. 186=RV. 8. 46. 10.

अश्च रक्षा णो अहसः 1. 24=RV. 7. 15. 13.

मच्या यक्ष मिमिक्ष णः 1. 519=RV. 9. 107. 6 नः

शिक्षा णो अस्मिन्पुरुहृत यामनि 1. 259=RV. 7. 32. 26; TS. 7. 5.

7. 4 ने

सोम उ ष्वाणः सोद्धुभिरधि ष्युभिरवीनाम् । ५१५=RV. 9. 107. 8.

अंभी चु णः सखीनाम् II. 34=RV. 4. 31. 3.

परी णो अश्व येमाणो (णः) परि णश्वर्मयंत्य तु ।

रिरीहि णः शृंगवृषो णपात्प्र णीयते तथा ॥५१॥

परि णो अश्वमश्वचिद् II. 560; (Ben. नोः)=RV. 9. 61. 3. परि णो

नृभिर्येमाणः कोश आ हिररयये II. 52=RV. 9. 75. 3-मानः

परि णः शम्भयंत्या धारया सोम विश्वतः II. 247; (Ben. नः)=RV. 9. 41.

6 परि णः

रथ्यं सोम रिरीहि णः II. 797=RV. 9. 11. 9. नः

यस्ते शृंगवृषो णपात् II. 77=RV. 8. 17. 13 नपात्

अध्वरेषु प्र णीयते II. 826=RV. 3. 27. 8.

उरु णस्कुधि शिक्षा ण इंद्र णत्वमुदाहृतौ ॥५२॥

उरुकुदुरु णस्कुधि II. 996=RV. 8. 75. 11.

शिक्षा ण इंद्र राये II. 991=RV. 8. 92. 9.

अवग्रहणत्वमारभ्यते :—

परीणसि दुरोणयुर्गिर्वणो मन्युषाविणम् ।

प्रणेतः पुरुणामन् सत्राहणं नृमणार्नरम् ॥५३॥

कस्य नूनं परीणसि । ३४=RVPp. 8. 84. 7 परीणसः

द्विवस्पायुदुरोणयुः । ३९=RVPp. 8. 60. 19 दुरोणङ्युः

पिबा त्वा ऽस्य गिर्वणः । १६५=RVPp. 3. 51. 10 गिर्वणः

अतीहि मन्युषाविणम् । २२३=RVPp. 8. 32. 21 मन्युज्ञा-

वयमिद्र प्रणेतः । १९३=KVPp. 8. 46. 1 प्रणेतः

^{२८} पुरुणामन्पुरुष्टुत 1. 188=RVPp. 8. 93. 17 पुरुडना-

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २} सत्राहणं दाधृषिं तुम्भिर्दम् 1. 335=RVPp. 4. 17. 8 सत्राडहनं

^{२ ३ १ ३ १ २ ३ २} अप स्तीहिति नृमणा अधद्राः 1. 323=RVPp. 8. 96. 13 नृडमना:

^{१ २ ३ ५ ६ ८} तं गृदया स्वर्णम् 1. 109=RVPp. 8. 19. 1 स्वडनरं

वृत्रहणं वृषमणनिर्णिजे निर्णिजं तथा ।

प्राणा परीणसं प्राणा पां (पा) दुरोणे च गोषणि ॥५४॥

^{२ ८ ३ १ २ ३ १ २} इद्र द्युक्षं वृत्रहणं गृणीषे 1. 327.

^{३ ३ १ २} इद्रभी व्याम वृषमणस्त्वोताः 1. 336.

^{३ २ ३} शुक्रा वि यंत्यसुराय निर्णिजे 1. 551.

^{२ १ २ ३ १ २ ३ १ २} परिच्छुतमुस्त्रिया निर्णिजं धिरे 1. 563=RVPp. 9. 68. 1 निःऽनि-

^{३ १} प्राणा शिशुर्भवीनाम् 1. 570.

^३ परीणसं कृत्युते तिग्मश्युगः II. 466=RVPp. 9. 97. 9 परीणसं

^{३ १ २ ३ २} प्राणादपानती II. 725=RVPp. 10. 189. 2 प्राणात्

^{२ ३ २ ३ १ २ ३} यो दीदाय समिद्धः स्वे दुरोणे II. 652=RVPp. 7. 12. 1 दुरोणे

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २} उत नो गोषणि विघ्यम् II. 940=RVPp. 6. 53. 10 गोडसनि

गिर्वणसे गिर्वणसं प्रणीती च सुषुम्णा तु ।

निष्ठहमाणो सुषणनान्यवग्रहणत्वं तु ॥५५॥

^{२ ३ १ २} जुष्टुं गिर्वणसे वृहत् II. 779=RVPp. 8. 89. 7 गिर्वनसे

^{१ ३} इद्रं गीर्भिर्गिर्वणसम् II. 1005=RVPp. 8. 2. 27 गिर्वणसं

^{२ ३ १ ३} तव प्रणीती हर्यश्व II. 1030=RVPp. 7. 32. 15 प्रडनीती

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३} दस्ता हिरण्यवर्तनी सुषुम्णा II. 1091=RV. 5. 75. 2-हिरण्यवर्तनी सुषुम्णा;

Pada सुडसुम्णा

^{३ १ २} निष्ठहमाणो यमते II. 1162=RVPp. 1. 127. 3 निःऽस-

त्वे वसुं सुषशानानि संतु II. 654=RVPp. 7. 12. 3 सुडसन-

॥ अवग्रहणत्वं समाप्तम् ॥

सर्वर्णदीर्घम् :—

अकारथ इकारथ उकारथ तथा त्रयम् ।
 अन्तादिभावयोगेन सर्वये तु चतुर्विधम् ॥५६॥
 दीर्घोभयं हस्यदीर्घ दीर्घहस्यं पुनस्था ।
 हस्यद्वयं क्रमाज्ञेयमकारादिक्रमेण तु ॥५७॥
 अवर्णादिक्रमाणां तु प्रत्येकं सुविभागतः ।
 चतस्रोदाहृतिः१ज्ञेयाः॒ शोकधानां॑ हिताय वै ॥५८॥
 भरासभयं यथाजौ च गंतासि च यवाशिरम् ।
 यवाशिर उपायाहि प्राणा धेनुमिवायतीम् ॥५९॥

अग्ने विवस्वदा भरासभ्यमूतये मह्ये १. 10.

असर्जित्वका रथये यथाजौ १. 543.

गंतासि AS. 15.

विकटुकेषु महिषो यवाशिरम् १. 456=RVPp. 2. 22. 1 यवऽआ-

इदोरिद्वयो यवाशिरः १. 145=RVPp. 8. 92. 4 यवऽआ-

अतश्चिदिद्वय उपायाहि १. 215=RVPp. 8. 92. 10 उप आ

प्राणा सिद्धूनां कलशां श्रचिकदत् (?) १. 559 (No other possible example in SV.)=RV. 9. 86. 19 क्राणा

सि;- So Pada.

* Note irregular Samdhi and the use of चतस्रः with उदाहृतिः ; or is it-तीः for-तयः ?

† शाकटानां ? . The Rktantra belongs to the School of Śakaṭayana.

प्राणा (?) शिरुमहीनाम् 1. 570; II. 363.

प्रति धेनुमिद्यायतीमुपासम् 1. 73=RVp. 5. 1. 1 इव आऽयती

उषः प्रारं च दीर्घायो वाताप्याय उतासते ।

सप्तास्येभिश्च इन्द्रा भर सं चा च विशंति च ॥६०॥

उषः प्रारन्तृतरन् 1. 367=RVp. 1. 49. 3 प्र आरन्

दीर्घायो मर्त्यः 1. 268=RVp. 8. 70. 7 दीर्घऽआयो

दीर्घं सुतं वाताप्याय 1. 228=RVp. 10. 105. 1 वाताप्याय

इदं जातमुपासते 1. 175=RVp. 10. 153. 1 उप आ-

सप्तास्येभित्तिकमिः 1. 463.

त्वं न इन्द्रा भर ओजः 1. 405=RVp. 8. 98. 10 इन्द्र आ

सं चाच विशंति 1. 534=RVp. 9. 95. 3 च आ

भरा नूनमथादित्य चाशनानशने तथा ।

आनुष्टुभस्य च प्रागा गिराममासुक्रतो पृण ॥६१॥

अथादित्य AS. 4.

चाशनानशने AS. 43.

आनुष्टुभस्य AS. 14.

अंतश्च प्रागा आदितिर्भवासि RV. 8. 48. 2; (पूर्वाल्यद्वतीयः 1. 281.)

ममा जाता सुक्रतो पृण 1. 52=RVp. 8. 1. 18 मम आ

च नारे पानः शल्यात्मा गिरः सोमा विवोजय ।

इहावह च विश्वायु हागमन् (त ?) घृतासुती ॥६२॥

मो षु त्वा वाधतश्च नारे 1. 284=RVp. 7. 32. 1 च न आरे

शल्यात्मा ?

अश्च देवा इहा वह II. 142=RV. 1. 12. 3.

पाहि सदमिदिश्वायुः II. 983=RV. 1. 27. 3.

वं गोमतं दस्युहा गमत् ? II. 1015=RVPP. 6. 45. 24-हा ग-
ता सम्राजा धृतासुती II. 262=RVPP. 1. 136. 1 धृतऽआ-

प्रजां चादित्यैरिद्रा यछंति तिग्मायुधस्तथा ।
इंद्रा याहि गमनारे असदिवाजिषु तथा ॥६३॥

प्रजां चादित्यैरिद्रः सह सीषधातु II. 461=RV. 10. 157. 2.

इंद्रा यच्छ्रित्या गहि II. 580=RVPP. 8. 4. 2 इंद्र आ

तिग्मायुधः क्षिप्रधन्वा समत्सु II. 757=RV. 9. 90. 3.

इंद्रा याहि वियेषितः II. 495=RV. 1. 3. 5.

आ घा गमनारे असत् II. 1006=RVPP. 8. 2. 26 गमत् न आरे

सप्तिमाषुमिवाजिषु II. 875=RV. 10. 156. 1.

वहा याहि समानं पवित्रेणात्मानमित्यपि ।
दूराचासाद् व्रतानि नाधृषे अद्याभरद्वसुः ॥६४॥

प्र वहा याहि शर II. 302=AV. 2. 5. 1.

त्वामभस्य हर्विषः समानम् (सम+अनम्) II. 334.

येन देवाः पवित्रेणात्मानं पुनते सदा II. 650=RVKh. 9. 67. 4.

स नो दूराचासाद्व II. 983=RVPP. 1. 27. 3 च आसात्

अस्य व्रतानि नाधृषे II. 1063=RVPP. 9. 53. 3 न आ-

सा नो अद्याभरद्वसुः II. 1089=RV. 5. 79. 3.

इवाशत उतायातं योजनेना विश्वायु च ।
अस्यायुधानि शतात्मा चतुर्थं परिकीर्तिम् ॥६५॥

हृदं कुल्या इवाशत II. 1067=RVPP. 3. 45. 3 इव आ-

उतायातं संगवे प्रातरहः II. 1101=RVPP. 5. 76. 3 उत आ

समनेन योजनेना परावतः II. 1104=RVPP. 1. 92. 3-न आ प-

इदो विश्वायुमा भर II. 406=RVPp. 9. 4. 10 विश्वऽआयुं

प्रत्यङ्गिता विश्वदस्यायुधानि II. 1194=RV. 10. 123. 7.

सूरो न रुक्मीं छुतात्मा II. 1121=RVPp. 1. 149. 3 शतऽआत्मा

॥ अकारः; सर्वर्णदीर्घं समाप्तम् ॥

इकारः; सर्वर्णदीर्घमुच्यते :—

वर्मीव धृष्णो महिषीवेद्र स्वब्दीवांसगः ।

महीमे अस्य वृषनाम शूषे महीव कृत्ति तु ॥६६॥

वर्मीव धृष्णवा रुज 1. 585=RV. 9. 108. 6.

महिषीव त्वद्रथिः 1. 86=RV. 5. 25. 7.

इद्र स्वब्दीव वैसगः II. 215=RVPp. 8. 33. 2 स्वब्दीऽइव

महीमे अस्य वृष नाम शूषे II. 456=RVPp. 9. 97. 54 महि इमे

महीव कृत्तिः शारणा त इद्र II. 760=RVPp. 8. 90. 6 महीऽइव

अतः परं च वक्ष्यामि महिषीव वि जायते ।

अतीश्वभीश्वमादि शूला हि पदकालतः ॥६७॥

महिषीव वि जायते 1. 86.

अतीहि मन्युषाविणम् 1. 223=RVPp. 8. 32. 21 अति इहि

प्रेहभीहि धृष्णुहि 1. 413=RVPp. 1. 80. 3 अभि इहि

तथा च हखर्दार्थं च त्वेहीमस्य त्वभीमहे ।

उवर्णस्य तथा दीर्घं चोभयत्र न विद्यते ॥६८॥

^{१ २ ३ २ ३} एहीमस्य द्रवजा पिव । १. १५९=RVPp. 8. 17. 11 आ इहि ^ई

॥ इकारं समाप्तम् ॥

उकारमारभ्यते :—

आजिषूद्रवज्ञाः सूर्यस्य द्रोणमितीरितम् ।
मधूदकं च सूक्तेभिश्चैवमादि विलोकयेत् ॥६९॥

^{२ ३} तमिन्महत्स्वाजिषूद्रितम् II. 352=RV. 1. 81. 1-शूते= -षु उत ^१ इ

^{२ ३ १ २ ३ १} हरिः पर्यद्रवज्ञाः सूर्यस्य द्रोणम् (सु+ऊर्यस्य) । १. ५३८=RVPp. 9. 93. 1
सूर्यस्य

^{३ १ २ ३ १} क्षीरं सर्पिर्मधूदकम् II. 647=RVPp. 9. 67. 32 मषु उ-

^{३ १ २ ३ १ २} अन्नि सूक्तेभिर्वचोभिर्वृणीमहे । १. ५९=RVPp. 1. 36. 1 सुऽउ-

उकारस्य तथा दीर्घं हस्तदीर्घं न विद्यते ॥७०॥

॥ उकारं समाप्तम् ॥

इकारमारभ्यते :—

इको गुणस्य रूपाणि चत्वार्याहुर्मनीषिणः ।
पौर्वार्पयविभेदेन हस्तदीर्घोभयेन च ॥७१॥
इकारादिद्विर्णानामित्संज्ञेह विधीयते ।
एद्वर्णं च तथा ओच भवतो गुणसंज्ञकौ ॥७२॥

शिष्यंधसरदर्शयत्युच्छन्ति जन्यजीजनत् ।

वाज्यस्थाच्च यशस्व्यस्या वाज्यर्थसि सवाज्य च ॥७३॥

अपादु शिष्यंधसः 1. 145=RV Pp. 8. 92. 4 शिष्यी अं-

प्रत्यु अदर्शयत्यू इ छुंती दुहिता दिवः 1. 303=RV. 7. 81. 1.

देवी जनिष्यजीजनत् 1. 379=RV. 10. 134. 1.

शश्वत्तम् वर्हिरा वाज्यस्थात् 1. 531=RV. 9. 87. 4.

यशस्व्यस्याः AS. 26.

आपृच्छ्यं धरण्यं वाज्यर्थसि II. 26=RV. 9. 107. 5.

स वाज्य-?

वाज्यक्रमीच्च वीत्यर्थ वाज्यर्थति प्र वाज्य तु ।

शुष्म्यदाभ्यः शुष्म्यसिष्यद्वाराषस (?) शर्ष्यु च ॥७४॥

आ वाज्यक्रमीत् II. 5=RV. 9. 64. 29.

वीत्यर्थ पनिष्ठये II. 287=RV Pp. 9. 9. 2 वीती अर्थ-

अभिक्रदन्कलशं वाज्यर्थति II. 382=RV. 9. 86. 11.

प्र वाज्यक्रमाः सहस्रधारः II. 508.

एष शुष्म्यदाभ्यः सोमः II. 639=RV Pp. 9. 28. 6 शुष्मी अ-

एष शुष्म्यसिष्यदत् II. 638=RV. 9. 27. 6.

सोमपा वाहुशर्ध्यु इ ग्रथन्वा II. 1198=RV Pp. 10. 103. 3-शर्धी उ-

पृथिव्यन्तरिक्तं धौरापः देव्यवस ईरिताः ।

व्यवर्तयेति हर्यश्च लक्ष्ये धौको (होको?) निगद्यते ॥७५॥

मर्तस्य देव्यवसः II. 408=RV. 9. 58. 2.

यद्भूमिं व्यवर्तयत् II. 986=RV Pp. 8. 14. 5 वि अ-

हर्यश्वाय वर्हया समापीन् II. 1142=RV. 7. 31. 12.

हरिभ्यां याहोक आ 1. 293=RV Pp. 7. 32. 4 याहि ओकः

भूर्यासुतिश्च नक्येवमेवमादि विवोध्यताम् ।
 प्र देव्येतूभयाहस्त्या भर द्युम्न्याहुतस्तथा ॥७६॥
 महावो अर्चिषा चेति दीर्घोभयमुदाहृतम् ।

वृत्रहा भूर्यासुतिः 1. 140=RVP p. 8. 93. 18 भूरिडआ-

न क्येवं यथा त्वंम् ? 1. 203=RV. 4. 30. 1 नकिः एव

प्र देव्येतु स्तृता 1. 56=RV. 1. 40. 3.

उभयाहस्त्या भर 1. 345=RVP p. 5. 39. 1-हस्ति आ

समिद्धो द्युम्न्याहुतः II. 229=RV. 8. 103. 9.

व्यू इ वाश्चंद्रा महावो अर्चिषा II. 1105 = RVP p. 1. 157. 1 वि उषाः;

मही आवः

अथोका :—

राय ईशे स्वपत्यस्य चैवमादि विलोकयेत् ।

अन्वारभा च वाहौजसैवमादि विलोकयेत् ॥७७॥

उवर्णस्य तथा दीर्घं हस्वदीर्घं न विद्यते ।

राय ईशे स्वपत्यस्य 1. 60=RV. 3. 16. 1.

अग्निमन्वारभामहे 1. 91=VS. 9. 26.

पुरो विभेद वाहौजसा II. 799=RV. 8. 93. 2.

॥ इत्समाप्तम् ॥

यवौ यणाविति प्रोक्तौ संहितायामिकामचि ।

शिष्यंधसो यशस्व्यस्यार्विवद्वान्वारभादिकाः ॥७८॥

पूर्णा विवद्वासिचम् । ५५=RVp. 7. 16. 11-षि आ-

॥ यशीत्समाप्तम् ॥

अथ गुणारम्भः —

एंद्रस्य जनिरेंद्रस्य दीर्घहस्वं विलोकयेत् ।
इंद्रस्येव तु ब्रह्मोति तोदस्येव न आ भरे ॥७१॥

एंद्रस्य जडरं विश II. 557=RV. 9. 66. 15.

जनिरेंद्रस्य जनिरोति विष्णोः II. 293=RV. 9. 96. 5.

इंद्रस्येव प्र तवसस्कृतानि । ७८=RV. 7. 6. 1.

वोचद्वहेति वैरु तत् । ९४=RV. 2. 5. ३ वोचद्वहाणि

तोदस्येव शरणा आ महस्य । ९७=RV. 1. 150. 1.

भद्रंभद्रं न आ भरेष्मूजं शतक्रतो । १७३=RV. 8. 93. 28.

इवेत्सुभृत उद् वेदभीहेव च नि षीदते ।
समुद्रायेव पिबेचर्मेव धन्वेव ताँ इहि ॥८०॥

गर्भ इवेत्सुभृतो गर्भिणीभिः । ७९=RV. 3. 29. 2.

उद्देदभि श्रुतामधम् । १२५=RVp. 8. 93. १ उत् घ इत्

इहेव शृणव एषाम् । १३५=RVp. 1. 37. ३ इहऽइव

आ त्वेता नि षीदतेद्भ्रमभिः प्र गायत । १६४=RV. 1. 5. 1.

समुद्रायेव सिध्वः । १३७=RV. 8. 6. 4.

पिबेदस्य त्वमीशिषे । १६२=RV. 8. 82. 7.

इदश्वर्मेव रोदसी । १८२=RV. 8. 6. 5.

अति धन्वेव ताँ इहि । २४६=RV. 3. 45. 1.

सहस्रेणव त्ववेरिणं तवेत्क्रेयथेदसि ।
असृक्षतेऽन् तवेदमपीपेमेह वज्रिणम् ॥८१॥

^{३ ७ २ ३ १ २} सहस्रेणव शिक्षति 1. 235=RV. 8. 49. 1.

^{३ ७ २} दृष्ट्यन्नेत्यवेरिणम् 1. 252=RVPp. 8. 4. 3 अव इरिणं

^{१ २} तवेदिद्रावमं वसु 1. 270=RV. 7. 32. 16.

^{१ २} केयथ केदसि 1. 271=RV. 8. 1. 7.

^{३ ७ २} इष्टा होत्रा असृक्षतद्गम् 1. 151=RV. 8. 93. 23.

^{३ ७ २ ३ ७} वयमेनमिदा हो उपीपेमैह वज्रिणम् 1. 272=RVPp. 8. 66. 7-पेम इह

नेंद्र सशस्युपेन्नु मघवन्भूय इतीरिताः ।
अथेमाश्च भरेंद्र त्वक्षेणेव च तु प्रेत्यभी ॥८२॥
वीरायेदवे ब्रह्मद्राय धन्वंद्राय पिन्वते ।

^{३ ७ २} नेंद्र सश्चसि दाशुषे 1. 300=RV. 8. 51. 7.

^{२ ३ ७ २} उपोपेन्नु मघवन् भूयः 1. 300=RVPp. 8. 51. 7 उप॑उप इत्

^{३ २ ३ २} अभी षतस्तदा भरेंद्र ज्यायः कनीयसः 1. 309=RV. 7. 32. 24.

^{१ २} यो अक्षेणेव चक्रियौ शार्चीभिः 1. 339=RV. 10. 89. 4.

^{३ ३ १ २} प्रेत्यभीहि धृष्ट्युहि 1. 413=RV. 1. 80. 3.

^{३ १ २ ३ ३ २} चदद्वीरायेदवे 1. 360=RV. 8. 69. 1.

^{१ ५ २} ब्रह्मद्राय वज्रिणे 1. 390=RV. 8. 24. 1.

^{३ ३ २ ३ ५ २} परि प्र धन्वंद्राय सोम 1. 427=RV. 109. 1.

^{३ २ ३ १ २} ऊर्जा मित्रो वरुणः पिन्वतेऽडाः 1. 455.

सीषधेमेंद्र इंद्रायेदो आविथे त्वपामिवे ।
पवस्वेदो च यस्येद (?) पादोऽस्येह प्र चेतये ॥८३॥

^{३ २ ३} इमा तु कं भुवना सीषधेमेंद्रश्च विश्वे च देवाः I. 452=RV. 10. 157. 1.

इंद्रायेदो मरुत्वते I. 472=RV. 9. 64. 22.

स पवस्व य आविशेदं वृत्राय हंतवे I. 494=RV. 9. 61. 22.

अपामिवेदूमयस्तरुराणाः I. 544=RV. 9. 95. 3.

पवस्वेदो वृषा सुतः I. 479=RV. 9. 4. 28.

पादोऽस्य AS. 33=RV. 10. 90. 3.

एवेदं पवमानार्येदवे नर्येद्र इत्यपि ।
सोमस्येह तर्वेदो त्वस्येदिद्रश ममेदिह ॥८४॥

एवेदम् AS. 34.

पवमानार्येदवे II. 1=RV. 9. 11. 1.

नरेद्राग्नी माभिशस्तये II. 268=RV. 7. 94. 3.

ता सोमस्येह दृग्पताम् II. 21=RV. 3. 12. 3.

अस्येदिद्रो मदेषु II. 46=RV. 9. 1. 10.

ममेदिह श्रुत हवम् II. 260=RV. 2. 41. 4.

शंसेदुकथं प्रेद्र तुभ्येमा सूर्यस्येव वै बुधाः ।
सोमेद्राय तु वर्षस्येव रास्वेदो त्वचेत (?) तु ॥८५॥

शंसेदुकथं सुदानवे II. 67=RVPp. 7. 31. 2 शंस इत्

प्रेद्र ब्रह्मणा शिरः II. 89=RV. 3. 51. 12.

तुभ्येमा भुवना कवे II. 127=RVPp. 9. 62. 27 तुभ्य इमा

सूर्यस्येव न रश्मयः II. 308=RV. 9. 64. 7.

सोमेद्राय मादनः II. 313=RV. 9. 24. 3.

तव श्रियो वर्षस्येव विद्युतः II. 332=RV. 10. 91. 5.

रास्वेदो वीरवद्यशः II. 562=RV. 9. 61. 26.

अर्षेद्राय तु नेद्रात् प्रेद्रः पात्रस्येव वै बुधाः ।
येनेद्रश्च ममेत्तुभ्ये देनंद्र (?) इंद्रेव (इंद्रेदव-) स्तथा ॥८६॥
अद्वेह प्रेत्र नेदानीं प्रेता च जयतेह नः ॥

सो अष्टद्राय पीतये II. 330=RV. 9. 62. 8 ; Ben-दाय ; a misprint.
 नैद्रावते पवते धाम किं चन II. 718=RV. 9. 69. 6.
 प्रेद्वो अग्ने दीदिहि पुरो नः II. 723=RV. 7. 1. 3.
 पात्रस्येव हरिवो मत्सरो मदः II. 780=RV. 1. 175. 1.
 ममेद्वर्धस्व सुष्टुतः II. 850=RV. 8. 6. 12.
 तुभ्येत्सो अज्यते रथिः II. 956=RVPp. 8. 51. 9 तुभ्य॑ इत्
 मंदतु त्वा मघवन्निद्रदेवः II. 1069=RV. 8. 4. 4.
 उषो अद्येह गौमति II. 1079=RV. 1. 92. 14.
 प्रेदु हरिवः सुतस्य II. 1151=RVP. 8. 2. 13.
 नेदानीं पीतिरश्विना ततान II. 1101=RV. 5. 76. 3.
 प्रेता जयता नरः II. 1209=RVPp. 10. 103. 13 प्र इत्

अथ हस्वदीर्घम् :—

अपेशति सुवीर्यस्येशो हि चेवेमहे तथा ॥८७॥
 नधेमन्यच्च विश्वस्येशानः प्रेमध्वराय तु ।
 प्रेमरिच्यतोतामृतत्वस्येशानो हस्वदीर्घकम् ॥८८॥

अयमन्निः सुवीर्यस्येशो 1. 60.

राधो भागमिवेमहे II. 760.

नधेमन्यदा पपन वच्चिन् II. 70=RVPp. 8. 217. घ इ१

विश्वस्येशान ओजसः II. 223=RV. 8. 17. 9.

प्रेमध्वराय पूर्वम् II. 1035=RVPp. 8. 19. 2 प्र इ१

अधत्तान्यं जठरे प्रेमरिच्यत II. 836=RVPp. 2. 22. 2. प्र इ१

उतामृतत्वस्येशानः AS. 35=RV. 10. 90. 2.

अथोभयदीर्घम् :—

जनुषेमुवोच सुवृक्तिमेरयामहे तथा ।
कृत्ययेमह एमेनं प्रत्य चोभयदीर्घकम् ॥८९॥

^{२०} न्यस्मिन्निद्रो जनुषेमुवोच I. 313=RVPP. 7. 21. 1 जनुषा ^१ इ

सुवृक्तिमेरयामहे II. 150=RVPP. 7. 94. 4 आ ^१ इ

एमेनं प्रत्येतन II. 9089=RVPP. 6. 42. 2 आ ^१ इ

अथोकार :—

पथोद्यां (?) चाथ जनितोत विष्णोरादिदीर्घकम् ॥९०॥

जनितेऽद्रस्य जनितोत विष्णोः I. 527=RV. 9. 96. 5.

अथ हस्वोभयम् :—

उपो षूपो न्यक्षितोतय उपोप त्वपोमहि ।
इंद्रोदुपो नूनमुतो तदस्मै च उतोग्र तु ॥९१॥

उपोषु शृणुही गिरः 1. 416=RVPP. 1. 82. 1. उपो षु

उपो नु स सपर्यन् I. 196.

सत्राजितो धनसा अक्षितोतयो वाजयंतो रथा इव I. 251=RVPP. 8. 3. 15.

अक्षितङ्गतयः

उपोपेन्नु मधवन् I. 300=RV. 8. 51. 7.

अपो मही वृणुते चक्षुषा तमः I. 303 : II. 101 ; TB. 3. 1. 3. 2.

उपो नूनं युयुजे वृषणा हरी I. 308=RV. 8. 4. 11 उपे नूनं

उत्तो तदस्मै मध्यिच्छ्रव्यात् I. 331=RVPP. 10. 73. 9 उत्तो तत्

उत्तोग्रमोजिज्ञुं तरसं तरस्विनम् I. 370 ; II. 280.

आ प्राथो ततानोप त्वेतो निंवद्रं च बोधय ।
प्रो अयासीत्वथो शब्द उतो ते हरितौ हरी ॥१२॥

आ यो विश्वानि श्रवसा ततानोपश्रोता I. 330=RV. 7. 23. 1.

एतो निंवद्रं स्तवाम् I. 387=RVPP. 8. 81. 4 आ इत् ऊं नु
अथो AS. 36.

उतो ते हरितौ हरी AS. 38=RV. 8. 13. 31.

चोपवीतिभ्यश्चोत्तन्वानेभ्य (१) उतो दिवं तथा ।
चोपतिष्ठदभ्यः प्रो एति चोपदग्रचतोक्थ च ॥१३॥

तदस्तभ्ना उतो दिवम् II. 777=RV. 8. 89. 5 उत याम्

श्रयं सूर्य इवोपद्वक् II. 106=RVPP. 9. 54. 2 इव उ-

इंद्राय नूनमर्चतोक्थानि च ब्रवीतन II. 301=RV. 1. 84. 5.

इहो षिवदो चनोप त्वा समिद्रेणोत वायुना ।
वातोपज्ञतश्च मदायोदग्राभस्युपो मतिः ॥१४॥

इहो षिवदवा गहि II. 136=RVPP. 9. 65. 5 इहो सु इदो

अस्य सुतस्य स्वाशेनोप त्वा मदाः सुवाचो अस्युः II. 303=AV. 2. 5. 2.

समिद्रेणोत वायुना सुत एति पर्वित्र आ II. 432.=RV. 9. 61. 8.

वातोपज्ञूत इषितो वशी अनु II. 333=RV. 10. 91. 7.

एवा पवस्व मदिरो मदायोदग्राभस्य नमयन्वधस्तुम् II. 158=RV. 9. 97. 15.

उपो मतिः पृच्यते सिन्ध्यते मधु II. 719=RVPP. 9. 69. 2 उपो मतिः

उतोपमानां चोभा वरुणदिशो त्सनोच्चिपः (१) ।
उतोषसः श्रमिष्मोग्रस्य प्रो ष्वस्मै चित्रोतयः ॥१५॥

उतोपमानां प्रथमो नि षीदसि II. 582=RV. 8. 61. 2.

मित्रश्चोभा वरुणश्च II. 492=RV. 5. 68. 2.

अग्ने वस्तोरुतोषसः II. 911=RV. 1. 79. 6.

मा मेम मा श्रमिष्मोग्रस्य सख्ये तव II. 952=RV. 8. 4. 7.

प्रो व्वस्मै पुरोरथम् II. 1148=RVPp. 10. 133. 1 प्रो षु

चित्रोतयो वाम जाताः II. 1165=RV. 10. 140. 3.

उतो कृपंत ये के चोभयादतोषश्च सृद्धयम् (?) ॥९६॥

उतो कृपंत धीतयः II. 980=RVPp. 9. 99. 4 उतो कृ-

ये के चोभयादतः RV. X. 90. 10.

उतोषो वस्व ईशिषे II. 1074=RV. 4. 52. 3.

अथ हस्वदीर्घम् :—

तवोतिभिश्चासुवोर्जमपोर्णुते तवोत्य च ।

उपो हरीणा मुतो न्वस्य हस्वदीर्घकं विदुः ॥९७॥

प्रे सो अग्ने तवोतिभिः I. 108=RV. 8. 19. 30.

आ सुवोर्जमिषं च नः AS. 42=RV. 9. 66. 19.

येना नवग्वा दध्यडुपोर्णुते Ben. -डुपोर्णुते ; II. 289. (ms. अवो०) =

RV. 9. 108. 4—नवग्वो दध्यडुपोर्णुते

स्वेनयाग्ने तवोत्या II. 876=RV. 10. 156. 2.

उपो हरीणां पतिं राधः पृच्छतमब्रवम् II. 858=RVPp. 24. 14 उपो

उतो न्वस्य जोषमा इद्रः सुतस्य गोमतः II. 1134=RVPp. 8. 94. 6 उतो

अथोभयदीर्घम् :—

यथोतये च नमसोर्जों चैवोभयदीर्घकम् ॥९८॥

आ त्वा रथं यथोतये सुमनाय वर्तयामसि I. 354=RV. 8. 68. 1.

एना वो अग्निं नमसोर्जों नपातमा हुवे I. 45=RV. 7. 16. 1.

॥ गुणं समाप्तम् ॥

अथ वृद्धिः :—

अकाराकारयोः पश्चादेदि वृद्धिर्विधीयते ।

ऐचो वृद्धिरितिरिति प्रोक्तं पाणिनीयानुसारिभिः ॥९९॥

दीर्घोभयं हस्तदीर्घं मेतयोरप्युदाहृतिः ।

सैनं सशामितौजाश्च प्रैरयच्च निर्दर्शनम् ॥१००॥

उरुं सैनं सश्चत् I. 456=RVPP. 2. 22. 1 सः एनं

अमितौजा अजायत I. 359=RV. 1. 11. 4.

अपः प्रैरयत्सगरस्य वृद्धनात् I. 339=RV. 10. 89. 4 अपः प्रैरयं=ई र यं

ऐमिर्दद यथैतेषां पृष्ठैरयदित्यपि ।

मैषां मोच्य तथा वृद्धिः उभयत्र विधीयते ॥

हस्तदीर्घमिहौकार इतरच्च न विद्यते ॥१०१॥

ऐमिर्ददे वृद्धया पैस्यानि II. 1131=RVPP. 10. 55. 7. आ एभिः

यथैतेषामन्यो अन्यं न जानात् II. 1207.

त्रीणि त्रितस्य धारया पृष्ठैरयद्रयिम् II. 365=RV. 9. 102. 3—ज्वरेया र—
—मु आ ई-

मैषां मोच्यघारश्च II. 1211.

॥ वृद्धिः समाप्तम् ॥

पूर्वरूपम् :—

ओदेदवर्णसच्छब्दं (ज्ञा—) संहितायां पदादिगम् ।

अवर्णं ज्ञातुमसामिरिदं शास्त्रं प्रणीयते ॥

तेऽग्ने इथं नरोऽग्निः सुयशोऽग्ने भानवेऽर्चदे ॥१०२॥

^{३ २३ १२३ १२२} तेऽग्ने इत्थेतरा गिरः I. 7=RV. 6. 16. 16.

^{३ १ २३१२ ३२} नरोऽग्निः सुदीतये छुर्दिः I. 49=RV. 8. 71. 14.

^{१ २४ ३ १ २४ ३ १ २४} त्वं हि क्षैतवद्यशो ऽग्ने मित्रो न पत्यसे I. 84=RV. 6. 2. 1.

^{३ २५ ३ १ ३ १ २४ ३ २३ १२} वृहद्वयो हि भानवेऽर्चा देवायाग्नये I. 88=RV. 5. 16. 1.

॥ इति सप्तलक्षणे प्रतिपादितव्यं पूर्वरूपं समाप्तम् ॥

अथ पररूपम् :—

इक्परो यत्र आकार अकारात्परतो भवेत् ।

पररूपमिति प्रोक्तं तत्र लक्षणकोविदैः ॥

समुपैरय चेद्रेहि मत्स्यधस इवेतयः ॥१०३॥

^{२५ ३ १ २४} इद्रेहि मत्स्यधसः I. 180=RVPP. 1. 9. 1 इ^१ आ इहि

^{३ १ ३ ३ ३ १२ ३ १२ ३ १२} अग्नेश्चिकित्र उषसामिवेतयः II. 332 (ms. ०६०)=RV. 10. 91. 5 उषसां न

^१
केतवः

॥ इति पररूपं समाप्तम् ॥

अथ अवादेशम् :—

ओकारौकारवणौ यौ संहितायां विकारिणौ ।

तदंतानि विलिष्यस्य विकाराणि विदुर्बुधाः ॥१०४॥

त्वा शतक्रत विद्वस बभ्र ऊधनींद ओ ।

असूग्रमिंद ऊतये चैवमादि विलोकयेत् ॥१०५॥

^{३ १ २} ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वृशमिंव येमिरे I. 342=RVPp. 1. 10. 1. —कतो—उ-

^{३ ३ १ २} राधस्तन्नो विद्वस उभयाहस्त्या भर I. 345=RVPp. 5. 39. 1 —वसो—उ-

^{३ १ २ ३ १ २} दुहानो बभ्र ऊधनि II. 273=RVPp. 9. 107. 20 ब्र्मो

^{२ ३ १ २ ३ १ २} यास्ते धारा मधुश्चुतोऽसूग्रमिंद ऊतये II. 329=RVPp. 2. 62. 7 इदो

अथ अवादेश :—

सिंधोरूर्मा उपाके च ताविमा उपसर्पतः ॥१०६॥

^{१ ३ ३ १ २ २ ३ २} सिंधोरूर्मा उपाक आ II. 846=RVPp. 1. 27. 6 -के

^{१ ३ १ २ २} ताविमा उप सर्पतः II. 1002. (ms. ०सर्वतः) JB. 2. 1. 44.

अथैतयोर्लोपः :—

अवर्णपूर्वौ तु यवौ लुप्येतेऽशि परे क्वचित् ।

अग्र आ याहि वंदध्या अग्निं त क्रत उद्व च ॥

ऊर्मा उपाक इत्यादा लुप्तलक्ष्ये विदुर्बुधाः ॥१०७॥

^{२ ३ १ २ ३ १ २} अग्न आ याहि वीतये I. 1.=RV. 6. 16. 10.

^{३ १ २} ब्रह्माणस्त्वा शतक्रत उद्वृशमिंव येमिरे I. 342.=RV. 1. 10. 1.

^{१ २ ३ १ २ ३ २} सिंधोरूर्मा उपाक आ II. 846.=RV. 1. 27. 6.

अथ न लोपः—

ओकारौकारवर्णौ यौ संहितायां विकारिणौ ।
 तदंतानि विलिघ्यस्य विकाराणि विदुर्बुधाः ॥१०८॥
 पूर्वस्मिन् हस्तदीघौ चेद्वकारस्तु परो यदि ।
 ओकारौकारवर्णे द्वौ भवतः पदकालतः ॥
 धृष्णवा मातरावन्वेत्यन्येऽप्यूहा विशेषतः ॥१०९॥

शाविष्ट धृष्णवा गहि I. 347=RV. 1. 84. 1.

२५ न यो मातरावन्वेति धातवै I. 64=RV. 10. 115. 1.

अथ प्रगृह्णाः—

ईदूदेतां प्रगृह्यं स्यादिति चांते नियोज्यते ।
 रोदसी च चमू चैव त्वस्मे त्वे चाहनी उभे ॥११०॥
 विषुरुपे च पृथिवी न उत द्यौः पदश्चित् ।
 सुक्रतू मही न वृणुते सर्वर्णे परो यदि ॥१११॥
 तथा वसू हरी गूढे ते विते ससि राज चित् ।
 ते नो मुंचामी धृतवत्स्युर्वीव पृथिवी च ॥११२॥

रोदसी उभे AS. I.

१२ ३२ ३२ सोममिद्र चमू सुतम् II. 338. 1069=RVPP. 8. 76. 10 चमू०

३९३ ३९२ अस्मे इदो स्वाभुवम् II. 551=RVPP. 9. 12. 9 अस्मे० इदो०

२५ ३९२३९२ त्वे इषः स दध्मूर्खिर्वर्षसः II. 1165=RVPP. 10. 140. 3 त्वे०

२८ ३९२३९२ विषुरुपे अहनी द्यौरिचासि I. 75=RVPP. 6. 58. 1-रुपे० अहनी०

३२५ ३९२ उभे यत्समर्तयत् I. 182=RVPP. 8. 1. 5 उभे०

उत द्यौः AS. 5.

२३९ मध्वा रजांसि सुक्रतू I. 220=RVPP. 3. 62. 16 सुक्रतू०

अपो मही वृणुते चतुषा तमः I. 303 ; II. 101.

जुषाणा वाजिनीवसू माध्वी मम श्रुतं हवम् II. 1092=RV. 5. 75. 3-वसू

शचीभिर्नः शचीवसू I. 287=RVPP. 1. 139. 5-वसू

एह हरी ब्रह्मयुजा शर्मा वक्षतः सखायम् II. 1005=RVPP. 8. 2. 27 हरी

गृदेद्यावापृथिवी अन्वर्विंदः I. 326=RVPP. 8. 96. 16. गृदेद्या, -वी

वि ते सदसि राजतो यज्ञं देवेषु वक्षतः I. 369=AV. 7. 54. 1.

ते नो मुंचतम् AS. 37.

अमी ये देवा स्थनं मध्यं आ रोचने दिवः I. 368=RVPP. 1. 105. 5 अमी

घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा I. 378=RVPP. 6.

70. 1. -वती० ; दुधे०

मधुदुधे०जरे विष्कभिते०हिते माध्वीद्रवायु च ।

अशनानशने स्योने चाशू इंद्र वृहस्पती ॥११३॥

उर्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा I. 378.

विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा I. 378=RVPP. 6. 70. 1. -ते० ; -रे०

इद्र नृमण्ड हि ते शबः I. 413=RV. 1. 80. 3.

माध्वी मम श्रुतं हवम् I. 418=RVPP. 5. 75. 1 माध्वी

इंद्रवायू वृणीमहे I. 461=RVPP. 1. 139. 1-वायू

अशनानशने अभि AS. 37.

स्योने AS. 37.

इंद्रवृहस्पती AS. 26.

ये अप्रथेथामिद्रामी बाहू शू कवी शुची ।

आशाथे मंदू सचते दधते च सुत इमे ॥११४॥

ये अप्रथेथाम् AS. 37.

इद्रामी आ गतं सुतम् II. 19=RVPP. 3. 12. 1-मी

प्र बाहू शूर राघसा II. 89=RVPP. 3. 51. 12 बाहू

कवी नो मित्रावरुणा तुविजाता उरुक्षया II. 199=RVPP. 1. 2. 9 कवी

शुची उप प्रशस्तये II. 943=RVPP. 4. 56. 5 शुची

क्रतु वृहत्माशाये II. 198=RVPP. 1. 2. 8-ये

मदू समानवर्चसा II. 200=RVPP. 1. 6. 7 मंदू

इंदुर्धाराभिः सचते सुमेधाः II. 768=RV. 9. 93. 3

? इंद्रमङ्गु सुता इमे वृषणं यंतु हरयः II. 44; ms. चासुती इमे=RV. 9. 106. 1

आशाते जाते शिप्रे च दर्वी शूषे द्यवी तथा ।

सखी वधने धिषणे वृत् योनी च पिप्रती ॥११५॥

सहस्रस्थूण आशाते II. 261=RVPP. 2. 41. 5-स्थूणे आशाते

प्र सूनुर्मातरा शुचिर्जातो जाते अरोचयत् II. 286; Ref. wanting in Ved. Con.

उच्चिष्ठबोजसा सह पीत्वा शिप्र अवेपयः II. 338=RVPP. 8. 76. 10-शिप्रे

ओमे सुशवंद्र विशपते दर्वी श्रीणीष आसनि II. 374.

महोमे अस्य वृष नाम शूषे II. 456=RVPP. 9. 97. 54 शूषे

प्र वां महि द्यवी अभ्युपस्तुति भरामहे II. 943=RVPP. 4. 56. 5 द्यवी

यशस्य हि स्य ऋत्विजा सखी वाजेषु कर्मसु II. 423=RVPP. 8. 38. I; सखी

माँश्चत्वे वा पृशने वा वधने II. 456=RVPP. 9. 97. 54 वधने

तमोजसा धिषणे निष्ठत्कृतुः II. 582=RVPP. 8. 61. 2 धिषणे

सम्राजा या घृतयोनी मित्रश्चोभा वसुणश्च II. 492=RVPP. 5. 68. 2. योनी०

मही मित्रस्य साधथस्तरंती पिप्रती ऋतम् II. 945=RVPP. 4. 46. 7
पिप्रती

समीचीने च गौरी वर्धते च जनुषी तथा ।

तोके धृष्णू पुरंधी चोहाथे क्षोणी हनूस्तथा ॥११६॥

समीचीने आ पवस्वा पुरंधी II. 758=RVPP. 9. 90. 4 संज्ञीचीने०

सौमो गौरी अधि श्रितः II. 546=RVPP. 9. 12. 3. गौरी
 अद्भुता देवौ वर्धेते RV. 5. 68. 4 ; वर्तेते RV. 1. 185. 1 ; 6. 9. 1.
 अदाभ्यासो जनुषी उमे अनु II. 773=RVPP. 9. 70. 3 जनुषी उमे
 उमे तोके तनयै दस्म विशपते पर्षि रांधो मधोनाम् II. 931 = RVPP. 8.
 103. 7 उमे तोके

शोणा धृष्ट्यु नृवाहसा II. 817=RVPP. 1. 6. 2 धृष्ट्यु

समीचीने आ पवस्वा पुरधी II. 758.

ऊहाथे सनाद्वतम् II. 944=RVPP. 4. 56. 6 ऊहाथे¹

क्षोणी शिशु न मातरा II. 985=RVPP. 8. 99. 6 क्षोणी

वि वृत्रस्य हनू रुज II. 1214=RVPP. 10. 152. 3 हनू¹

तरंती च पुनाने चामृते हिरण्यवर्तनी ।

अनूची आमिनाने च देवशिष्टे च युंजते ॥११७॥

मही मित्रस्य साधथस्तरंती पिप्रती ऋतम् II. 945=RVPP. 4. 56. 7 मही
 तरंती पिप्रती

पुनाने तन्वा मिथः स्वेन दक्षेण राजथः II. 944= 4. 56. 6 पुनाने

दन्वा हिरण्यवर्तनी सुषुप्ता सिधुवाहसा माध्वी मम श्रुतं हवम् II. 1091,
 1092.

समानब्धू अमृते अनूची द्यावा वर्णं चरत आमिनाने II. 1097=RVPP. 1.
 113. 2 बंधू अमृते० अनूची० ; -ने०

तमन्यान्या चरतो देवशिष्टे II. 1698=RVPP. 1. 113. 3. -शिष्ट०

यद्युजाथे वृषणमश्विना रथम् II. 1106=RV. 1. 157. 2 -थे०, 151. 4 ;
 5. 74. 3 युजते does not occur in SV.

मेथेते च विल्पे सुमेके बंधू प्रगृहकाः ।

प्रगृह्णान्यपदांतेऽपि इतियोगं विधीयते ॥११८॥

९ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ न मेरेते न तस्थतुः सुमेके नकोषासा समनसा विरुपै II. 1098=RV. 1.

११३. ३ मेरेते; -के०; -ये०

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ अमृते अनूची॑ II. 1097=RVPP. 1. 113. 2.

प्रणेतः सवितश्चावर्णशुक्रयर्वा पदांततः ।

पुनरक्षाश्च ऊधश्च एहो आहो अहो तथा ॥११९॥

३ १ २ वयमिद्र प्रणेतः I. 193=RVPP. 8. 46. 1 प्रज्ञेतः

३ १ २ अद्य नो देव सवितः I. 141=RVPP. 5. 82. 4 सवितः

१ २ ३ १ २ र महि त्रीणामवरस्तु धुक्षम् I. 192=RV. 10. 185. 1 अवोऽस्तु=अवः अस्तु

प्रगृह्यत्वं न :—

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ सौतुर्वाहुभ्याँ सुयतो नार्वा॑ 1. 398=RVPP. 7. 22. 1 अर्वा॑

३ २ ३ १ २ ३ १ २ निष्कर्ता॑ विहृतं पुनः I. 244=AV. 14. 2. 47.

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ वृषा॑ वृष्णः परि॑ पावित्रे अक्षाः वृक्षरः; 1. 531=RVPP. 9. 87. 4 अक्षाः

३ १ २ ३ १ २ यृथिव्यामतिषिं यद्गूधः I. 331=RVPP. 10. 73. 9 ऊधः॑

स्वनोत्तिरन् द्वशे वाजी॑ विश्वा॑ च पत्वण्ट्वं च ।

परतः॑ स्तोभपदं च स्वः॑ सत्यं स्वः॑ पतेर्विना ॥१२०॥

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ आस्य॑ सुतस्य॑ स्वा॑ ३ नोप॑ त्वा॑ मदाः॑ सुवाचो॑ अस्युः॑ II. 303=AV. 2. 5. 2.

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ य॒ इदं॑ प्रति॑ पपर्थे॑ यज्ञस्य॑ स्वरुत्तिरन्॑ II. 1056.

३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ज्योतिर्विश्वं॑ स्वर्द्वशे॑ II. 241=RVPP. 9. 61. 18 स्वः॑

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ स्वर्वाजी॑ सिषासति॑ II. 479=RVPP. 9. 7. 4 स्वः॑

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ सना॑ ज्योतिः॑ सना॑ स्वा॑ ३ विंश्वा॑ च॑ सोम॑ सौभगा॑ II. 398=RVPP. 9. 4. 2 स्वः॑

^{३ १ २ ३ के र} दात्रस्याग्ने स्वः पतिः II. 881=RVP p. 8. 44. 18 स्वः

अंतर्न उर्विदेवेषु चासनि प्रत्यये यदि ।

होतस्तथाजिगः कश्च प्रगृह्णान्यपदान्य (नि?) तु ॥१२१॥

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ २ ३} चित्रभातुं रोदसी अंतर्लर्वी II. 652=RVP p. 7. 12. 1 अंतः

^{३ १ २} मंद्राजनी चोदते अंतरासनि II. 719=RVP p. 9. 69. 2 अंतः

होतः पावक यक्षिं च II. 695=RVP p. 1. 13. 1 होतः

यदीं गणस्य रशनामजीगः शुचिरङ्गे II. 1095=RVP p. 5. 1. 3 अजीगः

कस्त्वा सत्यो मदनाम् II. 33.

॥ प्रगृह्ण समाप्तम् ॥

अथ प्रकृतिभावः —

विसर्गस्य परे भागे व्यञ्जनेऽपि तथा स्वरे ।

ओकारः स्याद्विसर्गस्य गृणानो हव्यदातये ॥१२२॥

यज्ञा वो अग्नेऽप्ये रक्षा णो अंहस इत्यपि ।

स्वरहल्पर ओकारः प्रकृतिं प्राप्य तिष्ठति ॥१२३॥

^{३ १ २ ३ १ २} गृणानो हव्यदातये I. 1=RV. 6. 16. 10.

^{३ १ २} यज्ञा यज्ञा वो अग्नेऽप्ये I. 35=RV. 6. 48. 1.

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३} अग्ने रक्षा णो अंहसः I. 24=RV. 7. 15. 13.

क्रतो वसो यहो इंदो आयो गछन्नृतो (?) मधो ।

अध्वर्यो मन्यो ब्रंगो च भानो वायो प्रभो युयो ॥१२४॥

^३ शतक्रतो विचर्षणे I. 405=RV. 8. 98. 10.

^{३ १ २} मर्तो यस्ते वसो दाशत् I. 58=RV. 8. 103. 4.

ईशान सहसो यहो I. 99=RV. 1. 79. 4. ईशानः स-

माँशत्वं इदो सरसि प्रधन्वं I. 541, 515=RV. 9. 97. 52.

मधो अष्टति धारया I. 485; II. 472.

अध्वर्यो द्रावया त्वम् I. 308=RV. 8. 4. 11.

पुरुणिं वभो नि चरंति मामवं I. 516=RV. 9. 107. 19.

वायो शुक्रो अयामि ते II. 975=RV. 4. 47. 1.

विष्णोः प्रकृतिभावस्तु इदं शास्त्रं प्रकीर्तिम् ॥१२५॥

किमित्तं विष्णो परि चंक्षि नाम II. 972=RV. 7. 100. 6.

॥ प्रकृतिभावं समाप्तम् ॥

अथ प्रकृतिविकारः —

अवर्णपूर्वं ओकारं प्रकृतीवं भवेद्यदि ।

पदे त्वौकारं एव स्यात् सानो अव्ये इति क्वचित् ॥१२६॥

अपो वसानो अंधि सानो अव्ये I. 532, सानौ ; RT. 120=RVPp. 9. 96.

13 सानौ

॥ प्रकृतिविकारं समाप्तम् ॥

अथ ओत्वम् :—

परेः पर इतो यत्र तत्परे यदि सो भवेत् ।

तस्याकारस्य चोदर्णः परीतो विचता सुतम् ॥१२७॥

^{३ ३ १ ३ ३ २७} परीतो विच्चता सुतम् I. 512; RT. 121=RVPP. 9. 107. 1 इतः

॥ ओत्वं समाप्तम् ॥

अथ शकारसकारागमः —

नकारांतपदाद्यत्र भवेतां यदि तौ चतौ ।
आगमस्तु तयोर्मध्ये शसयोश्च विधीयते ॥१२८॥
सेतुंस्तर तथा सेतुंस्तीर्त्वा चोभाबुदाहृतिः ।
रायः समुद्रांश्चतुरथैवमादि विलोकयेत् ॥१२९॥

सेतुंस्तर ArG. 1. 9.

^{३ १ २ ३ ३ ३ २ ३} रायः समुद्रांश्चतुरः II. 221=RV. 9. 33. 6.

॥ इति शकारसकारागमं समाप्तम् ॥

अथ अः कारादिः—

ओद्वर्णं च इवर्णं च अवर्णं व्यंजने परे ।
संहितायां विकारी स्याद्विसर्गं तु पदे भवेत् ॥१३०॥
काद्वांतं व्यंजनं प्रोक्तं शसौ तावन्यसंयुतौ ।
विष्णोः तनूगभस्त्योश्च गोपतिर्द्वपूजया ॥१३१॥

^{३ ३ १ ३ १} विष्णोः कर्माणि पश्यत II. 1018=RV. 1. 22. 19.

^{१ ३ ३ ३ १} तद्विष्णोः परमं पदम् II. 1019; but more probably is meant प्रतद्विष्णुः स्तवते वीर्येण RV. 1. 154. 2, where the text seems to imply the elision of Visarga.

वृद्धस्य चिद्र्धर्थतामस्य तनुः स्तोमे भिरुकथैश्च शस्यमाना RV. 6. 24. 7.

शुरो न धन्त आयुधा गमस्योः स्वारैः सिषासन् II. 577.

यद्यहं गोपतिः स्याम् II. 1182. Omission of Visarga is implied in all these cases.

सस्य तु न सरूपत सुम्भ साच वच स्तुवे ।

विश स्तवेत दुष्प्रप्न्यं सखाय स्तोमवाहसः ॥१३२॥

भवा नः सुच्चे II. 98; आ नः सुच्चेषु II. 770; दीदिवः सुच्चाय II. 459.

^{३ २} अश्वि वो ^{३ २ ३} दुय वच स्तुषे I. 87=RV. 8. 74. 1 वचः स्तुषे

प्रातरग्निः पुरुष्यियो विशा स्तवेतातिथिः I. 85=RV. 5. 18. 1 विशा: स्त-

परा दुष्पत्यं सुव I. 141=RV. 5. 82. 4 दुःष्पत्यं ।

१ सखाय स्तोमवाहसः I. 164=RV. 1. 5. 1 सखायः स्तो-

य स्म श्रुतर्वन् जगत् स्वर्द्धशमाभरस्तथा ।

वच स्तोत्रं च बोधा न स्तोमं च मतयर्विदः ॥१३३॥

१ २ ३ ९६
य स्म श्रुतवन् I. 89.

^{३ २ ३ ९ २८} वृश्णानमस्य जगत् स्वदेशम् 1. 233. Ben. ऽतः=RV. 7. 32. 22-तः स्व—

या हृद्द भज आभर स्वचां असुरेभ्यः 1. 254. Ben. ०रः=RV. 8. 97. 1

-२४-

१२३९२२ वच स्तोत्रं राजसु गायत 1. 255. Ben. वचः=RV. 8. 101. 5-चः स्तो-

बोध्या न स्तोमसंधिसो मदेष 1. 313=RV. 7. 21. 1 नः स्तो-

अङ्गा व इंद्रं मतय स्वर्णितः । ३७५; Ben. मतयः for. मतयः स्वर्णितः cp.

—अच्छा म इदं मतयः स्वर्विदः RV. 10. 43. 1

बीउ स्तवते सखाय स्वोम्यं नरं च व स्तषे ।

सञ्चेतस् स्वसरे च स्वाध्य स्वर्विद् गोमतः ॥१३४॥

३२ उ ३१ २० ३१२
एवा हि वीर स्तवते संदाचृथः 1. 385=RV. 8. 24. 16 वीरः स्त-

९ २३ ३ ३१२
सखाय स्तोम्य नरम् 1. 387=RV. 8. 24. 19-यः स्तो

१२
तमु व स्तुषे 1. 400=RV. 8. 21. 9 वः स्तु-

१२ ३ १२ ३१२ ३१२
सचेतस स्वसरे मन्युमंतश्चिता गोः 1. 458. Ben. ऋतसः=AV. 7. 22. 2

-सः स्त-

३२ ३१ २३१२ ३१२ ३१२
मित्रा स्वाना अरपसः स्वाध्य स्वर्विदः 1. 548; Ben. स्वाध्यः=RV. 9. 101.

१०-त्राः-सुवाना; स्वाध्यः स्व-

३१ २० ३ १२ ३१२ ३१२ ३१२
यदा वाजस्य गोमत स्तोतृभ्यो महते धनम् II. 179=RV. 1. 11. 3-तः स्तो-

इदं व स्वर्विदरेषः न कि स्वश्व पृथु स्वरुः ।

हि स्थ स्वः पती च युक्त स्तोतृभ्यः पवमान च ॥१३५॥

३२ ३२३ १२ ३ १२
श्रुष्टे जातास्त इदं व स्वर्विदः 1. 566; Ben. इदं वः=RV. 9. 106. 1-वः स्त-

३१ २० ३ १२
एष स्य धारया सुतः 1. 584=RV. 9. 108. 5 पृष्ठ स्य

३ ३ १२
न कि स्वश्व आनशे II. 300; Ben. न किः=RV. 1. 84. 6-किः स्व-

१२ ३२ ३१ २०
भूरि शख्य पृथु स्वरुः II. 687; Ben. पृथुः=RV. 8. 45. 2 पृथुः स्व-

३ १२ २०
युवं हि स्थ स्वः पती II. 351; Ben. स्थः=RV. 9. 19. 2 स्थः स्वर्प-

३२ ३१ २० ३ १२
युक्त स्तोतृभ्यो धृष्णवीयानः II. 435=RV. 1. 30. 14 त्मनासः स्तो-

१२ ३२
पवमान स्वध्वरः II. 611; Ben. -मानः=RV. 9. 3. 8-नः स्व-

रीत्याप स्वर्विदर्य स्तीहितेषु (?) च मघोन च ।

उपस स्वर्गमान (?) स्त स्वादीय स्वादुना तथा ॥१३६॥

३ १२ ३ १२
वृष्टिद्यावो रीत्याप स्वर्विदः II. 676; Ben. ०पः=RV. 9. 106. 9-पः स्त-

९ २० ३ १२
य स्तीहितीषु पूर्व्यः II. 728=RV. 74. 2.

३ १२ ३ १२
मघोन स्म वृत्रहत्येषु चोदय II. 1030; Ben. -नः=RV. 7. 32. 15-नः स्म

२० ३ १२
मा न स्तरभिमातये II. 770=RV. 8. 3. 2 नः स्त-

^{३ १ १} स्वादो ^{३ १ २} स्वादीय स्वादुना सृजा II. 833; Ben -यः=RV. 10. 120. 3-दो:
स्वा- ; यः स्वा-

राध स्तुवते काम्यं च स्वादो स्वादीय रेवतः ।
बलविज्ञाय स्थ वीरयोर्यो नः स्वोऽरणरेपसः ॥१३७॥

^{२ ३ १ २} दाता ^{३ २ ५} राध स्तुवते काम्यं वसु II. 835=RV. 2. 22. 3-धः स्तु-

स्वादो स्वादीय स्वादुना सृजा II. 833; Ben. स्वादो:

रेवा इद्रेवत स्तोता II. 1151=RV. 8. 2. 13-तः स्तो-

बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरः II. 1200; Ben. -विज्ञायः=RV. 10. 103. 5-

यो न स्वोऽरणः II. 1219; Ben. नः=RV. 6. 75. 19 नः स्वो

अरेपस स्वाध्य स्वर्विदः II. 451; Ben. -पसः=RV. 9. 101. 10-सः स्वाध्यः

स्वः

॥ इत्यकारादिविसर्गं समाप्तम् ॥

अथ अःकारलोपः —

अकारस्वरमध्ये तु यो विधिः परिकीर्तिः ।

तस्यान्यत्र तथा नेति ब्रूमो दृष्टान्तपूर्वकम् ॥१३८॥

भर ओजो गायत्र ऋत्र इह भर ओजि तु ।

न कि इदं च पृथिवी उत द्यौश्च उदाहृतिः ॥१३९॥

त्वं न इद्वा भर ओजः । 405=RV. 8. 98. 10 भरैँ ओ=भर ओ-

प्र मङ्ग्हिष्ठाय गायत्र ऋतान्ते I. 107=RVp. 8. 103. 8 गायत्र ऋतऽन्ते

भर ओजिष्ठ AS. 1.

१ २ ३ १ २३
न कि इंद्रं त्वदुत्तरम् । 203=RV. 4. 30. 1 नकिर्दिं-
पृथिवी उत द्यौः AS. 5.

॥ अःकारादिविसर्गं समाप्तम् ॥

अथावग्रहविसर्गलोपः —

अवग्रहसकारस्तु तस्य लोप इहेष्यते ।
सुश्रद्देति हरिश्चंद्रः परिष्कृष्टं परिष्कृतः ॥१४०॥
सूक्ष्मदृष्ट्यवलोकेन ज्ञातव्यं सुहदा सुखम् ॥
१ २ ३ २ ३ १ २ ३
सुश्रद्दं दस्म विश्यते II. 373=RVPP. 5. 6. 5 सुश्रद्दं
१ २ ३ १ २
हरिश्चंद्रो मरुदणः II. 659=RVPP. 9. 66. 26 हरिश्चंद्र
३ १ २
परिष्कृष्टं वन्ननिष्कृतम् II. 249=RVPP. 9. 39. 2 परिष्कृ-
३ १ ३ १ २
मतिभिः परिष्कृतः II. 449=RVPP. 9. 105. 2 परिष्कृ-

॥ अवर्णविसर्गलोपं समाप्तम् ॥

अथातिहारः —

अतिहारं तथा ब्रूमो मधुश्चुतघृतश्चुते ॥१४१॥
२ ३ १ २ ३ १ २
अछा कोशं मधुश्चुतम् I. 514=RVPP. 9. 107. 12 मधुश्चु-
३ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभ्यैतस्य सुदुधा घृतश्चुतः I. 556=RVPP. 9. 77. 1 घृतश्चु-

॥ इत्यतिहारं समाप्तम् ॥

अथ संहिताविसर्गः —

कृत्सौ परौ विसर्गस्य संहितायां न लुग् भवेत् ।

घनः क्षोभणः पूर्वोत्सरदभ्यादि (१) निर्दशनम् ॥१४२॥

मध्ये देवव्रते साम्नि द्यावः क्षामीर इत्यपि ॥

^{२ ३ १} ^{२०} घनाधनः क्षोभनश्चर्षणीनाम् II. 1196=RV. 10. 103. 1

^{२ ३ १} ^{३२} द्यावः क्षामीरनोन्दुः II. 504=RV. 8. 70. 4

॥ इति संहिताविसर्गं समाप्तम् ॥

अथ दित्वम् :—

उनौ यत्र पदांतेषु यववर्णौ परौ यदि ।

दित्वमेवाभिगच्छेतां ह्यन्यदेवान्वक्षि(हे?) यक्षि च ॥१४३॥

प्रत्यर्भविश्वं चैवमादि स्मिन्वज्जमन्यं विना भवेत् ॥

^{२ ३ १ २ ३ १ २} आ देवान्वक्षि यक्षि च II. 869=RV. 5. 26. 1

^{१ २ ३ १ २ ३ २} यस्मिन्वतान्यादभ्युः 1. 47=RV. 8. 103. 1

^{१ २०} ^{३ २ ३ १} ^{२०} ^{३ १} ^{२०} ^{३ १ ३ ३ १} य शूरसातौ यमपासुपज्मन्यं विप्रासो वाजयते स इद्रः 1. 337.

॥ इति व्यञ्जनदित्वं समाप्तम् ॥

अथ सर्वर्णविकारः —

सजातीये परे वर्णे दीर्घमेकं विभावयेत् ।

एही मस्य ह्युप त्वामे दिव इत्यादि लक्ष्यते ॥१४४॥

अब श्मशा हरी इंद्र नकि इंद्र विना भवेत् ॥

१ २ ३ २८ ३ १२
एहीमस्य द्रवा पिव 1. 159=RV Pp. 8. 17. 11 हि^१ हि^२

१२ ३ १२३
उप त्वामे दिवेदिवे 1. 14=RV. 1. 1. 7

१ २ ३ १२३ २८
आ अवश्मशा रुधद्वा: 1. 228=RV Pp. 10. 105. 1 आव॑ श्मशा=आ अव-

३ १२ २८ ३ १२ ३ १२
युद्धा हि वृत्रहंतम हरी इंद्र परावतः 1. 301=RV Pp. 8. 3. 17 हरी^१ हि^२

१ २ ३ २८ ३
न कि इंद्र त्वदुत्तरम् 1. 203=RV. 4. 30. 1 नकिरि-

॥ इति सर्वर्णविकारं समाप्तम् ॥

अथ यण्विकारः —

इकोऽसवर्णेऽचि परे यण्णूपः संनिकृष्ट्यते ।

तमु अभि प्र तस्मा उ अद्य चेत्थमु आद्विना ? ॥१४५॥

ईवर्णस्य सवर्णेऽचि परे संधिर्न विद्यते ।

इंद्राशी रोदसीत्यत्र चावर्णे पृथिवी उत ॥१४६॥

१ २ ३ १२
तमु अभि प्र गायत 1. 382.

१ २ ३ १२ ३ २८ ३ २ ३ २
तस्मा उ अद्य सवने सुते भरा 1. 272=RV. 8. 66. 7

३ २८ २३ १२
इत्थमु आद्वन्यथा 1. 305.

१ २ ३ २ ३ १२ २८ ३ १२
इंद्राशी अपादिदृयं पूर्वागात्पद्वतीभ्यः 1. 281.=RV Pp. 6. 59. 6-शी अ-

३ १२ २८ ३ १२ ३ २ ३ १२
उमे यदिद्रू रोदसी आपप्राथोषा इव 1. 379=RV. 10. 134. 1-सी आ-

पृथिवी उत द्यौः AS. 5

॥ इति यण्विकारं समाप्तम् ॥

अथ वृद्धिविकारः —

भरपूर्वक ओकार अपूर्वश्च न वृद्धिभाक् ।

भर ओजिष्ठ भर ओज ष्वीष्वा ओज इत्यपि ॥१४७॥

भर ओजिष्ठ AS. 1.

त्वं न इंद्रा भर ओजः 1. 405=RV. 8. 98. 10

यदिंद्रा नाहुषीष्वा ओजो नृमणं च कृषिषु 1. 262=RV. 6. 46. 7-ष्वां ओ-

॥ वृद्धिविकारं समाप्तम् ॥

गुणविकारः —

ष्वापूर्वो य इवर्णश्च यतपूर्वं ऋता तथा ।

षदपूर्वं उवर्णश्च महपूर्वं ऋते तथा ॥१४८॥

षदा पो नु स मह ऋते कर्म मुदाहृतिः ।

ऋक्तंत्रोक्तप्रकारेण गुणं न भजते धुवम् ॥१४९॥

हुषीष्वा इंद्रमित्येव यत ऋत उदाहृतिः ॥

क इमं नाहुषीष्वा इंद्रै सोमस्य तर्पयात् 1. 190

प्र मैंहिष्ठाय गायत ऋतोव्वे 1. 107=RV Pp. 8. 103. 8 गायत ऋतऽव्वे

सदा व इंद्रश्चक्षुषदा उपो नु 1. 196.

ये कर्मणः क्रियमाणस्य मह ऋते कर्ममुदजायंत देवाः II. 1131=RV Pp. 10.

55. 7 महा ऋ-

॥ गुणविकारं समाप्तम् ॥

प्रगृह्यविकारः —

आगात्परश्च दोषोऽपि दोषो आगादुदाहृतिः ।
उषापरश्च एषोऽपि संधिं नैवैति निश्चितः ॥१५०॥
एषो उषा अपूर्व्या च लघुऋक्तंत्रसंग्रहम् ॥

^{३ ३} दोषो आगादुदाहृत्य १. 177.

^{३ ३ ३ १} एषो उषा अपूर्व्या १. 178=RVP p. 1. 46. 1 एषो

॥ इति प्रगृह्यविकारं समाप्तम् ॥

अथ संधिनिश्चितो(ता ?)ऽनुक्रमणिका :—

विसर्गस्तस्य लोपश्च रंगादेश एव च ।
आयादेशस्ततो नांतस्तांतः सावर्ण्यमित्यपि ॥१५१॥
हस्तो दीर्घस्तथा पत्वं षड्त्वमिग्यण इत्यपि ।
गुणवृद्धी पूर्वरूपं पररूपं तथैव च ॥१५२॥
अवादेशावादेशौ (?) च तयोर्लोपः प्रगृहकम् ।
प्रकृतिस्तद्विकारश्च ओत्वमित्यनवग्रहम् ॥१५३॥
संधिरागमरूपश्च तशसानां क्रमात्मयम् ।
अकारादिविसर्गश्च अवर्णेन विसर्जनम् ॥१५४॥
अवग्रहसलोपश्च व्यतिहारविसर्जनम् ।
संहितायां विसर्गश्च द्विर्भावं व्यञ्जनस्य च ॥१५५॥
सवर्णस्य यणश्चैव वृद्धेश्वापि गुणस्य च ।
प्रगृहस्य विकारश्च पञ्चैव परिकीर्तिः ॥१५६॥
लघुऋक्तंत्रग्रंथेऽस्मिन् च वनसंख्याकसंधयः ॥

॥ इति लघुऋक्तंत्रसंधयम् ॥

॥ हरिः ओम् ॥

* ओ३म् *

सामवेदसप्तलक्षणमारभ्यते ।

(शमानम् I.)

आकारः प्लुतपूर्वो यो घोषवद्व्यञ्जनोत्तरः ।
शसकारपरश्चैव विसर्गः स तु लुप्यते ॥१॥
संहितायामृचां तानि पदान्यत्र विवृण्महे ।
घोषवन्ति व्यञ्जनानि हकारो गजडादयः ॥
दादयो वादयो वान्त याज(द)योऽन्ययुजौ शसौ ॥२॥

इति परिभाषा ॥

इतरा विदा मुनि^१ स्तोमा देवा रुद्रा न मर्त्य वर्धे देवे वसु मयोभुत्यये
शरम्^२ । प्रचेता अनूधाः पृथिव्या भूतन्नसृणित्यये (?) ।
धियं धा विश्वार्युगम्^३ ॥

न साह चक्षु^४द्वेषांसि यद्दू दधान वसु वह्नि परि नेत्रं^५ रूपाणि करं^६
धनानि श्रोत्रं^७ भूता शविष्ट धामानि करं च सोम दाशुषे पार्थिवा च नो
युग्म^८ भुवना सौभग्यानि चक्षाणो दिवो रजांसि दधे ऋद्वर (?) त्यये
जातवेदा युग्म हेत्याः प्रथमः ॥३॥

-
1. मुनि=३. 2. शर=५. 3. विश्वार्यु=विश्वा यु-; युगम् two i. e. विश्वा: and विश्वा=विश्वानि. 4. साहप्रत्यये परतः विश्वा=विश्वानि (चक्षुः twice) न तु विश्वा:. 5. नेत्र=२. 6. कर=२. 7. श्रोत्र=२. 8. युग्म=२.

अग्न इत्येतरा गिरः 1. 7=RV. 6. 16. 16.

विदां गाधं तुचे तु नः 1. 41; II. 970=RVPp. 6. 48. 9 विदा:

पवमान विदा रयिम् II. 111.

त्वं ह्येहि चेरवे विदा भगं वसुत्तये 1. 240, II. 928.

प्र स्तोमा यन्त्वश्चये 1. 44=RV. 8. 103. 6.

देवा यहं नयंतु नः 1. 56=RV. 1. 40. 3.

रुद्रा गृणंत पूर्व्यम् 1. 256=RV. 8. 3. 7.

न हि त्वा शूर देवा न मतोसो दित्संतम् II. 80=RVPp. 8. 81. 3 देवा:

मर्त्यवर्धादिषु प्रत्यये परतः देवा=देवौ; न तु देवा: —

कुष्ठः को वामश्विना तपानो देवा मर्त्यः 1. 305.

वीतं हव्यान्यध्वरेषु देवा वर्धेथां गीर्भिरिडया मदता 1. 338=RVPp. 3. 53.

1 देवा ; Bloomfield, Concordance देवा: wrong.

देवा देवेषु प्रशस्ता II. 492=RVPp. 5. 68. 2 देवा

एह देवा मयोभुवा दस्मा हिरण्यवर्तनी II. 1082=RVPp. 1. 92. 18 देवा

प्रचेता यक्षि यासि च धार्यम् 1. 61=RVPp. 7. 16. 5 प्रचेता:

अनूधा यदजीजनत् 1. 64=RV. 10. 115. 1.

नाभा पृथिव्या गिरिषु क्षयं दधे II. 665=RVPp. 8. 2. 3 -व्या:

शविष्ट वज्रिन्नोजसा पृथिव्या निः शशा अहिमर्चन्नु स्वराज्यम् 1. 410 =

RVPp. 1. 80. 1 -व्या:

मूर्धानं दिवो अरर्ति पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् 1. 67. II. 490

=RV. 6. 7. 1.

नयंतं गीर्भिर्वना दियं धा हरिश्मशुम् 1. 74.

विश्वा यदजय सृष्टः 1. 211=RVPp. 8. 14. 13 विश्वा:

विश्वा नमंत कृष्णः 1. 137=RVP. 8. 6. 4.

^{३ २५} हथौ विश्वा अप द्विषः II. 205.

साहप्रत्यये परतः विश्वा=विश्व; न तु विश्वाः —

^{३ १२ ३ १२ ३} विश्वासाहं शतक्रतुम् 1. 155=RV. 8. 92. 1.

^{१३ ३ २३} इदं विश्वासाहम् 1. 357=RV. 6. 44. 1.

विश्वा —

^{३ १२} विश्वा द्वेषांसि तरति 1. 463; II. 937=RVPp. 9. 111. 1 विश्वा[।]

^{२ ३ २३ १२ ३ १२} विश्वा यद्गूपा परियासि 1. 462=RVPp. 9. 111. 1 विश्वा[।]

^{२ ३ १२ ३ १२} विश्वा दधान ओजसा 1. 468; II. 153=RV. 9. 65. 10 विश्वा[।]

^{२ ३ २३ १२ ३ १२} विश्वा वसु हस्तयोरादधानः 1. 536=RVPp. 9. 90. 1 विश्वा[।]

^{३ ३ १२ ३ १२} विश्वा परि प्रिया भुवत् 1. 570; II. 363=RVPp. 9. 102. 1 विश्वा[।]

^{२ ३ १२ ३ १२} वना विश्वा परिष्वजत् II. 497=RV. 6. 60. 10.

^{१ २ ३ २ ३ १२} विश्वा रूपाणि संभृता II. 1177.

^{१ २ ३ १२} विश्वा रूपाभ्यर्थसि II. 309=RV. 9. 64. 8.

विश्वा धनानि सातये[।] RV. 1. 130. 6.

पादोऽस्य विश्वा भूतानि[।] RV. 10. 90. 3=सर्वा भूतानि AS. 34.

विश्वा शचिष्ठ शब्दसा II. 213=RV. 8. 70. 6.

^{२ ३ १२} विश्वा धामानि II. 238; 629=RV. 9. 86. 5.

^{१ २ ३ १२} विश्वा च सोम सौभगा II. 325; 398=RV. 8. 78. 8.

^{१ २ ३ २ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३ १२} ते विश्वा दायुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा II. 386=RV. 9. 64. 6.

^{३ २५ ३ १२ ३ १२} अभि विश्वा पार्थिवा पूयमानः II. 776=RV. 9. 97. 51.

^{१ २ ३ १२ ३ १२ ३ २ ३} विश्वा च नो जरिन्तस्तपते अहा II. 806=RVPp. 8. 61. 17 विश्वा[।]

^{१ २ ३ १२ ३ १२ ३ १२} विश्वा च न उपमिमीहि मानुष वसूनि II. 1071=RV. 1. 84. 20.

^{३ २ ३ २ ३ १२ ३ १२} इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जना II. 844=RV. 9. 110. 9.

^{१ २ ३ १२ ३ १२} इदं ह विश्वा भुवनानि येमिरे II. 935=RV. 8. 3. 6.

अथा नो विश्वा सौभगान्या वह II. 1080=RV. 1. 92. 15.

अभि प्रियाणि काव्या विश्वा चक्षणो अर्थति II. 1109=RV. 9. 57. 2.

स नो विश्वा दिवो वसूतो पृथिव्या अधि II. 1111=RV. 9. 57. 4.

विश्वा रजांसि शुशुचानो अस्त्रात् II. 1122=RV. 1. 149. 4.

विश्वा दधे वार्याणि श्रवस्या II. 1123=RV. 1. 149. 5.

आदीं विश्वा नहुष्याणि जाता II. 820=RV. 9. 88. 2.

यो विश्वा दयते वसु II. 930=RV. 8. 103. 6.

विश्वा तरेम दुरिता II. 1030=RV. 7. 32. 15.

जातवेदा धृतम् AS. 28.

मा ते हेत्या मुक्तत् दैव्यायाः RV. 10. 87. 19.

कशा इष्टाः सजोषा¹ नयनं सोमाः करं² काष्टा युक्ता न व तत्ययौ वर्ध-
त्ये । तु या मधुमत्तमा रुद्रा जीवा द्वितीयः ॥४॥

इहेव श्रुणव एषां कशा हस्तेषु यद्गदान् 1. 135=RVPp. 1. 37. 3 कशाः

इष्टा होत्रा असृक्तत 1. 151=RVPp. 8. 93. 23 इष्टा:

सजोषा यजिष्ठं दूतमध्वरे कुण्डवम् II. 567=RVPp. 7. 3. 1-षा:

सजोषा वृषभं पतिम् 1. 205=RVPp. 1. 9. 4 अजोषा:

ते विश्वा दाशुषे वसु सोमा दिव्यानि पार्थिवा II. 386=RVPp. 9. 64. 6

सोमाः; only once followed by a consonant.

तुभ्यं सुतासः सोमां स्तीर्णं बहिर्विभावसो 1. 213 Ben. सोमा:

उदु त्ये सूनवो गिरः काष्टा यज्ञेष्वत्तत 1. 221=RVPp. 1. 37. 10 काष्टा:

युक्ता रथं हिरण्यये 1. 245; II. 739=RVPp. 8. 1. 24 युक्ता:

वकारतकारयोः परतः युक्ता=युक्तौ :—

युक्ता घन्ही रथानाम् I. 149.

1. नयनं=2. करं=2.

अथं सहस्रा परि युक्ता वसानः II. 1192.

युक्ता ते ब्रह्मणा हरी II. 379.

गिरो वधुं तु या मम 1. 250=RV. 8. 3. 3.

उदु त्ये मधुमत्तमा गिरः 1. 251=RV. 8. 3. 15.

रुद्रा गृष्णं पूर्व्यम् 1. 256=RV. 8. 3. 7.

जीवा ज्योतिरशीमहि 1. 259=RV. 7. 32. 26 जीवाः

यत्त्वार्या ईषमाणा नेत्रभुवनकरं (?) ब्रह्मत्यये^१ लोचनम् ।

पृतना स्पर्धमाना भ्राजमाना धीराः कृष्णगर्भा विप्रमूर्ति मेधत्यये ।

ऋण्या व्यक्ताः सनीडाश्रिता गोः सुता वि तृतीयः ॥५॥

तिस्त्रः प्रजा आर्या ज्योतिरग्राः RV. 7. 33. 7; only one followed by a consonant.

वृत्रस्य त्वा श्वसथादीषमाणा विश्वे देवा अजहुर्ये सखायः 1. 324=RV. 8. 96. 7; ईष० only once

जनयन्प्रजा भुवनस्य गोपाः 1. 529. 9=RVPP. 9. 97. 40 प्रजाः

इमा विश्वाः पृतना जयासि I. 324=RVPP. 8. 96. 7-नाः

यं वृत्रेषु क्षितय स्पर्धमानाः 1. 337.

यदी वहन्त्याशक्वो भ्राजमाना स्थेष्वा 1. 356.

यज्ञं धीरा निचाय्य 1. 361.

यः कृष्णगर्भा निरहृष्टिश्वना 1. 380=RV. 1. 101. 1-गर्भाः

अस्तोषत स्वभानवो विग्रा नविष्टुया मती 1. 415=RVPP. 1. 82. 2 विग्राः

इयं विग्रा मेधसातये II. 418=RV. 7. 66. 8.

द्विष्टस्तरव्या ऋण्या न ईरसे 1. 428=RVPP. 9. 110. 1 ऋणङ्गाः

1. Brahma-or brāhm-occurs about 58 times in SV; but never with this Samdhi.

क इ द्वयका नरः 1. 433.

सचेतसः स्वसरे मन्युमंतश्चिता गोः 1. 458=AV. 7. 22. 2 चिते गोः

सुता विदथे अक्षुः II. 119=RV. 9. 32. 1.

अव्या मुनि रत्नधा नेत्रेदिर्याईयाः । प्रजा वेदं न तोक पतेत्यये ।

शतदा धारा दृष्टि¹ न पृष्ठ सुतमंधो य उत्यये पादम् ।

वावशाना मित्राः शुक्रार्थुंगं सुदुधा युग्म उस्त्रियाश्वर्तुर्थः ॥६॥

अव्या वारेभिरस्मयुः 1. 506=RV. 9. 6. 1 अव्यो—

अव्या वारे परि प्रियः II. 481=RV. 9. 7. 6 अव्यो—

अव्या वारेभिरव्यत II. 318=622=RV. 9. 20. 1 अव्यो वा—

अव्या वारे महीयते II. 547=RV. 9. 12. 4 अव्यो—

अव्या वारेभिः पवते मर्दितमः I. 584=RV. 9. 108. 5 अव्यो वारेभिः

अव्या वारैः परि प्रियः I. 521=RV. 9. 107. 6 अव्यो वारे

अव्या वारैः परिपूतः II. 85=RV. 8. 2. 2 अव्यः

अव्या वारैः परि प्रियम् II. 555=RV. 9. 50. 3 अव्यः

आ रत्नधा योनिसृतस्य सीदसि I. 511=RVPp. 9. 107. 4-धा:

वि रत्नधा दयते वार्याणि 1. 528=RV. 9. 90. 2.

मरुत्वंतो मत्सरा इंद्रिया हयाः 1. 524=RV. 9. 107. 25.

जनयन्प्रजा भुवनस्य गोपाः 1. 529; II. 601=RV. 9. 97. 40 प्रजाः

प्रजाः पिपर्ति II. 801=RV. 10. 170. 1.

Not in the following two :—

उस्त्रा वेद वसूलां मर्तस्य देव्यवसः II. 408=RVPp. 9. 58. 2 उस्त्रा.

सुगा तोकाय वाजिनः II. 181=RVPp. 9. 62. 2 सुडगा

1. दृष्टि: twofold i. e. धारा and धारा:

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
सहस्रदाः शतदा भूरिदावा 1. 530=RV. 9. 87. 4-साः;-साः

^{२ ३ १ २ ३ १}
यास्ते धारा मधुशच्चतः II. 329.

^{२ ३ १ २ ३ १ २}
प्र ते धारा मधुमतीरस्तुग्रन् 1. 533=RVPp. 9. 97. 31 धारा:

^{३ १ २ ३ क २० ३ १ २ ३ २ ३ १ २}
शुक्रस्य त्वाभ्युक्तरथारा शृतस्य सादने I. 344=II. 299=RV. 1. 84. 4.

^{२ ३ १ २}
मधोर्धरा असृक्तत II. 122=RV. 9. 106. 14.

^{२ ३ १ २ ३ १ २०}
यास्ते धारा मधुशच्चतोऽसुग्रमिद् ऊतये II. 329=RV. 9. 62. 7.

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २०}
प्र ते धारा असश्चतो दिवो न यंति वृष्टयः II. 1108=RV. 9. 57. 1 धारा:

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २०}
प्रास्य धारा अक्षरन्वृष्णः सुतस्यौजसः II. 1112=RV. 9. 29. 1 धारा:

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २०}
महांतमिद्र पर्वतं वि यद्धः सृजद्धारा अब यद्वानवान्हन् I. 315=RVPp. 5.
32. 1 धारा:

धारा —

^{१ २ ३ १ २}
धारा पृष्ठस्य रोचते 1. 462=II. 937.

^{१ २ ३ २ ३ २}
अशुक्तत प्रियं मधु धारा सुतस्य वेघसः II. 389=407=RV. 9. 2. 3.

^{२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २०}
तरत्स मदी धावति धारा सुतस्यांघसः II. 407=RV. 9. 58. 1.

^{३ १ २०}
मही न धारात्यंधो अर्षति II. 962=RV. 9. 86. 44.

^{२ ३ २ ३ १ २ ३ ३ १ २०}
धारा य ऊर्ध्वे अध्वरे भ्राजा न याति गद्ययुः II. 588=RVPp. 9. 98. 3

धारा

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २०}
आदीमायन्वरमा वावशाना जुष्टं पर्ति कलशे गाव ईदुम् I. [537]=RVPp. 9.

97. 22-ना:

^{३ २ ३ १ २३ १ २}
मित्रा स्वाना अरेपसः 1. 548. Ben. मित्रा:=RV. 9. 101. 10 मित्रा: सु-

^{३ २०}
शुक्रा वि यत्यसुराय निर्णिजे 1. 550.

^{३ १ २०}
शुक्रा गवाशिरः II. 4; RVPp. 1. 137. 1 शुक्रा:

^{३ २ ३ १ २}
शुक्रा वायुमस्तुक्तत II. 1158=RV. 9. 67. 18.

^{३ १ २०}
शुक्रा भ्राजत ईरते II. 882=RVP. 8. 44. 17.

अभ्यृते तस्य सुदुधा घृतश्चुतः । 556=RV. 9. 77. 1.

पावमानीः स्वस्ययनीः सुदुधा हि घृतश्चुतः II. 648=RVKh. 9. 67. 1.

उच्चिया निर्णिजं धिरे । 563=RVPP. 9. 68. 1 उच्चिया :

ताजा अन्या अंतमा अप्रा अयनमशा न शिशुत्यये ।

दाः समुद्रियार्वचोधा अपवथाः सर्वाः पंचमः ॥७॥

समन्या यंत्युपयंत्यन्याः AS. 22.

अंतमा मदेम AS. 25.

ओमे अप्रा रोदसी वीष आवः II. 706. (only once)=RVPP. 9. 97. 38

अप्रा:

रथमिवाश्वा वाजिन् आ वहंतु RV. 7. 41. 6;

शिशुप्रत्यये परतः प्राणः=प्राण न तु प्राणाः —

प्राणा शिशुर्महीनाम् । 570; II. 363.

त्वं समुद्रिया अपोऽग्नियो वाच्च ईरयन् II. 126=RV. 9. 62. 26.

सुमिती मीयमानो वर्चो धा यज्ञवाहसे (धाः) RV. 3. 8. 3; HS. 4. 13. 1 :
199. 5; KS. 15. 12.

यथापवथा मनवे वयोधा अमित्रहा (यथा अपवथाः) RV. 9. 96. 12.

सर्वा नद्यो अशिमिदा भवंतु RV. 7. 40. 4.

विशस्त्वा सर्वा वांछंतु RV. 10. 173. 1.

दुधा स्थिरा याते¹ (?) भी दद्वा दधानार्या वां मृज्यमाना अश्वसा मवा
स्वानासः षष्ठः ॥८॥

न यं दुधा वरते न स्थिराः II. 38=RV. 8. 66. 2.

वृषा शोणो अभिकन्त्रिदद्वा नद्यन्नेषि पृथिवीमुत द्याम् II. 156=RV. 9.

97. 13.

1. भिदद्वाः=भिकन्त्रिदद्वाः

१२३१२३१२ दधाना नाम यज्ञियम् II. 201=RV. 1. 6. 4.

या वाँ संति परम्परः II. 342=RVP p. 4. 47. 4 याः

३ ९ २   ३ ९ २ ३ ९ २ ३ ९ २
शंभमाना ऋतायभिन्नज्यमाना गभस्त्योः II. 385=RV. 9. 64. 5.

गोषा इदो नृषा अस्यश्वसा वाजसा उत II. 395=RVPp. 9. 2. 10 गोऽसाः;

३८४

यमग्रे पृत्सु मत्यमवा वाजेषु यं जुनाः II. 763=RV Pp. 1. 27. 7 अवाः

३ २ ३ २ ३ १२
स्वाना देवास इदवः II. 513;

मणा गृणाना न जमत्यये । अत्या हि यानाः पवमानाः करमुत त्याः
पुनानाः सोमपाशक्षुः सप्तमः ॥७॥

ऋषिमनाय ऋषिकृत्स्वर्पः II. 524=RV. 9. 96. 18.

^{३ २ ३१ २}
गृणाना देववीतये II. 537=RV. 9. 13. 3.

जमदग्निप्रत्यये परतः गृणाना=गृणानौ न तु गृणानाः —

^{३ २ ३ ९ २ ३ १ २ ३ ९ २}
गृणाना जमदग्निना योनावृतस्य सीदतम् (ना=नौ) II. 15=RV. 3. 62. 18.

अत्या हियाना न हेतुभिः II. 539=RVP p. 9. 13. 6 अत्या: हियाना:

पवसाना द्विवस्पृथतर्जित्तु असज्जत II. 1047=RV. 9. 63. 27.

पवमाना स्वदृशः II. 543; (Ben.-मानाः स्व-So RV. 9. 13. 9.)

ॐ तत् त्वा हरितो रथे सरो अयह्न यातवे II. 566=RVP p. 9. 63. 9 त्वा:

आ नः स्त्रास उद्दिवः पुनाना धावता रथिम् II. 676=RV. 9. 106. 9.

संस्कृतिसोमपा ब्रह्मदीर्घी II. 1198=RVP p. 10, 103. 3-प:

Digitized by srujanika@gmail.com

अनग्नः पद्मा वधा अधा अद्यहम् अज्ञाता वृजना निष्ठः ग्रथीर्वा(१) स्था(१) संस्मोकेत्यादे । समोपा देवया अक्षया सज्जानपत्र

तु दृष्टिकारा त्रिपारा सपाग्निपया । तु गग्ना दृष्टिपारस्या परमामात्मा ।
मदोऽप्यता अंगवासा अनाधर्ष्याः कमावा बहुश्वरा अस्मिता अष्टमः ॥१२॥

ଅର୍ଦ୍ଧା ମିଳେ ଅର୍ଦ୍ଧା II 699=RVPn. 7. 66. 4 ଅନୁଗା:

यत्र नः पूर्वे पितरः पदद्वा स्वर्विदो अभि गा अद्विमिष्णु् II. 707. (Ben. ०ज्ञाः=RV. 1. 62. 2.)

वैद्या न योनिमासदम् II. 736=RV. 9. 101. 15.

यमग्रे पृत्सु मत्यमवा वाजेषु यं जुनाः II. 763=RV. 1. 27. 7.

अयद्मा वृहतीरिषः II. 783=RV. 9. 49. 1

मा नो अश्वाता वृजना दुराध्योऽमाशिवासोऽव क्रमः II. 805=RV. 7.32.27.

यूथे न निष्ठा वृषभो वि राजसि II. 844=RV. 9. 110. 9. निष्ठाः=निःस्थाः

त्वे सोम प्रथमा वृक्खर्विषः II. 854=RVPP. 9. 110. 7-मा:

सुमृडीका भवंतु नः II. 942=RV. 6. 52. 9.

संयुक्तरे परतः प्रिया=प्रिया: —

प्रिया स्वग्रयो वयम् (Ben. प्रियाः=RV. 1. 26. 7; II. 966)

प्र सुगोपा यवसं धेनवो यथा II. 1067=RV. 3. 45. 3.

उद्विप्राणं देवया वाचो अस्युः II. 1099=RV. 5. 76. 1 देवःयाः

उदपस्त्ररुणा भानवो वृथा II. 1103=RV. 1. 92. 2.

यंजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम II. 1161=RV. 1. 127. 2.

ता न ऊर्जे दधातन II. 1184=RV. 10. 9. 1.

अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिद्र रथमा तिष्ठ गोवित् II. 1200=RV-

Pp. 10. 103. 5 सहःजा

उग्रा वः संतु बाहवः II. 1209=RV. 10. 103. 13.

अनाधृज्या यथासथ II. 1209=RV. 10. 103. 13.

कुमारा विशिखा इव II. 1213=RV. 6. 75. 17.

स्वस्ति न इद्वे वृद्धश्रवा स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः II. 1222; (Ben. ०वा: =RV. 1. 89. 6.)

अंधा अभित्रा भवत II. 1218=RVKh. 10. 103. 2.

उच्यते धह(?) संख्यानि सूत्राण्यासन् शमानके ।
 एकादिरुद्रपर्यन्तमुदाहरणमस्ति हि ॥११॥
 तेषु पद् वसुशक्तीश्च दशकं च न दृश्यते ।
 एकस्य चैकरीत्या च नवसप्ततिदाहृतिः ॥१२॥
 एकस्य द्वितयत्वेन रुद्रसंख्या इहेरिताः ।
 एकस्य चैव सूत्रस्य त्रितयं समुदाहृतम् ॥१३॥
 वेदसंख्याकसूत्राणां त्रितयं वर्तते स्फुटम् ।
 भूतसंख्याकसूत्राणामेकमेव हि निश्चितम् ॥१४॥
 मुनिसंख्याकसूत्राणां नेत्रसंख्या प्रकीर्तिता ।
 रुद्रसंख्याप्रदेशानामेकमेव प्रकीर्तितम् ॥१५॥
 एकमेषां विना संख्या शमानो भौतिकं चिदुः ।
 आहृत्योदाहृतिः ग्रोक्ता कुभूता संख्यया स्फुटम् ॥
 सूत्रेष्वेव विसर्गस्तु दशस्थलनिषेधभाक् ॥१६॥

॥ इति शमानं समाप्तम् ॥

(विसर्गलोपालोपौ II.)

आपुतस्वारमध्ये तु यो विधिः परिकीर्तिः ।
तस्यान्येऽन्न(न्यन्त्र?)तथा नेति ब्रूमो दृष्टान्तपूर्वकम् ॥१७॥

आपुत इति । आकारपुतपूर्वः स्वरपरः यो विसर्गः तस्य यो विधिः विसर्गलोपविधिरिति यावत् । तद्विषेः कथित् । अन्यन्त्रस्थले विसर्गलोपो नास्तीत्यर्थः । दृष्टान्तपूर्वकं विसर्गः —

पाहि विश्वस्या अरातेः पतिः पृथिव्या अयम् ॥१८॥

पाहि विश्वस्या अरातेः 1. 6.

पतिः पृथिव्या अयम् 1. 27.

एवंजातीयानि ।

विसर्गलोपः —

तथा महू ऋतेकर्मसुदहर्यत आवश्मशा अधिश्रितः ।

रुधत् नाहुषीष्वा चर्क्षपदा चैवमादि विलोकयेत् ॥१९॥

ये कमेणः क्रियमाणस्य महू ऋतेकर्मसुदजायंत देवाः II. 1131=RV. 10. 55.

7-agrees with मन्त्रा ऋ-

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आ अवश्मशा रुधद्वाः 1. 228. the ms. आवश्मशा

agrees with RV. 10. 105. 1.

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आवश्मशा रुधद्वाः

ये ऋते चिदभिश्रिष्णः पुरा जन्म्य आतृदः 1. 244=RV. 8. 1. 12.

^{२ ३ १} वर् ^३ वउ इं^३ सोमस्य तर्पयात् 1. 190

^{९ २ ३ १ २ ३ १} वर् ^३ वउ यदिद्रु नाहुषीष्वा ओजो नृमणं च कृष्णिषु 1. 262=RV. 6. 46. 7.

^{९ २ ३ ३ १ २ ३ २ उ} सदा व इदश्चक्षदा उपो नु स सपर्यन् 1. 196=RV. 10. 105. 4 :—

सच्चायोर्दिदश्चक्षेष्व आँ उपानुसः सपर्यन्=चक्षेषे आ उ-

(रङ्गः III.)

रङ्गस्तु द्विविधो ह्रेयः स्वरपरो व्यञ्जनपरः ।
 कथ्यते लक्षणं तस्य निर्दर्शनमिति स्फुटम् ॥२०॥
 नकारवैकृतं चात्र नासिक्यं रङ्ग उच्यते ।
 पदभष्ये पदान्ते वा स्वरे च कलशाँ इति ॥२१॥
 व्यञ्जने प्रत्यये यच्च रङ्गस्तेन निर्दर्शनम् ।
 दाशिवाँ वोऽथ गोमाँ य दधन्वाँ यो महाँ हि षः ॥२२॥

^{३ १ २८} प्राणा सिध्वनां कलशाँ अचिक्रदत् 1. 559; II. 171.

^{३ १ २} पुरु त्वा दाशिवाँ वोचे 1. 97=RV. 1. 150. 1.

^{३ १} दधन्वाँ यो नर्यः 1. 512=RV. 9. 107. 1.

^{३ २ ३ ३ ३ १३} विदे वृथस्य दक्षस्य महाँ हि षः 1. 381=RV. 8. 13. 1.

(विलिङ्गयम् IV.)

प्रणम्य भारतीं देवीं सर्वलोकैकमातरम् ।
 नारायणं प्रवक्ष्यामि विलङ्घ्यानि पदान्यहम् ॥२३॥
 एकारैकारवणौ यौ संहितायां विकारणौ ।
 तदन्तानि विलङ्घ्यान्युच्यन्ते वेदवित्तमैः ॥२४॥
 पुरातनेऽतिरिक्तं यन्यक्त्वानुक्तं समोप्य च ।
 ऋक्तन्त्रेण तु गृह्णन्ते सव्याख्येनैव तान्यपि ॥२५॥
 निमित्तत्वेन यद् (द) ग्राह्यं गृह्णते पदमेव तत् ।
 अपि चैत् (चे) स्याद्वि नान्यस्तु पूरणेऽत्र विधीयते ॥२६॥

अग्ने पक्ष वर्धसे कण्वे इदं ते ऊ ते दिवेदिवे ।

एते शरणे महाधने श्रृण्वे कर मिमे वर्ण सधमादे अयं ते प्रथमः ॥२७॥

२३ १ २ ३ १ २
अझ आ याहि वीतये । । ।

न्युखयंते अधि पक्ष आमिषि RV. 10. 94. 3 पक्षे

विद्वांश्चिकित्वान्हर्यश्व वर्धस इन्द्र विश्वा अभि श्रियः RV. 3. 44. 2.

दीदेथ करव त्रहृतजात उक्षितः 1. 54=RV. 1. 36. 19 करवे

इदं त एकं पर ऊ त एकम् । १. ६५=RV. १०. ५६. १.

दिव्वेदिव उड्यो जागविद्धि: 1. 79=RV. 3. 29. 2.

३२ ३२ ३१२
इति पत्र उदाहरण १ ९२=RV १८ १ ६१

तोदस्येव शरण आ सहस्रं १. ९७=RVP p. १. १५०. १ शरणै

इद्र वर्यं महाधन इद्रमर्भे हवामहे 1. 130=RV Pp. 1. 7. 5 ०धने

इहेव शृणव एषाम् 1. 135=RV Pp. 1. 37. 3 शृणवे

इम उ त्वा वि चक्षते 1. 136=RV. 8. 45. 16.

रेवतीनः सधमाद् इद्रे संतु तुविजाताः 1. 153=RV Pp. 1. 30. 13 ०मादः

Bloomfield, Concordance ०मादः may be corrected.

अर्यं त इद्र सोमो निपूतो अधि बर्हिषि 1. 159=RV. 8. 17. 11.

त्विषे ते अर्णवदुहते सोमे सिंचे के युग्म हर्यते इष्टये देवतातये दृष्टि
हवामहे शशीपते पीतये युयोजते मदे चिकित्रे बाहु वरंत सोमपीतये
रिरित्वे द्वितीयः ॥२८॥

ओजस्तदस्य तित्विष उभे यत्समवर्तयत् 1. 182=RV. 8. 6. 5.

इमास्त इद्र पृश्नयः 1. 187=RV. 8. 6. 19.

यदुदो दिवो अर्णव इषो वा मदथो गृहे RV. 8. 26. 17; अर्णवे only once.

यत्सोमसोम आभुवः 1. 188=RV. 8. 93. 17.

मँहिष्ठुं सिंच इदुभिः 1. 214=RV. 1. 30. 1; सिंचे

क उग्राः के हा शृणिवरे 1. 216=RV. 8. 45. 4.

कदा वसो स्तोत्रं हर्यत आ अव शमशा रुधद्वाः 1. 228=RV Pp. 10. 105.

1 हर्यते

उद्वावृष्टस्व मघवन्विष्टय उर्द्वद्वाश्वमिष्टये 1. 240=RV. 8. 61. 7.

इद्रमिद्वेवतातय इद्रं प्रयत्यच्चरे 1. 249=RV. 8. 3. 5.

इद्रं समीके वनिनो हवामह इद्रं धनस्य सातये 1. 249=RV. 8. 3. 5.

शश्यू ई शशीपत इद्र विश्वाभिरुतिभिः 1. 253=RV. 8. 61. 5.

अभि त्वा पूर्वपीतय इद्र स्तोमेभिरायवः 1. 256=RV. 1. 19. 9.

एतग्वा चिद्य एतशो युयोजत इद्रो हरी युयोजते 1. 268=RV. 8. 70. 7

with Variants.

पा॒हि गा॑ अंधसो॒ मद॑ इ॒द्राय॑ मे॒ध्यातिथे॑ 1. 289=RV. 8. 33. 4.

इ॒म इ॒द्र मदाय॑ ते॑ सो॒माश्चिकित्र॑ उ॒क्तिथनः॑ 1. 294.

अ॒श्वेश्चिकित्र॑ उ॒षसामिवेतयः॑ II. 332=RV. 10. 91. 5-त्रे॑

न॑ त्वा॒ बृ॒हत्तो॑ अ॒द्रयो॑ वरंते॑ इ॒द्र वी॒डवः॑ 1. 296=RV. 8. 88. 3.

अ॒र्वाचीनो॑ मधवंत्सो॑मपीतय॑ उग्र॑ ऋ॒ष्वेभिरा॑ गहि॑ 1. 301=RV. 8. 3. 17.

प्र॑ यो॑ रिरिक्त॑ ओजसा॑ दिवः॑ सदो॒भ्यस्परि॑ 1. 312=RVPp. 8. 88. 5-त्रे॑

कामे॑ भरणी॑ मे॑ शूलं॑ यजामहे॑ मध्ये॑ नयन॑ वावृते॑ त्रिते॑ स्तुषे॑ गोपते॑
पवसे॑ ऋूंजसे॑ सुम्ने॑ तृतीयः॑ ॥२९॥

उ॒प॑ त्वा॒ काम॑ इ॒महे॑ 1. 406.

शूरो॑ नृषाता॑ श्रवसश्च॑ काम॑ आ॑ गोमति॑ ब्रजे॑ भजा॑ त्वं॑ नः॑ 1. 318.

ऊ॒र्जः॑ स्क॑ंभं॑ ध॒रुण॑ आ॑ वृ॒षायसे॑ ध॒रुणे॑ ( ) RV. 10. 44. 4.

इ॒म इ॒द्र मदाय॑ ते॑ 1. 294.

यजामह॑ इ॒द्रं॑ वज्रदक्षिणम्॑ RV. 10. 23. 1.

अ॒मी॑ ये॑ दैवा॑ स्थन॑ मध्य॑ आ॑ रोचने॑ दिवः॑ I. 368=RV. 1. 105. 5. with

a variant.

मध्य॑ आपस्य॑ तिष्ठुति॑ II. 1003.

त॑ व॒त्तनीरनु॑ वा॒वृत॑ एक॑ इ॒त् 1. 372=AV. 7. 21. 1.

यद्धा॑ घ॑ त्रित॑ आप्ये॑ 1. 384=RVPp. 8. 12. 16 त्रि॒ते॑

स्तुष॑ ऊ॑ षु॑ वो॑ नृतमाय॑ धृ॒ष्णवे॑ 1. 390=RV. 8. 24. 1.

अ॒श्वपते॑ गोपते॑ उ॒वरापते॑ I. 402=RV. 8. 21. 3.

पवस॑ आ॑ सुवोर्जम्॑ AS. 42.

आ॑ व॑ ऋूंजस॑ ऊ॒र्जां॑ व्यु॒ष्णिषु॑ RV. 10. 76. 1.

आ॑ दै॒वानां॑ सु॒म्ने॑ इ॒ष्य॒न्नुपावसुः॑ RV. 9. 83. 3.

स्तुष्वे बृहते वतये प्रिये ईयमाने चतुर्थः ॥३०॥

स्तोमेभिः कृणवं कृणवो यथा सूधः RV. 1. 138. 2=कृणवं
सुतेसुते न्योकसे बृहद्वृहत् एदुरिः RV. 1. 9. 10 बृहते आ इत्

जरित्रे कोशे वृथे दधसे रथे सुदानवे योग नयनं वाजसातये द्युम्ने
चक्रसे ईडते देववीतये पवते पञ्चमः ॥३१॥

२८ ३२३क २८
दाता जरित्र उकथ्यम् II. 38=RVPP. 8. 66. 2-त्रे

१३ ३२४ ३२५ ३१ ३२३ १३
नृभिर्यमाणः कोश आ हिरण्यये II. 52=RV. 9. 75. 3.

२३१३ ३१ २८३२३२ ३२३३२
भुवद्वाजेष्वविता भुवद्वध उत त्राता तनूनाम् II. 54=RVPP. 6. 48. 2.

वृथः: उत; वृथे occurs seven times in SV; with this samdhi
it is possible only here.

१३ ३१३
दक्ष दधस उत्तरम् II. 56=RV. 6. 16. 17.

३१ २८ ३१३ ३१३
उरौ रथ उरुगे वचोयुजा II. 62=RV. 8. 98. 9.

३२५ ३१३ ३१२ ३२३२५ ३१३
शुसेदुकथं सुदानव उत द्युक्तं यथा नरः II. 67=RV. 7. 32. 1.

१ २ ३ २३ १३
स वा नो योग आ भुवत् II. 92=RV. 1. 5. 3 योगे

१२ ३ १३ ३२३ १३ ३१३
तमु हुवे वाजसातय ईद्र भराय शुष्मिणम् II. 98.

१५२ ३ १३ ३२३
तवदो द्युम्न उत्तमे II. 129=RVPP. 9. 61. 29 द्युम्ने उ-

१६८ ३ २३ १३ १३ १३ १३
इद्वो दीर्घय चक्रस आ सूर्ये रोहयदिवि II. 149=RVPP. 1. 7. 3 चक्रसे

१६८ २८ ३ १३ ३ १३ १३ १३
ता हि शश्वत ईडत इत्था विप्रास ऊतये II. 151=RVPP. 7. 94. 5 ईलते

१६८ २३१३ ३ १३ १३ १३
पुनानो देववीतय ईद्रस्य याहि निष्कृतम् II. 193=RV. 9. 64. 15.

१६८ ३२५ ३ १३ ३२३ १३
स्वरंति त्वा सुते नरो वसो निरेक उक्तिनः II. 215=RVPP. 8. 33. 2

निरेके; in the ms. read निरेके; करे not occurring in

SV.

१६८ २३१३ ३ १३ ३ १३
इदुर्दिवाय पवत इति देवासो अब्लवन् II. 223=RV. 9. 101. 5.

विश्वचर्षणे स्थूणे हूयते श्रीणीषे पते श्रोत्रं घृष्यये सूरे युग्मकं करामहे
योजते हरसे इद्धे ये युग्ममव्ये ववक्षेत्येथते क्लपे दमे पूर्ति ज्ञुवते प्रस्तापयन्ते
यज्ञे पष्टः ॥२२॥

पवस्व विश्वचर्षणं आ मही रोदसी पुण (-चर्षणे) II. 246=RV. 9. 66. 1.

सहस्रस्थूण आशाते II. 261=RVPp. 2. 41. 5 स्थूणे

हन्त्यवाद् तुभ्यं हूयतं इष्ठं स्तोतृभ्यं आ भर II. 373=RV. 5. 6. 5.

दर्ची श्रीणीष आसनि II. 374=RVPp. 5. 6. 9 श्रीणीषे

उक्तेषु शवसस्पत इष्ठं स्तोतृभ्यं आ भर II. 374=RV. 5. 6. 9.

तं त्वा मदाय घृष्यय उ लोककृत्नुमीमहे II. 394=RVPp. 9. 2. 8 घृष्यये

प्रति वाँ सूर उदिते मित्रं गृणीषे वरुणम् II. 417=RVPp. 7. 66. 7 सूरे

यद्य यद्य सूर उदितेऽनागाः II. 699=RV. 7. 66. 4.

आ येन मित्रावरुणा करामहं पंद्रमवसे महे II. 447=RV. 9. 108. 14.

स योजत उरुगायस्य जूतिम् II. 466.

वृष्णो हरस आयवः II. 472=RVPp. 9. 10. 6. हरसे

य इद्ध आविवासति सुम्भिद्रस्य मर्त्यः II. 498=RV. 6. 60. 11. इद्धे

य आर्जीकेषु कृत्वसु ये मध्ये पस्त्यानाम् II. 512=RV. 9. 65. 23.

यद्य एषि सानवि II. 554=RV. 9. 50. 2 अव्ये

ववक्ष उग्रो अस्तृतः II. 572=RV. 8. 93. 9 ववक्ष ऋष्णो=च्छे-

तव त्य इंदो अंधसो देवा मधोव्योशत II. 574=RVPp. 9. 51. 3 त्ये

शरो न धत्त आयुधा II. 577=RV. 9. 76. 2.

कृप इंद्र मादयसे सचा II. 580=RV. 8. 4. 2 क्लपे

अग्नि ष्टवे दम आ जातवेदाः II. 653=RVPp. 6. 12. 4 अग्निः स्तवे दमे

दक्षाय्यो यो दम आस नित्यः II. 722=RV. 7. 1. 2.

स्व आ दम ऋतृस्य धीतिर्भिर्दमे II. 939=RV. 9. 111. 2.

^{३ १ २ ३ १ २}
जामि ब्रुधत आयुधा II. 656.

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ २}
प्रियर्थिद्रस्य कार्यं प्रस्तापयत ऊर्मयः II. 678=RV. 9. 98. 6 प्रस्तापयति

^{३ १ २ ३ १ २}
अस्मिन्यज्ञ उप हृये II. 697=RV. 1. 13. 3.

कलशे पिष्ये पुनते वृष्णो दृशे ववृषे वने जह्ने उपाके वोचे येभिरे ऊतये
स्वर मध्यंदिने विदे सममः ॥३३॥

^{२०} ^{३ १ २ ३ १ २}
सं गच्छते कलश उक्षियाभिः II. 767=RV. 9. 93. 2.

^{३ १ २० ३ २३ १ २३}
उत प्र पिष्य ऊधरच्यन्यायाः II. 768=RVPp. 9. 93. 3. पिष्ये

^{१ २ ३ १ २ ३ क २०} ^{३ १ २० ३ १ २}
येभिन्नेमणा च देव्या च पुनत आदिद्राजानं मनना अगृभ्णत II. 773=RVPp.

9. 70. 3 पुनते

^{१ २ ३ २ ३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
वृषा ते वृष्ण इदुर्वाजी सहस्रसातमः II. 780=RV. 1. 175. 1 वृष्णे

^{१ २ ३ २ ३ १ २}
सूर्यो दृश उरु पप्तये II. 803=RVPp. 10. 170. 3 दृशे

^{२० ३ २०}
त्वं ववृष इदुम् II. 819=RVPp. 9. 88. 1 ववृषे

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २}
स्वर्णाता वन ऊर्ध्वा नवंत II. 820=RVPp. 9. 88. 2 वने

^{१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २}
यतो जह्न उग्रस्त्वेषनृमणः II. 831=RV. 10. 120. 1.

^{३ १ २ ३ १ ३ १ ३ १ २ ३ १ २}
विभक्तासि चित्रभानो सिंधोरूर्मा उपाक आ II. 846=RVPp. 1. 27. 6

उपाके

^{१ २} ^{३ १ २०}
कदु वोच इदं नमः II. 898=RV. 8. 84. 5.

^{१ २ ३ २ ३ १ २} ^{३ १ २ ३ २ ३ १ २}
इद्रे ह विश्वा भुवनानि येभिर इद्रे स्वानास इदवः II. 935=RV. 8. 3. 6.

^{३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
नियुत्वंता न ऊतय आ यातं सौमपीतये II. 977=RVPp. 4. 47. 3 ऊतये

^{३ १ २ ३ १ ३ १ २}
मध्यंदिन उदिता सूर्यस्य II. 1101=RVPp. 5. 69. 3-दिने

^{३ १ २० ३ १ २ ३ १ २ २० ३ १ २}
द्विता यो वृत्रहंतमो विद इद्रः शतकतुः II. 1138=RVPp. 8. 93. 32 विदे

वंदध्यै वैतसै मकरं तरध्यै हंतवै सनतै (सर्तवै) विश्वा अम्नवै
(अश्नवै) तस्मै अस्मै नेत्रस्तवेऽष्टमः ॥३४॥

^{३७ २ ३ ९ २८} वंदध्या अर्थि नमोभिः 1. 17=RV. 1. 27. 1.

^{३२ ३ १ २ ३ १ २} द्विष्टस्तरध्या ऋण्या न ईरसे 1. 428=RV. 9. 110. 1.

अहये हंतवा उ 1. 439=RV Pp. 5. 31. 4 हंतवै

सुक्रतुः सर्तवा अपः सूजत् RV. 1. 55. 6.

अस्मा इत्काव्यं वच उवथमिद्राय शंस्यम् RV. 5. 39. 5.

तस्मा उ ब्रह्मवाहसे RV. 5. 39. 5.

^{३ १ २ ३ २८ ३ ९} अस्मा अस्मा इदंधसः II. 791=RV. 6. 42. 4.

^{१ २ ३ १ २८ ३ २ ३ २} तस्मा उ अद्य सवने सुतं भर II. 1038=RV. 8. 66. 7.

वैतसै विश्व अम्नवै are doubtful. Cp. however :—

मंतवा उ RV. 7. 4. 8.

गंतवा उ 10. 95. 14.

एतवा उ 4. 58. 9.

ओतवा उ 1. 164. 5.

पातवा उ 3. 46. 5.

यमितवा इव 1. 28. 4.

स्ववितवा अपस्कः 7. 21. 3.

॥ ऐकारं समाप्तम् ॥

अथो विलिङ्गस्त्रस्य संख्याय कलिसंज्ञिका ।
 एकादिपञ्चपर्यन्त मुदाहरणमाह हि ॥३५॥
 पञ्चदशस्यैकं तु चतुर्विंशतिरेव च ।
 एकस्य चैकरीत्या च धमसंख्या तथेरिता ॥३६॥
 एकस्य द्वितयत्वेन राशिसंख्या तथेरिता ।
 एकस्य चैव सूत्रस्य द्वितयत्वेन निश्चितम् ॥३७॥
 वाणसंख्याकस्त्राणा मेक मेवं प्रकीर्तिम् ।
 आहत्योदाहृतिः प्रोक्ता संख्याय कलिसंज्ञिका ॥३८॥
 एकमेषां विना संख्या विलिङ्गे भौतिकं विदुः ।
 ऐकारस्य च सूत्राणि दशसंख्या समीरिता ॥३९॥
 एकस्य चैकरीत्या च वसुसंख्यास्तथेरिताः ।
 एकस्य द्वितयत्वेन करसंख्या तथेरिता ।
 आहत्योदाहृतिः प्रोक्ता राशिसंख्यासमेन तु ॥४०॥

॥ विलिङ्गं समाप्तम् ॥

(नपरतपरे V.)

नत्वा विनायकं देवं सर्वसंपत्करं परम् ।
 शौरिस्त्वनुः प्रवक्ष्यामि नवं नतपरं पदम् ॥४१॥
 लक्षणं क्रियते चादि परं नाम नवं मया ।
 दुर्ज्ञानं दुष्पठं यत्तु सापेक्षं चाक्रमं तथा ॥४२॥
 तत्परित्यज्य व्याख्यानं चकारापि च पौष्कलम् ।
 नारम्भणीयमेतच्च स्वत एव व्यवस्थितेः ॥४३॥
 प्रसिद्धाध्ययनात्तत्र केचित् (?) संदिव्यते भृशम् ।
 कुतोऽन्वसीयते कैश्चिन्निपुणैश्च महात्मभिः ॥४४॥
 निश्चितं स्वानुरूपेण लक्षणेनावसीयते ।
 चादौ(आ)विकारिणौ ने(ना)तः पदान्तो विषयोऽस्य सः ॥४५॥
 अभिधेयौ च तावेव ज(त)ज्ञानं च प्रयोजनम् ।
 न(च)छजेषु तवर्गीये थकारेण विवर्जिते ॥४६॥
 चतुष्टये मकारे च लकारे च परे स्थिते ।
 विकारिणः पदान्तो य स्तकारे नपरश्च यः ॥४७॥
 दृश्यते येषु तौ ज्ञातुं प्रवक्ष्यामि पदान्यहम् ।
 तकारान्तं पदं पूर्वमकारादिक्रमेण हु ।
 तकारान्तं ततोऽनेन क्रमेणैव च गृह्णते ॥४८॥

॥ इति परिभाषा ॥

महान्नभोविन्नासन् न धीनान्न त्वा महान्परेः (१) ।

नि यामं चित्र देवान् देवयास्मान्निधयेव च ॥४९॥

१ २० ३ २३ १२ ३२ ३१ २ ३१ २ ३१ २
प्र होता जातो महान्नभोविन्नुषद्वा सीददपां विवर्ते 1. 77 =RV. 10. 46. 1

महान्

३ २३ १२ ३२
आसन्नः पात्रं जनयंत देवाः 1. 67 =RV. 6. 7. 1 आसन् आ.

३ १२ ३ २ ३२ ३ १२ ३ १२
सनादद्ये मृणसि यातुधानान्न त्वा रक्षासि पृतनासु जिग्युः 1. 80 =RV. 10.

87. 19.

३ २ ३ १२ ३ १२
महान्महीभिरुतिभिः 1. 181 =RV. 3. 1. 19.

नि यामं चित्रमृजते (यामन्) 1. 135 =RV. 1. 37. 3.

३ १२ ३ १२
देवां देवयते यज 1. 100 =RV. 1. 15. 12 देवान्

३ २ ३ १२ ३ १२
मुमुग्ध्या दे स्मान्निधयेव बद्धान् 1. 319 =RV. 10. 73. 11.

शीर्वान्ममत्वर्णवान् जगम्याश्च हरिवान्दधे ।

मधवन्मातथा अगमन्देवाहश्वतीर्नव ॥५०॥

३ १२ ३ १२
आशीर्वान्ममत्तु 1. 350 =RV. 8. 95. 7.

३ २ ३ १२ ३ १२ ३ १२
तिरः पुरु चिदर्णवां जगम्याः 1. 340 =RVP. 10. 10. 1 अर्णवम्

३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
हरिवां दधे हस्तयोर्वज्रमायसम् 1. 423 =RV. 1. 81. 4-वान्

१ २ ३ १२
मधवन्मातथा इव 1. 416 =RV. 1. 82. 1.

३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
वाजिनो अगमं देवस्य सवितुः सवम् 1. 435.

३ १२ ३ १२ ३ १२
अवाहश्वतीर्नव 1. 495. 5 =RV. 9. 61. 1.

महान्मित्रो न रेभन् मितेव सद्ग ब्रजन्नप ।

इन्वन्मदाय पश्यं जन्मानि सू संयमं न च ॥५१॥

३ २ ३ १२ ३ १२
महान्मित्रो न दर्शतः 1. 497 =RV. 9. 2. 6.

३ २ ३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
सुतः पवित्रं पर्यंति रेभन्मितेव सद्ग पशुमंति होता 1. 526 =RV. 9. 97. 1.

अपो वृणानः पवते कवीयन्वर्जं न पशुवर्धनाय मन्म । 538=RV. 9. 94. 1

कविडयन्

इद्रे सोमः सह इन्वन्मदाय । 540=RV. 9. 97. 10

पश्यं जन्मानि सूर्य अS. 53=RV. 1. 50. 7 पश्यज्ज-

वि यमव(नि यै)समुद्घङ्गोकानिमांल्लोकमरोचयः ।

न्यस्मिन् दध्रे तु क्रंदन्देवा अजीजनयन्मधु ॥५२॥

मा धामन्ये नि यमन्देवुयंतः । RV. 4. 44. 5.

न्यस्मिन् दध्रे आ मनः II. 77=RV. 8. 17. 13 न्यस्मिन्

क्रंद देवा अजीजनः II. 110=RV. 9. 42. 4 क्रंदन्

त्रितस्य नाम जनयन्मधु ज्ञरन् II. 172=RV. 9. 86. 20-यन्

ऊर्मिन्न सिंधुः शत्रून्मदे सोमस्य च वै बुधाः ।

म दस्यून्तनूभिरग्मन्मंदी परि जमन्मही तथा ॥५३॥

प्रावीविपद्वाच ऊर्मि न सिंधुः II. 295 ऊर्मिभ्यः=RV. 9. 96. 7.

ससाहे शत्रून्मदे सोमस्य II. 304=AV. 2. 5. 3.

साहाम दस्यू तनूभिः II. 337. Concordance dasyum may be

corrected.

समुद्रे न सचरणान्यगमं मंदी मदाय तोशते II. 348=RV. 9. 107. 9.

अथ जमन्न ते विव्यक् RV. 7. 21. 6.

यस्मिन्महीरुज्ज्रयः II. 504. (MS. ०रथन्मज्जी?)=RV. 8. 70. 4.

विभ्राज ज्योति देवान्मत्सि गच्छ जार एव हि ।

अप सेधन् दुरिता सर्दधन्वान् मत्सरितमः ॥५४॥

विभ्राज ज्योतिषा II. 377=RV. 8. 98. 3 विभ्राजज्यो

मत्सि देवान्मत्सि द्यावापृथिवी II. 602=RV. 9. 97. 42.

गङ्गं जारो न योषितम् II. 624=RV. 9. 38. 4 गच्छज्ञा-

अपसेधं दुरिता सौम नो मृड II. 666=RV. 9. 82. 2 सेधन्

त्वं सुतो मदितमो दधन्तान्मत्सरितमः II. 672=RV. 9. 67. 2.

मधुमान्द्रप्सः सामन्तपता धर्मन्दिवस्तथा ।

मधवन् नकारान्तं पदमेव प्रकीर्तिम् ॥५५॥

मधुमां द्रप्सः परि वारमर्षति II. 719=RV. 9. 69. 2 मधुमान्

धम न साम तपता सुवृक्षिभिः II. 779=RV. 8. 89. 7 सामन्

धर्म दिवो धर्मे सत्यमर्पितम् II. 802=RV. 10. 170. 2 धर्मन्

मधवं छुग्निधि II. 669=RV. 8. 24. 11 मधवञ्जु-

॥ नपरं समाप्तम् ॥

अथो नपरस्त्राणि गलसंख्या समीरिता ।

एकस्य चैकरीत्या च बहुसंख्यास्तथेरिताः ॥५६॥

एकस्य द्वितयत्वेन एकसंख्या तथेरिता ।

आहत्योदाहृतिः प्रोक्ता वनसंख्यासमेन तु ॥५७॥

॥ इति नपरं समाप्तम् ॥

अथ तपरसंधिः—

यन्मातृः सामः सूनुर्बोध त्मनार्चिन्न ओहसे ।

केचिन्नियेषुरिन्न पाशिन इन्मधवत्तथा ॥५८॥

१ २ ३ २५ ३ ९ २८ ३ २
कायमानो वना त्वं यन्मातृरजगन्धपः । १. ५३=RVPp. ३. ९. २ यत् मा-

१ २ ३ ९ २८ ३ २५
स्याद्ब्रः सूनुस्तनयो विजावा । १. ७६=RV. ३. १. २३.

१ २ ३ ९ २८
बोधन्मना इदस्तु नः । १. १४०.

२ ३ ९
वचस्तचिन्त्र ओहसे । १. १८३=RV. १. ३०. ४ तत् चित् नः

२ ३ २ ३ ९ २ ३ २८ ३ २८
मा त्वा केचिन्नि येमुरिन्नि पाशिनः । १. २४६=RV. ३. ४५. १.

३ २ ३ ९ २
स्तोतरामिन्मघवन्नस्य वर्धय । १. २५४=RV. ८. ९७. १.

त्वमिन्न आप्यमस्मिन्नि रीरमन् तव तन्न ऊ ।

उपोपेन्नु च भूय इन्नु ते तन्नो विद्वसो ॥५९॥

१ २ ३ २८ ३ २
त्वं न ऊर्ती त्वमिन्न आप्यम् । १. २६०=RV. ८. ९७. ७.

२८ ३ ९ ३ २
नारे अस्मन्नि रीरमन् । १. २८४=RVPp. ७. ३२. १ अस्मत् नि-

३ १ २ ३ २
तव तन्न ऊतये । १. २७४=RV. ८. २४. ११.

२ ३ ९ २८ २ ३ २८ ३ १ ३ १ २
उपोपेन्नु मधवन्मूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते । १. ३००=RV. ८. ५१. ७.

२ ३ ९ २ ३ १ ३ १ २
राधस्तन्नो विद्वस उभयाहस्त्या भर । १. ३४५=RV. ५. ३९. १.

सोम इन्मदस्तमिन्महत्सु त्यन्माययावधीः ।

यथा चिन्नो तव त्यन्न गोमन्न इन्नु पावकः ॥६०॥

३ २८ ३ २८
इत्था हि सोम इन्मदः । १. ४१०=RV. १. ८०. १.

२८ ३ २ ३ २८ ३ १ ३ २
तमिन्महत्स्वाजिष्ठूतिमभै हवामहे । १. ४११=RV. १. ८१. १.

३ २ ३ ९ ३ २
तव त्यन्माययावधीः । १. ४१२=RV. १. ८०. ७ तमु त्वं०

१ २ ३ १ ३ १ २
यथा चिन्नो अबोधयः । १. ४२१=RVP. ५. ७९. १.

२ ३ १ ३ १ ३ १ २
तव त्यन्मयै नृतोऽप इन्द्र । १. ४६६=RV. २. २२. ४.

१ २ ३ १ ३ १ २
गोमन्न इन्दो अश्ववत् । १. ५७४=RV. ९. १०५. ४.

तन्नो मित्रः सहस्तन्न असदन्मातरं पुरः ।

व्यर्घ्यन्महियो यन्मनः शूलस्तन्मयि संकृतिः ॥६१॥

तन्नो मित्रः AS. 5.

सहस्तन्नः AS. 40.

असदन्मातरं पुरः AS. 45.

व्यख्यन्महिषो दिवम् AS. 46.

उच्यामि करं भुवनेमानार्मिद्र इति तु ।
विश्वस्यावीवशन्मतिमुद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ॥६२॥

उच्यामि does not occur in RV., VS., SV., and AV. Cp. उच्चीनीथः

RV. 1. 181. 1; उच्चीताः 9. 81. 1., उच्चीयमानाः
3. 8. 9; उच्चीतम् VS. 8. 58 etc.

^{२८} भुवनेमानां पते II. 57=RV Pp. 6. 16. 18 भुवत्

^{३३ १ २ ३ ९ ३ ३ ९} इद्रं इन्नो महोनां दाता II. 65=RV. 8. 92. 3.

^{२८} विश्वस्यावीवशन्मतिम् II. 120=RV. 9. 32. 3.

^{३ १ २८} उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् II. 102=RV. 7. 81. 2 उद्ययत्

सुशक्तिरिन्म भुवनित्रः कुविन्नो वृहन्मते ।
चिकित्विन्म मनसीदन्नि होता तन्नः पुनान तु ॥६३॥

^{३ २ ३ १ ३ ३ २} सुशक्तिरिन्मघवं तुभ्यम् II. 218=RV. 7. 32. 21.

^{१ २} वरुणः ग्राविता भुवनित्रो विश्वाभिरुतिभिः II. 145=RV. 1. 23. 6.

^{३ १ २} कुविन्नो अस्य सुमतिर्भवायसी II. 229=RV. 8. 103. 9.

^{३ १ २} आशुरर्थं वृहन्मते II. 248=RV. 9. 39. 1.

^{३ १ २ ३ १ २} चिकित्विन्मनसं धियम् II. 234=RV. 8. 95. 5 चिकित्वित् भुवनसं

^{३ ३ १ २८ ३ १ २ ३ १ २} सीदन्नि होता यजथाय सुक्रतुः II. 259=RV. 5. 11. 2.

^{१ २ ३ १ २८} तन्नः बुनान आ भर II. 349=RV Pp. 9. 19. 1 तत् नः

असापायन्नि वाजवन्मधु यन्मन्यसे वरे ।
विश्वविन्मन जमदग्निवन्नश्चिन्निदधे पदम् ॥६४॥

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २}
अस्वापयन्निगुतः खेहयच्च II. 456=RV. 9. 97. 54.

^{३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ ५}
जुमद्राजवन्मधुमत्सुचीर्यम् II. 502=RV. 9. 86. 18.

^{१ २ २ ३ १ २}
यन्मन्यसे वरेशयम् II. 521=RV. 5. 39. 2.

^{३ १ २ २ ३ १ २}
विश्वविन्मनस्सप्तिः II. 628=RV. 9. 28. 1.

^{३ १ २ २ ३ १ २}
आपेयं जमदग्निवच्चः II. 776=RV. 9. 97. 51.

^{१ २ ३ १ २ ३ २}
आपश्चिर्णि दधा पदम् II. 919. MS. निधे पदम्=RV. 1. 22. 14;
8. 102. 14.

मनश्चिन्मन तन्मे जुषस्वातिरन्मदे तथा ।
गमन्नारे तन्मे मोघमन्यत् मघवनिन्मह ॥६५॥

^{३ १ २ २ ३ १}
मनश्चिन्मनस्सप्तिः II. 796=RV. 9. 11. 8.

^{१ २}
तन्मे जुषस्व शिपिविष्ट हव्यम् II. 974=RV. 7. 99. 7.

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २}
व्या रे तरिक्षमतिरन्मदे सोमस्य रोचना II. 987=RVPp. 8. 14. 7 अतिरक्त
आ धा गमन्नारे अस्मत् II. 1006=RVPp. 8. 2. 26 गमत् न

^{३ १ २ ३ २ ३ १ २}
यच्छिकेत सत्यमित्तच्च मोघम् II. 1130=RV. 10. 55. 6.

^{२ ८}
न हि त्वदन्यन्यघवन्न आप्यम् II. 1144=RV. 7. 32. 19.

^{१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २}
शिक्षेयमिन्महयते दिवेदिवे II. 1144=RV. 7. 32. 19.

यत्र क्वचन तेनैव पूर्वदृष्टमवेदते ।

न तान्ता पदमालेयं न परत्रोत्तराक्षरा ॥६६॥

सगुणा वेदविदुषा रचिता कर्णभूषणम् ।

अथो तपरस्त्राणि यमसंख्या समीरिता ॥६७॥

एकस्य चैकरीत्या च वथसंख्या समीरिता ।

एकस्य द्वितयत्वेन एकसंख्या समीरिता ॥६८॥

एकस्य त्रितयत्वेन मूर्तिसंख्या तथेरिता ।

आहत्योदाहृतिः प्रोक्ता महसंख्यासमेन तु ॥६९॥

॥ इति तपरं समाप्तम् ॥

(अवर्णि VI.)

अवर्णिन्यनुक्तं समोप्यातिरिक्तम् ।
 परित्यज्य दुष्कीर्तिं चाभिवीक्ष्य ।
 ककारादिवर्णक्रमेणाहमेतत् ।
 सुवृत्तिं करिष्यामि विस्पष्टवाच्याम् ॥७०॥
 ओदेदवर्णं सल्लभं संहितायां पदादिगम् ।
 अवर्णं ज्ञातुमस्माभिरिदं शास्त्रं प्रणीयते ॥७१॥
 आगाङ्गुतमभरच्च असदत्पादमेव च ।
 अग्निमतनो अप्राद्य आयं गौः पृथिव्रक्रमीत् ॥७२॥

^{३ ९} ^{२८} ^{३ १ २}
 दोषो आगाद् बृहद्वाय 1. 177.

^{२८} ^{३ १ २}
 पूर्वांगात्पद्धतीभ्यः I. 281=RVPp. 6. 59. 6 पूर्वा आ अ-

^{३ २ ३ २ ३ १ २} ^{३ २ ३}
 भद्रो भद्रया सच्चमान आगात् II. 895=RVPp. 10. 3. 3 आ अ-

^{३ २ ३} ^{३ १ २ ३ १ २}
 इदं श्रेष्ठं ज्यौतिषां ज्यौतिरागात् II. 1096=RVPp. 1. 113. 1 आ अ-

^{१ २} ^{३ १ २} ^{३ २ ३}
 रुशद्वत्सा रुशाती श्वेत्यागात् II. 1097=RVPp. 1. 113. 2 आ अ-

^{१ २ ३ २ ३ १ २}
 या ईद्र भुज आभरः 1. 254=RVPp. 8. 97. 1. आ अ-;आभरत् not occu-

ring in SV.

^{३ २ ५} ^{१ ३ १ २}
 श्येनो न योनिमासदत् 1. 472; II. 358=RVPp. 9. 62. 4 आ अ-

^{३ १ २} ^{२८} ^{३ १ २ ३ १ २}
 श्येनो न योनि घृतवंतमासदत् I. 562; II. 664=RV. 9. 82. 1

मासदं=आउस-

३२ ३२ ३
प्रत् ९ सधस्थमासदत् II. 26=RVPp. 9. 1075. आ अ-

१२ ३२ ३१ २
द्रोणे सधस्थमासदत् II. 40=VS. 26. 26.

१ २० ३१ २
आग्नि न स्ववृक्तिभिर्हेतारं त्वा वृणीमहे 1. 420=RV. 10. 21. 1 आ अ-

१ २० ३१ २
आग्निरथमुष्मसामशोचि 1. 70=RVPp. 7. 8. 1 आ अ-

त्वमातनोरुवान्तरिक्षम् AS. 19.

आप्रा द्यावापूथिवी AS. 44.

आयं गौः पृश्चिरक्रमीत् AS. 45.

आरोहनागमनरुहाम नेत्रारुहरीदण्डम् ।

असदनेत्रांतरीक्ष्या (?) विशदये जति स्मृतम् ॥७३॥

१
नाकमारुहत्=RVPp. 8. 41. 8 आ अ-
३२ ३२ ३१ २ ३२ ३१ २०

इत एत उदारुहन् दिवः पृष्ठान्या रुहन् I. 92=AV. 18. 1. 61.

२३ १२ ३१ २०
यथा गाव इहागमन् II. 784=RVPp. 9. 49. 2 आऽग-

२३ ३ १ २०
यत्सानोः सान्वारुहः II. 693=RVPp. 1. 10. 2 आ अ-

१२ ३ ३१ २०
धर्मणा वायुमारुहः II. 271=RV. 9. 25. 2 आ विश-

१२ ३ ३१ २०
ताभिः पवित्रमासदः II. 329=RVPp. 9. 62. 7 आ अ-

२३ २३ ३ १२
हरिः सन्योनिमासदः II. 350=RV. 9. 19. 3-निमासदत्=आ अ-

१२ ३ १२ ३ १२
प्रांतरिक्षात्स्थाविरीस्ते अस्तुक्षत् II. 236=RV. 9. 86. 4.

२३ ३ २३ १२
य इंदुवर्तमाविशत् II. 625=RVPp. 9. 38. 5 आ अ-

अथ चावर्णिसूत्राप्येकविशतिरेव च ।

एकस्य चैकरीत्या च ऋत्विक् संख्या तथेरिता ॥७४॥

एकस्य द्वितयत्वेन मूर्तिसंख्या तथेरिता ।

वेदसंख्याकसूत्राणामेकमेव हि निश्चितम् ॥७५॥

भूतसंख्याकसूत्राणामेकमेवं प्रकीर्तितम् ।

आहत्योदाहृतिः प्रोक्ता गयसंख्यासमेन तु ॥७६॥

तेऽग्ने इत्था नरोऽग्निः सुयशोऽग्ने भानवेऽर्च दे ।
वचोऽग्नये तु वोचेऽरि त्वायवोऽग्निः वसोऽग्निः तु ॥७७॥

एहु शु ब्राणि तेऽग्ने इत्थेतरा गिरः 1. 7=RV. 6. 16. 16.

नरोऽग्निः सुदीतये छर्दिः 1. 49=RV. 8. 71. 14.

त्वं हि हैतवद्यशोऽग्ने मित्रो न पत्स्वसे 1. 84.

बृहद्वयो हि भानवेऽर्चां देवायाग्नये 1. 88=RV. 5. 16. 1.

प्र होत्रे पूर्वे वचोऽग्नये भरता बृहत् 1. 98=RV. 3. 10. 5.

पुरु त्वा दाशिवां वोचेऽरिन्ने तव स्विदा 1. 97=RV. 1. 150. 1.

वयमिद् त्वायवोऽग्निः प्र नोनुमो बृष्ण 1. 132=RV. 7. 31. 3.

इमा उ त्वा पुरुवसोऽग्निः प्र नोनुभुर्गिरः 1. 146.

सतोऽरुणप्सुनोनुमोऽदु पाशिनो नवेऽसि च ।
विपश्चितोऽग्निभिर्वृथेऽस्मान् जूतिनो होऽपीपेम तु ॥७८॥

दूरादिहेव यत्सतोऽरुणप्सुरशिष्वितत् 1. 219=RV. 8. 5. 1.

with variants.

अग्निं त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः 1. 233=RV. 7. 32. 22.

पाशिनोऽर्ति धन्वेव ताँ इहि 1. 246=RV. 3. 45. 1.

सिमा पुरु बृशूतो अस्यानवेऽसि प्रशर्धं तुवशो 1. 279=RV. 8. 4. 1.

विपश्चितोऽग्निः स्तोमैरनूषत 1. 250=RV. 8. 3. 3.

बृधे उस्माँ अवंतु ते धियः 1. 239=RV. 8. 3. 1.

बृषजूतिनोऽविता 1. 263=RV. 8. 33. 10.

वयमेनमिदा होऽपीपेह वज्ज्ञिणम् 1. 272=RV. 8. 66. 7.

क्षपमाणो अंशुना नरोऽपीप्यन् महेवसे शची ।
जायमानो ऽशन्तु यथा नोऽविता जग्मयेऽत्रिणः ॥७९॥

^{२०} नृपमाणोऽशुना 1. 305.

^{२०} त्वामिदा हो नरोऽपीप्यन् 1. 302=RV. 8. 99. 1.

अयं वामहेऽवसे शाचीवसु 1. 304=RV. 7. 74. 1; *ahve* 19 times in RV; but with this samdhi only once here.

त्वं ह त्यत्सप्तभ्यो जायमानोऽशत्रुभ्यो अभवः शत्रुर्द्धि 1. 326=RV. 8. 96.

16.

असौ यथा नो ऽविता 1. 314=RV. 7. 24. 1.

अरंगमाय जग्मये ऽपश्चादध्वने नरः 1. 352=RV. 6. 42. 1.

इदं तेऽस्ति मन्यवेहर्निदवे ऽश्वपते नोऽविषत् ।

अपोऽर्चन्नदिवोऽनुत्तं भरंतोऽवस्यवस्तथा ॥८०॥

सौमः सुतः स इदं ते ऽस्ति 1. 351=RV. 6. 44. 1.

श्रते दधामि प्रथमाय मन्यवे ऽहन्यहस्यु नर्य विवेरपः 1. 371=RV. 10.

147. 1.

आ याह्यमिदवे ऽश्वपते गोपते उर्वरापते 1. 402=RV. 8. 51. 3.

स वाजेषु प्र नोऽविषत् 1. 411=RV. 1. 81. 1.

जया अपो ऽर्चन्ननु स्वराज्यम् 1. 413=RV. 1. 80. 3.

इदं तुभ्यमिददिवोऽनुत्तं वज्रिन्वीयम् 1. 412=RV. 1. 80. 7.

कच्छिद्वरंतोऽवस्यवः 1. 408=RV. 8. 21. 1.

आशवोऽस्तं दधोऽस्माँ इ विपश्चितो नृतोऽप इ ।

द्युमत्तमोऽभि मृधोऽप सातमोऽभ्यभवोऽगिरः ॥८१॥

अस्तमवंत आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिनः 1. 425=RV. 5. 6. 1.

वसौ दधोऽस्माँ इदं वसौ दधः 1. 414; MS. दधे ऽस्माँ=RV. 1. 81. 3.

प्र सोमासो विपश्चितो ऽपो नयंत ऊर्मयः 1. 477=RV. 9. 33. 1.

तव त्यज्ञये नृतोऽप इंद्र । 1. 466=RV. 2. 22. 4.

अर्षा सोम द्युमन्तमोऽभि द्रोणानि रोहवत् । 1. 503=RV. 9. 65. 19.

अपन्नपवते मृधो उप सोमो अरावणः । 1. 510.

पवस्व वाजसातमो उभि विश्वानि वायो । 1. 521=RV. 9. 107. 23.

त्वं विग्रो अभवोऽगिरस्तम । 1. 518=RV. 9. 107. 6.

मर्जयंतोऽल्ल गर्भोऽवृण्योजोऽजनेंदवोऽस्मभि ।
अरातयोऽर्यरिद्वोऽसिष्यदंत सुतोऽव्य च ॥८॥

अश्वं न त्वा वाजिनं मर्जयंतोऽछा बही रशनामिनयंति । 1. 523=RV. 9. 87. 1.

अंपां यद्भर्मोऽवृणीत देवान् । 1. 542=RV. 9. 97. 41.

अदधादिद्रे पवमान ओजोऽजनयत्सूर्ये ज्योतिरिंदुः । 1. 541=RV. 9. 97. 41.

सोमाः पवत इद्वोऽसभ्यं गतुवित्तमाः । 1. 548=RV. 9. 101. 10

वि चिदशनाना इषयो अरातयोऽर्थो नः संतु । 1. 555=RV. 9. 79. 1

प्र देवमछा मधुमंत इद्वोऽसिष्यदंत गाव आ न धेनवः । 1. 563=RV.

9. 68. 1.

एष स्य धारया सुतोऽव्या वारेभिः पवते मदितमः । 1. 584=RV. 9. 108. 5.

षु नोऽव सह यशोऽथ ते मन्वसा सदोऽह तु ।
पादोऽस्येह विमानोऽज पादोऽस्य साद्रिवोऽशु च ॥९॥

इंद्र वाजेषु नोऽव AS. 13=RV. 1. 7. 4.

यथोऽथ AS. 17=AV. 6. 69. 3.; third pāda.

ते॒मन्वत AS. 21=RVPP. 4. 1. 16. ते॒ मन्वत

सदोऽहम् AS. 26.

पादोऽस्येहाभवत् AS. 33=RV. 10. 90. 4.

विमानोऽज्ज्वम् AS. 28=RV. 3. 26. 7.

पादोऽस्य AS. 34=RV. 10. 90. 3.

शनैश्चिद्यंतो अद्रिवोऽश्वावंतः शतुग्विनः RV. 8. 45. 11. See also

RV. 8. 62. 11.

अरातीवा चिद्रिवोऽनु^१ RV. 8. 62. 11.

तुभेरश्वा* शिशुगभोऽसि द्वौ तमोऽवे रजोऽप तु ।

सुणीकोऽसि नमोऽस्यद्भ्यर्नमोऽन्नाय नमोऽन्नप* ॥८४॥

वर्चोऽसि मनोऽसि मनोऽजयदिंद्रोऽजयत्तथा ।

प्राणोऽपानर्यशोक्रान् च इंद्रोऽस्तं वृषायते ॥८५॥

नमोऽन्नाय VS. 16. 21.

वर्चोऽसि VS. 10. 25.

१ २ ३ २ ३ ३ २ ३ २ ३ १ २
अङ्गा समुद्रमिंद्रवोऽस्तं गावो न धेनवः II. 9=RV. 9. 66. 12.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
यस्य ते पीत्वा वृषभो वृषायते^२स्य पीत्वा खर्विदः II. 43=RV. 9. 108. 12.

मधुना पयोऽथ उर्मयोऽभिक्षरं गवेभ्य तु ।

अपोऽग्रियः पदेर्चतो चतुरोऽस्मभ्यमुक्तिनः ॥८६॥

३ २ ३ १ २ ३ १ २
अभि ते मधुना पयोऽथर्वाणो अशिश्रयुः II. 2=RV. 9. 11. 2.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
ये ते पवित्रमूर्मयोऽभिक्षरंति धारया II. 138=RV. 9. 61. 5.

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
क्षणवंतो वारिवो गवे उभ्यर्थाति सुषुद्धितम् II. 182=RV. 9. 62. 3.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्वं समुद्रिया अपोऽग्रियो वाच इरयन् II. 126.

* Examples not found in any of the four Vedas. See gárdho' vṛṇīta RV. 9. 97. 41; cp. also gárbo'si AV. 19. 44. 5=VS. 10. 3. támō'vah : RV. 5. 31. 3; támō'vayunám 6. 21. 3; támō'va dadhvase. 10. 113. 7. rájō'pa does not occur in RV., SV., VS., AV. We have rájō'tiṣṭhipaḥ 1. 56. 5; rájō'ñjasā 1. 139 4; rájō'nu svám 5. 59. 1; rájō'bhyārsanti 9. 63. 6; rájō'to 10. 149.2. stñiko—smabhyam untraced.

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ ३ १ तपोऽप्यवित्रं विततं दिवस्पदेऽर्चतो अस्य तंतवो व्यस्थिरन् II. 226. Cp.

RV. 9. 83. 32.

३ १ २ ३ ३ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ रायः समुद्राश्चतुरोऽस्मभ्यं सोम विश्वतः II. 221=RV. 9. 33. 6.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ २ तदद्या चित्त उक्षिथनोऽनु ष्ठुवंति पूर्वथा II. 232=RV. 8. 15. 6.

वनामहेऽति सेतुं धिया हितोऽभ्यद्गुहोऽपि तु ।
इंदोऽस्मभ्यं श्रियोऽग्नि देववीतये ऽन्याश्चुतोऽसृमि ॥८७॥

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ क २ रु सुवितस्य वनामहे ऽति सेतुं दुरायम् II. 243=RV. 9. 41. 2.

१ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ पवमान धिया हितो इभि योनि कनिक्रदत् II. 271=RV. 9. 25. 2.

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ सुदीतयो वो अद्गुहोऽपि कर्णे II. 281=RV. 8. 97. 12.

३ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ इंदोऽस्मभ्यं सोम विश्वतः II. 276=RV. 9. 40. 3.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ अर्यं विश्वा आभि श्रियोऽग्निदेवषु पत्यते II. 298.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ प्र कविदेववीतये ऽव्या वारेभिरव्यत II. 318=RV. 9. 20. 1.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ यास्ते धारा मधुश्चुतो ऽसृग्रभिद् ऊतये II. 329=RV. 9. 62. 7.

विद्युतोऽग्नेरिमेऽभि स्तो र सेन्य वहतोऽप्रति ।
साधनोऽयं धियोऽग्ने तु स्तुभोऽभि धेनवस्तथा ॥८८॥

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ तव श्रियो वर्यस्येव विद्युतोऽग्नेश्चिकित्र उषसामिवेतयः II. 332; MS.

-श्चिः=RV. 10. 91. 5 with variants.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ इद्राशी युवामिमे इभि स्तोमा अनूषत II. 341=RV. 6. 60. 7.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ अस्ति हि वीर सेन्योऽसि II. 353=RV. 1. 81. 2.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ इद्गमिद्धरी वहतो ऽप्रतिघृष्णशबसम् II. 380=RV. 1. 84. 2.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ अर्यं दक्षा य साधनो ऽयं शधोय वीतये II. 450=RV. 9. 105. 3.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ जीवातवे प्रतरां साधया धियो ऽग्ने सख्ये मा रिषामा वयं तव II. 415=RV.

हरि^३ क्रीडतमभ्यनूषत स्तुभोऽभि धेनवः पयसेदशिश्रयुः II. 501=RV. 9.

86. 17.

इंद्रोऽभि वत्सं विचक्षणे व्यार्यसेऽवि च ।
वृष्णोऽप्ये गोमतोऽपावरभिष्टुतोऽपकृतोऽतिराम् ॥८९॥

वाश्रा अर्षतीद्वोऽभि वत्सं न मातरः II. 541=RV. 9. 13. 7.

दिवो नाभा विचक्षणे ऽव्या वारे महीयते II. 547=RV. 9. 12. 4.

प्रोथदश्वो न यवसेऽविष्ट्यन् II. 568=RV. 7. 3. 2.

उदस्य ते नवजातस्य वृष्णोऽप्ये चरत्यजरा इधानाः II. 569 = RV.

7. 3. 3.

त्वं वलस्य गोमतोऽपावरद्रिवो विलम् II. 599=RV. 1. 11. 5.

एष विप्रैरभिष्टुतोऽपो देवो वि गाहते II. 605=RV. 9. 3. 6.

एष देवो विपा कृतोऽति हरसि धावति II. 609=RV. 9. 3. 2.

नीयतेऽन्तरथोऽव्या रसोऽव चष्टे शुभायते ।
इषितोऽभि पुनानोऽविभिर्नोऽजस्या केतवः ॥९०॥

एष हितो वि नीयते ऽन्तः शुद्ध्यावता पथा II. 617=RV. 9. 15. 3.

एष उ स्य वृषा रथोऽव्या वारेभिरव्यत II. 622=RV. 9. 38. 1.

एष स्य मद्यो रसोऽव चष्टे दिवः शिशुः II. 625=RV. 9. 38. 5.

एष देवः शुभायते ऽधि योनावर्त्मत्यः II. 630=RV. 9. 28. 3.

स देवः कविनेषितोऽभि द्रोणानि धावति II. 645=RV. 9. 37. 6.

नूनं पुनानोऽविभिः II. 662=RV. 9. 107. 2.

प्रेद्धो अप्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्या सूर्या यविष्टु II. 723=RV. 7. 1. 3.

ते अस्य संतु केतवोऽमृत्यवोऽदाभ्यासो जनुषी उमे अनु II. 773=RV. 9.

70. 3.

गृणानोऽभि सु नोऽपां शर्धतोऽभिशोदितेऽनागाः ।
इदंधसो स्वतवसेऽरुणाय अपोऽति शूर त ॥९१॥

अभि वायुं वीत्यर्षा गृणानोऽभि मित्रावरुणा पूयमानः II. 774=RV. 9.

97. 49.

पवस्व वृष्टिमा सु नोऽपामूर्मि दिवस्परि II. 783. MS. स नो=RV. 9. 49. 1.

शर्धतोऽभिशस्तेरवस्वरत् II. 791=RV. 6. 42. 4.

यदद्य सूर उदिते ऽनागा मित्रो अर्थमा II. 699=RV. 7. 66. 4.

अस्माअस्मा इदंधसोऽध्वर्यो प्र भरा सुतम् II. 791=RV. 6. 42. 4.

बभ्रवे नु स्वतवसेऽरुणाय II. 792=RV. 9. 11. 4.

अपोऽति शूर तरामसि II. 805=RV. 7. 32. 27.

मा शिवासोऽव धीयते सृजिरेऽरुषीरधि ।
वाजेषु नोऽव मीदुषोऽनाधृष्टाभिः समिध्यते ॥९२॥

माशिवासोऽव क्रमुः II. 805=RV. 7. 32. 27. with अव-, so noted

by Uvata under RPr. 2. 40.

वाजी वाजेषु धीयते ऽध्वरेषु प्र खीयते II. 826=RV. 3. 27. 8.

आ हरयः सस्त्रज्जिरे ऽरुषीरधि बहिष्ठि II. 838. MS. ०जिरे=RV. 8. 69. 5.

प्र स्म वाजेषु नोऽव II. 893=RV. 8. 60. 10.

पद देवस्य मीदुषोऽनाधृष्टाभिरुतिभिः II. 919=RV. 8. 102. 14.

वृषो अग्निः समिध्यते ऽश्वो न देववाहनः II. 887.

वृणीमहे ईमहे अग्निमायवोऽनुषुवंति पू ।
ऊतयेऽस्मिन् युयोधि नोऽदेवा वृष्ण्यंशवोऽस्म तु ॥९३॥

होतारं त्वा वृणीमहे ऽग्ने दक्षस्य साधनम् RV. 5. 20. 3; cp. also 7. 97. 2;
10. 36. 11; in SV. it occurs in 1. 3=II. 140;

I. 59, I. 460 (=RV. 1. 39. 1) I. 498=II. 485;

I. 420=II. 901 but is not followed by *a* in
any passage.

^{३ ३ २२ ३१२} ऊर्जों न पातं धृतकेशमीमहेऽग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम् II. 901=RV. 8. 60. 2.

^{३ १ २२ ३ १२३१} अद्या तमस्य महिमानमायचो ऽनु ष्टुवंति पूर्वथा II. 921=RV. 8. 3. 8.

^{३ १ २ ३ २३ १ २२} ऊर्ध्वस्तिष्ठा न ऊर्तयेऽस्मिन्वाजे शतक्रतो II. 948=RV. 1. 30. 6.

^{२ ३ १ १ ३ २२} युयोधि नो ऽदेवानि ह्वरांसि च II. 971=RV. 6. 48. 10.

^{२ ३ १ ३ २२ ३ १२} शबोऽस्मै स्वानास इद्वः II. 957=RV. 8. 51. 10.

गविष्टयेऽग्ने गायंतोऽवसोऽस्मानाहुवेऽग्नि तु ।

पित्वेऽवस वाहनोऽग्ने गावोऽरुषीररातयो ॥९४॥

^{३ २५} कुवित्सु नो गविष्टयेऽग्ने संवेषिणो रथ्यम् II. 996=RV. 8. 75. 11.

^{३ ३ २३ १ २२} इद्रं गायतोऽवसे II. 929.

^{२ ३ १ २२ ३ १२२} वसोऽस्मान्कदा चना दभन् II. 1071=RV. 1. 84. 20.

^{३ १ २ ३ १२३ १} ऊर्जों न पातमा हुवेऽग्निम् II. 1059=RV. 8. 44. 13.

^{१ ३ २ ३ १२३ १} दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठाः II. 1100=AV. 18. 1. 45.

^{२ ३ १ ३ १२ २२ ३ १३१ २ ३ १२ ३ १२} जुष्टो हि द्रूतो असि हव्यवाहनो ऽग्ने रथीरध्वराणाम् II. 1128=RV. 1.

44. 2.

^{१ २२} गावोऽरुषीर्यति मातरः II. 1102=RV. 1. 92. 1.

^{३५} वि षु विश्वा अरातयोऽर्यों नशंत नो धियः II. 1150=RV. 10. 133. 3.

अवासृजो वीरुधोऽतः कामयंते गृहेऽमृतम् ।

संक्रन्दनो नि स्वोऽरणः गाहमानोऽदयस्तथा ॥९५॥

^{२५} त्वं सिंधूरवासृजो ऽधराचो अहन्नहिम् II. 1149=RV. 10. 133. 2.

^{१ २२ ३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १३ ३ १३ ३ १२} तमित्समानं वनिनश्च वीरुधोंउतर्वतीश्च सुवते च विश्वहा II. 1171 = RV.

अश्विर्जागार तमृचः कामयंते उश्विर्जागार तमु सामानि यंति II. 1174=RV.

5. 44. 15.

यददो वात ते गृहे ३ उमृतं निहितं गुहा II. 1189=RV. 10. 186. 3.

संकदनो उनिमिष एकवीरः II. 1196=RV. 10. 103. 1.

यौः नः स्वो उरणः II. 1219=RV. 6. 75. 19 अरणो

अभि गोत्राणि सहसा गाहमानो उदयो वीरः शतमन्युर्द्रिः II. 1202=RV.

10. 103. 7.

युध्यो उस्माकं बाहवो उनाशीषाणो उहय वै बुधाः ।

मर्मजानो उविभि षो उछावाजं नैतश स्मृतः ॥१६॥

दुश्च्यवनः पृतनाषां उयुध्यो ३ स्माक सेना अवतु प्र युत्सु II. 1202 = RV.

10. 103. 7.

उग्रा वः संतु बाहवो उनाधृद्या यथासथ II. 1209=RV. 10. 103. 13.

अशीषाणो उहय इव II. 1218; AV. 6. 67. 2 with variants.

मर्मजानो उविभि: सिंधुमिर्वृषा RV. 9. 86. 11.

स सुप्रकेतो अभ्यक्रमीदिषो उछा वाजं नैतशः II. 43=RV. 9. 108. 2.

अथ चावर्णिस्त्राणि कुभुवासंख्या स्फुटम् ।

एकस्य चैकरीत्या च यमला संख्या स्फुटम् ॥१७॥

एकस्य द्वितयत्वेन एकसंख्या तथेरिता ।

आहत्योदाहृतिः प्रोक्ता यवमो(मा)संख्यका स्फुटम् ॥१८॥

उप त्वाग्ने विजावाग्ने साते सुम पुराश्वहया ।

पूषा भुवद् विश्वथातन स्थूणांसत्र चैव हि ॥१९॥

उप त्वाग्ने दिवेदिवे 1. 14=RV. 1. 1. 7.

स्यान्नः सूक्तस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे 1. 76=RV. 3. 1. 23.

गद्यो शुणो यथा पुराश्वयोत रथया 1. 186=RV. 8. 46. 10.

९२ ३ ९२३ ९२
तत्र पूषा भुवत्सचा; अभु०; 1. 148=RV. 6. 57. 4 with variants.

२ ३३ ३१२
वि भानुं विश्वथातनत् 1. 219=RV. 8. 5. 1.

१ ३ ३१२ ३१२ ३१२
वास्तोषपते श्रुता स्थूणांसत्रैं सोम्यानाम् 1. 275=RV. 8. 17. 14.

अतः पर गङ्गन् त्वाद्रिषः महित्वाद्या ममार।

शुक्रस्य त्वाभि माप स्था माययावधीर्चं तु ॥१००॥

३ ३ ३ १ २ ३ १२३ १२
महे च न त्वाद्रिवः परा शुल्काय दीयसे 1. 291=RV. 8. 1. 5.

२ ३ २७ ३ २३ १ २८
महित्वाद्या ममार स हः समान् 1. 325=RV. 10. 55. 5.

३ १ २ ३ क २८ ३ १२ ३ २ ३ १२
शुक्रस्य त्वाभ्यक्षरन्धारा ऋतुस्य सादने 1. 344=RV. 1. 84. 4.

१ २
माप स्थात समन्यवः 1. 401=RV. 8. 20. 1 with variants.

३ १ २८ ३ २३ १२ ३ १२
माययावधीर्चंन्ननु स्वराज्यम् 1. 412=RV. 1. 80. 7.

मधवन्मातथा विश्वाभि धा रुचाभि गा इहि।

जनिताग्नेर्धारयापो ऋतावापोर्मिणाच्य तु ॥१०१॥

१ २ ३ १२
मधवन्मातथा इव; अतथा=न तथा; 1. 416=RV. 1. 82. 1.

३ २ ३ २३ २ ३ १ २८
पिता देवानां विश्वाभि धाम 1. 429=RV. 9. 109. 4.

१ २ ३ १ २८
इदो रुचाभि गा इहि 1. 505=RV. 9. 64. 13.

३ १ २८ ३ १ २८
जनिताग्नेज्जनिता सूर्यस्य 1. 527.

३ १ २ ३ १२ ३ १२ ३ १ २८
पुनानः सोम धारयापो वसानो अर्षसि 1. 511=RV. 9. 107. 4.

१ २ ३ १२ ३ १२ ३ २३ १ २८ ३ २ ३ १ २८
पवस्व सोम मधुर्माँ ऋतावापो वसानो अधि सानो अव्ये 1. 532=RV. 9.

96. 13.

१ २ ३ २ ३ २८ ३ २३ १ २८
सोमः पुनान ऊर्मिणाच्य वारं वि धावति 1. 572=RV. 9. 106. 10.

एव माव च मध्वा हि गंतासि रोचनास्य तु।

वृत्वात्यतिष्ठत् सं त्वा नोनवुर्मूर्धाभवाद्रिवः ॥१०२॥

एव मावत् AS. 9.

मध्वानकु VS. 6. 2; 37. 11; मध्वाद्य MS. 4. 13. 2; 200. 3; KS. 15.
13; TB. 3. 6. 2. 1.

गंतासि AS. 15=RV. 2. 41. 2.

रोचनास्य AS. 46=RV. 10. 189. 2.

वृत्वात्यतिष्ठत् AS. 32=RV. 10. 90. 1.

श्रद्धया श्रद्धचारिणः समो चाभि च दक्षिणा ।

प्रतिष्ठासि विपानया चाग्निनाग्निः समिध्यते ॥१०३॥

श्रद्धयाग्निः समिध्यते RV. 10. 151. 1; śraddhāṣya AV. 10. 7. 1.

दक्षिणाश्वं दक्षिणा गां ददाति RV. 10. 107. 7.

प्रतिष्ठासि AB. 3. 8. 3; GB. 2. 3. 5; TA. 4. 4. 2. 1; MS. 1. 3. 4.
22; 9. 4. 1.

^{३ २ ३ ३ ३ ३२८ ३ १३ ३ १३}
अथा चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया II. 155=RV. 9. 65. 12.

^{३ २ ३ १ ३२}
अग्निनाग्निः समिध्यते II. 194=RV. 1. 12. 6.

इंद्र त्वास्मिन्मावराणि न किष्टानु म ओजसा ।

रूपाभ्यर्थसि दस्युहाभवर्वृत्रहणापरा ॥१०४॥

^{१२ ३ १ २३ १२}
इंद्र त्वास्मिन्मावराणि न किष्टानु म ओजसा ।

^{३ १ २८ ३ २३ १२ ३ १२}
अतः पश्यन्वृजनेमावराणया तिष्ठति वृषभो गोषु जानक् II. 295=RV. 9. 96.

7 इमा अ-

^{२ ३ १ २ ३ २}
न किष्टानु मज्जना II. 300=RV. 1. 84. 6.

^{२ ३ १ २ ३ १२ ३ १२}
इंद्रमीशानमोजसाभि स्तोर्मरनूषत II. 600=RV. 1. 11. 8.

^{१ २ ३ १ २}
विश्वा रूपाभ्यर्थसि II. 309=RV. 9. 64. 8.

^{३ ३ १ २ ३ १२}
इंद्र यहस्युहाभवः II. 339=RV. 8. 76. 11.

^{३ १ २ ३ १२ ३ १ २८}
तोशासा रथयावाना वृत्रहणापराजिता II. 424=RV. 8. 38. 2.

यस्य वार्यम् येवाद् रोजसाभि रनूषता ।

धर्तासि चित्वाप्सु मदा वृत्रहाज सखाश्वत् ॥१०५॥

१ २ ३ २ ३ १ २
यस्य धार्यमणा भगः II. 447.

२ ३ १ २ ३ १ २
ये वादः शर्यतावति; अदः II. 511=RV. 9. 65. 22.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इद्रमीशानमोजसाभि स्तोरेनूषत II. 600=RV. 1. 11. 8.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
दिवो धर्तासि शुक्रः II. 591=RV. 9. 109. 6.

३ १ २ ३ १ २
सुते चित्वाप्सु मदामः II. 662=RV. 10. 107. 2.

२ ३ १ २ ३ १ २
उदैश्विर्ब्रह्माजनि II. 730=RV. 1. 74. 3.

२ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २
स न हृदः शिवः सखाश्वावद्वोमद्यवमत् II. 800=RV. 8. 93. 3 and 9.

69. 8.

हिरण्याभि वृत्रहावधीन्मा शिवासोवक्रमुः ।

युधाभवन्मधुनाभि भुवनाभि सदासरः ॥१०६॥

रथो यो वां त्रिवंधुरो हिरण्याभीशुरश्विना; -य+अ-; RV. 8. 22. 5; see

also 8. 5. 28.

१ २ ३ १ २
अहिं च वृत्रहावधीत् II. 799=RV. 8. 93. 2.

१ २ ३ १ २
माशिवासोऽव क्रमुः II. 805=RV. 7. 32. 27 with áva-

३ १ २ ३ १ २
युधाभवदा रोदसी अपृणत् II. 836=RV. 2. 22. 2. (MS. यथा-)

३ १ २ ३ १ २
सु मधु मधुनाभि योधीः II. 833=RV. 10. 120. 3.

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इमा च विश्वा भुवनाभि मज्जन्ता II. 844=RV. 9. 108. 9.

१ २ ३ १ २
सदासरो वाजम् II. 857=RV. 9. 110. 4.

विभक्तासि व त्मनाग्नि सेनयामे तवोत्या ।

बृहतासिक्री नमसावटमुच्च तु ॥१०७॥

३ १ २ ३ १ २
विभक्तासि चित्रभानो II. 846=RV. 1. 27. 6.

२ ३ १ २ ३ १ २
त्मनाग्नि धीभिर्नमस्यत II. 864=RV. 3. 9. 5; 8. 103. 3.

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
क्षपो राजस्तुत त्मनाग्ने वस्तोरुषोपसः II. 911=RV. 1. 79. 6.

१ २ ३ १ २ ३ १ २
सेनयामे तवोत्या II. 876=RV. 10. 156. 2.

२३९२
वृहतासिकीमेति II. 894=RV. 10. 3. 1.

३ ३ ३ १२ ३२
सिंचंति नमसावटम् II. 951=RV. 8. 72. 10.

मही न धारा ऊत्याभि प्र राजाप्यस्तविष्यते ।
सजित्वानापरा चित्रारुषी उत सखाश्विनोः ॥१०८॥

३ १ ३२
मही न धारात्यधो अर्षति II. 962=RV. 9. 86. 44.

२ ३ १ २ ३ १ ३२
कथा त्वं न ऊत्याभि प्र मदसे वृष्टन् II. 933=RV. 8. 93. 19.

३ १ ३२
अग्रेगो राजाप्यस्तविष्यते II. 963=RV. 9. 86. 45.

३ २ ३ १२
सजित्वानापराजिता II. 1049=RV. 3. 12. 4.

१ २ ३ १२ ३ १
अश्वेच चित्रारुषी माता II. 1073=RV. 4. 52. 2.

१ २ ३ १ ३ २
सखाभूदश्विनोरुषाः II. 1073=RV. 4. 52. 2.

दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठाः प्रास्तासि शत्रवे ।
पितासि नस्तमसापवते पद्यस्व मामीषाम् ॥१०९॥

१ २ ३ ३ २ ३ १२
दिवाभिपित्वेऽवसागमिष्ठाः II. 1100=RV. 5. 76. 2.

१ २ ३ १२ ३ १
अस्तासि शत्रवे वधम् II. 1150=RV. 10. 133. 3.

३ १ २ ३ १२
उत वात पितासि नः II. 1188=RV. 10. 186. 2.

१ २ ३ २ ३ १२
तां गृहत तमसापवतेन II. 1207=AV. 3. 2. 6.

३ १ ३ ३ १ ३
मामीषां कं चनोङ्गिष्ठः II. 1210=RV. 6. 75. 16=AV. 3. 19. 8.

रक्षोहामित्रान् राजामृतेनानु व यथासथ ।
जयंतं त्वानु देवा मदोक्तो हस्वस्य संग्रहः ॥११०॥

३ १ ३२
रक्षोहामित्रा अपबाधमानः II. 1199=RV. 10. 103. 4; AV. 19.

13. 8.

१ २ ३ २ ३ २ ३ १२
सौमस्त्वा राजामृतेनानु वस्ताम् II. 1217=RV. 6. 75. 18=AV. 7.

118. 1.

अनाधृत्या यथासथ ॥ 1209=RV. 10. 103. 13.

जयंतं त्वानु देवा मदंतु ॥ 1217=RV. 6. 75. 18; AV. 7. 118. 1.

॥ इति हस्त्वसंग्रहणं समाप्तम् ॥

अथ चावर्णिस्त्राणि सवसंख्या समीरिता ।

एकस्य चैकरीत्या च सवसंख्यास्तथेरिताः ॥ १११ ॥

आहत्य त्वत्र स्त्राणि रलघे संख्यका स्फुटम् ।

अतः परं पादादौ वर्तमानस्या वर्ण(;)संगृहते ॥ ११२ ॥

वीरयाशब ये त्वारभ्य यथाजौ वृषाविश ।

ज्योतिषावीच युज्यावृणीमहे त्वावसो गमी ॥ ११३ ॥

शुक्रासो वीरयाशबः 1. 482=RV. 9. 64. 4.

ये त्वारभ्य चरामसि प्रभूवसो 1. 373=RV. 1. 57. 4.

असज्जिं वक्ता रथये यथाजौ 1. 543=RV. 9. 91. 1.

इद्रंभिंदो वृषा विश ॥ 387=RV. 9. 2. 1 वृषा आ

अभिं नो ज्योतिषावीत् ॥ 707=RV. 9. 97. 39.

तुविद्युम्भस्य युज्या वृणीमहे ॥ 841=8. 90. 2 युज्या आ

कस्तमिद्रं त्वावसो ॥ 1029; RV. 7. 32. 14 with variants.

मारे अस्मन् मधिना त विश्वायुश्च इषायुषा ।

सातये पुरंभ्या विवासैष वर्णिः सुनिर्मितः ॥ ११४ ॥

मारे अस्मन् मधवं ज्योक्षः ॥ 1147=RV. 7. 22. 6.

नेदार्णीं पीतिरभिना ततान् ॥ 1101=RV. 5. 76. 3 अभिना आ; cp. also

SV. II. 1095=RV. 5. 79. 3.

^{३ २८} ^{३ २३ ३ ९ २}
पाहि सदमिद्विश्वायुः II. 983=RV. 1. 27. 3.

^{१ २} ^{३ ९ २}
पुनरस्त्र इषायुषा II. 1179.

^{३ ९ २ ३ १ २ ३ २३ ९ २}
धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति; -ध्या+आ; 1. 360=RV. 8. 69. 1.

ऊत्यागमच्च पूर्वांगाच्छेत्यागा सवना गहि ॥११५॥

^{२८} ^{३ ९ २}
अदितिरूत्यागमत् 1. 102=RV. 8. 18. 7.

^{२८} ^{३ ९ २}
पूर्वांगात्पद्वतीभ्यः 1. 281=RV. 6. 59. 6.

^{१ २} ^{३ ९ २} ^{३ २}
रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागात् II. 1097=RV. 1. 113. 2.

^{१ २ ३} ^{२ ३ ९ २}
उप नः सवना गहि II. 438=RV. 1. 4. 2; सवना आ-; 8. 26. 26.

अथ चावर्णिस्त्राणि तिथिसंख्या समीरिता।

एकस्य चैकरीत्या च पक्षसंख्यास्तथेरिताः ॥११६॥

आकारान्तं स्वरितान्तमाङ्गपरं यत्र दृश्यते।

ऊत्यागमच्च पूर्वांगा पुरंध्याव्यश्चिनातता ॥११७॥

वृषाविशत श्वेत्यागाद्युज्यावृणीमहे।

आकारादाङ्गपरश्चेत्स्यादकारस्तु परो भवेत्।

पूर्वांगादिति वै ज्ञेयं श्वेत्यागादिति च द्वयम् ॥११८॥

^{२८} ^{३ ९ २}
अदितिरूत्यागमत् I. 102=8. 18. 7 ऊत्या आ गमत्

^{२८} ^{३ ९ २}
पूर्वांगात्पद्वतीभ्यः 1. 281=RV. 6. 59. 6.

^{३ ९ २ ३ १ २ ३ २३ ९ २}
धिया वो मेधसातये पुरंध्या विवासति 1. 360=RV. 8. 69. 1 पुरंध्या आ

^{१ २ ३ २८} ^{३ २३ ९ २८}
नेदार्नीं पीतिरश्वना ततान् II. 1101=RV. 5. 76. 3 अश्वना आ त-

^{१ २ ३ ९ २८}
इद्रमिदो वृषा विश II. 387=RV. 9. 2. 1; वृषा आ विश

^{१ २ ३ ९ २} ^{३ २}
रुशद्वत्सा रुशती श्वेत्यागात् II. 1097=RV. 1. 113. 2 श्वेत्या आ अ-

^{३ २ ३ ९ २८}
तुविद्युम्नस्य युज्या वृणीमहे II. 842=RV. 8. 90. 2 युज्या आ

॥ अवर्णि समाप्तम् ॥

(अनवग्रहम् VII.)

अनवग्रहमारभ्यते :—

मुनिमानसमं(सं)धा (दा) नमथितागमसागरात् ।
 उदिताय नमो भूयादमृताय मुरारये ॥११९॥
 गुणत्रयविहीनाय जगत्रयविधायिने ।
 श्रुतित्रयदिशे शश्वत् पुरत्रयमधे नमः ॥१२०॥
 नमस्कृत्य विनेतारं विज्ञानामनुशिष्यते (शान्तये) ।
 अधुना लक्षणं वक्ष्ये अनवग्रहसंज्ञकम् ॥१२१॥

॥ इति परिभाषा ॥

त्वमग्ने यज्ञ एह्यु षु त्वामग्ने षु ग्रति त्य तु ।
 अग्निं वो आदित् प्रत्यस्याग्निस्तिग्मे युक्ष्व पाहि नः ॥१२२॥

^{१२} ^{३२} ^{३२} ^२
त्वमग्ने यज्ञानाँ होता 1. 2=RV. 6. 16. 1.

^{२३} ^१ ^{२०} ^३ ^३
एह्यु षु ब्रवाण्यि ते 1. 7=RV. 6. 16. 16.

^१ ^{२३} ^१ ^{२३} ^१ ^{२०} ^३ ^{३२}
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्चा निरमंथत 1. 9.

^३ ^३ ^१ ^{२०} ^३ ^१
प्रति त्यं चारुमध्वरम् 1. 16=RV. 1. 19. 1.

^३ ^१ ^३ ^{३१२}
अग्निं वो वृद्धंतम् 1. 21=RV. 8. 102. 7.

^{२५} ^३ ^२ ^३ ^{१२} ^३ ^{१२} ^३ ^{१२}
आदित्प्रत्यस्य रेतसो ज्योतिः पश्यन्ति वासरम् 1. 20=RV. 8. 6. 30.

^३ ^२ ^३ ^{१२} ^३ ^{१२}
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा 1. 22=RV. 6. 16. 28.

अग्ने युन्द्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः 1. 25=RV. 6. 16. 43.

पाहि नो अग्न एकया पाहू इत द्वितीयया 1. 36=RV. 8. 60. 9.

श्रुष्टये तु दधन्वेव तदग्ने व्युम्भिंद्र तु ।
त्वमिद्र बलवयमि भिधीहेत्रोप नो हवम् ॥१२३॥

अक २० ३ १२
श्रुष्टयग्ने नवस्य मे 1. 106=RV. 8. 23. 14.

३ २ ३ २
दधन्वे वा यदीम् 1. 94=RV. 2. 5. 3.

१२ ३ १२
तदग्ने व्युम्भमा भर 1. 113=RV. 8. 19. 15.

१२ ३ २ २ ३ १२
त्वमिद्र बलादधि 1. 120.

३ १२ ३ २ ३ १२
वयमिद्र त्वायवोभि प्र नोनुमो वृष्णन् 1. 132=RV. 7. 31. 4.

३ १२ ३ २ ३ १२
भिधि विश्वा अप द्विषः 1. 134=RV. 8. 45. 40.

२१२ ३ २ ३ १२ ३ १२
इहेव श्रुएव एषां कशा हस्तेषु यद्वदान् 1. 135=RV. 1. 37. 3.

उप नो हरिभिः सुतम् 1. 150=RV. 8. 93. 31.

सोमानां स्वर देवानां यदिद्रो अन गौर्धया ।
इंद्रायम द्वनेऽभि त्वा प्र व इंद्र महाँ क इ ॥१२४॥

३ २ ३ १२ ३ १२
सोमानां स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते 1. 139=RV. 1. 18. 1.

३ २ ३ १२ ३ १२
देवानामिदवा महत् 1. 138=RV. 8. 83. 1.

२० ३ १२ ३ १२
यदिद्रो अनयदितः 1. 148=RV. 6. 57. 4.

३ २ ३ १२ ३ १२
गौर्धयति मरुताम् 1. 149. MS. -घौर्ध- =RV. 8. 94. 1.

१२ ३ १२ ३ १२
इंद्राय मद्धने सुतम् 1. 158=RV. 8. 92. 19.

३ १२ ३ १२ ३ १२
अभि त्वा वृषभा सुते सुतं सृजामि पीतये 1. 161=RV. 8. 45. 22.

२ ३ १२ ३ १२
प्र व इंद्राय मादनम् 1. 156=RV. 7. 31. 1.

३ १२ ३ १२
महाँ इद्रः पुरश्च नः 1. 166; cp. RV. 1. 8. 5.

आयाहि सुषु गव्योषु सदा वारं त इंद्र तु ।

इंद्रमिदू गाथिनो वृ यथा गौर यदिद्र ना ॥१२५॥

आ याहि सुषुमा हि त इंद्र सौमं पिवा इमम् 1. 191=RV. 8. 17. 1.

गव्यो शु णो यथा पुराश्वयोत् रथया 1. 186=RV. 8. 46. 10.

सदा व इद्रश्चक्षेत् 1. 196.

अरं त इंद्र अवसे 1. 209.

इंद्रमिद्धाथिनो वृहदिंद्रमकेभिरर्किणः 1. 198=RV. 1. 7. 1.

यथा गौरो अपा कृतम् 1. 252=RV. 8. 4. 3.

यदिंद्र नाहुषीष्वा 1. 262=RV. 6. 46. 7.

एवा ह्यसि विश्रायंतस्तवेदिन्द्र प्र यो रि तु ।

आ त्वा सोमस्य यद्यावासावि सोम स पूर्व्य च ॥१२६॥

एवा ह्यसि वीरयुरेवा शर उत स्थिरः 1. 232=RV. 8. 92. 28.

आयत इच सूर्ये विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत 1. 267=RV. 8. 99. 3.

तवेदिन्द्रावमं वसु 1. 270.

प्र यो रिरिक्ष ओजसा 1. 312=RV. 8. 88. 5 with variants.

आ त्वा सखायः सख्या वचृत्युः 1. 340.

आ त्वा इद्य सबदुधाँ हुवे गायत्रवेषपसम् 1. 295.

मा त्वा सोमस्य गलद्या RV. 8. 1. 20; wanting in SV.

यद्याव इंद्र ते शतम् 1. 278.

असावि सोम इंद्र ते 1. 347=RV. 1. 84. 1.

स पूर्व्यो महोनां वेनः क्रतुभिरानजे 1. 355=RV. 8. 63. 1 with variants.

यदी वह स धा यस्ते ऋचं सामेदुमिन्द्र तु ।

इंद्र सुतेषु यत्सोम एष ब्रह्म भगो न चि ॥१२७॥

यदी वहत्याशोचः 1. 356.

स धा यस्ते दिवो नरौ धिया मर्तस्य शमतः 1. 365=RV. 3. 10. 3.

ऋचं साम यजामहे 1. 369.

एदुमिद्वाय सिचत 1. 386=RV. 8. 24. 13.

इदं सुतेषु सोमेषु 1. 381.

यत्सोममिद्र विष्णवि यद्वा घ त्रित आप्त्ये 1. 384=RV. 8. 12. 16.

एष ब्रह्मा य ऋत्वियः 1. 438.

भगो न चित्रो अग्निर्महोनां दधाति रत्नम् 1. 450.

सोममहेऽग्निं तं मन्ये ब्रह्मा येमा तु कं तथा ।
आ याहि वनसाये त्वं वि सु विश्वस्य सृचत ॥१२८॥

सोममन्य उपासदत् RV. 6. 57. 2.

अग्निं तं मन्ये यो घसुः 1. 425=RV. 5. 6. 1.

ब्रह्माण इदं महयंतः 1. 439.

इमा तु कं भुवना सीषधेम 1. 452=RV. 10. 157. 1.

आ याहि वनसा सह 1. 443=RV. 10. 172. 1.

अग्ने त्वं नो अंतम उत त्राता 1. 448=RV. 5. 24. 1.

वि स्युतयो यथा पथा इदं त्वद्यतु रातयः 1. 453.

विश्वस्य प्र स्तोभ 1. 450.

असृक्षत प्र वाजिनः 1. 482=RV. 9. 64. 4.

स्वादिष्ट्येद्रो विश्वस्य वृषा पवस्व धारया ।
इदुः पविः पवस्वेदो तिष्ठो वाच उदीरते ॥१२९॥

स्वादिष्ट्या मदिष्ट्या पवस्व सोम धारया 1. 468=RV. 9. 1. 1.

इद्रो विश्वस्य राजति 1. 456.

वृषा पवस्व धारया 1. 469.

इदुः पविष्टु चेतनः 1. 481=RV. 9. 64. 10.

१२ ३ १२ ३२
एवस्वेदो वृषा सुतः 1. 479=RV. 9. 61. 28.

३ २४ ३ १२ ३२
तिस्रो वाच उदीरते 1. 471=RV. 9. 33. 4.

३ १ २४
तिस्रो वाच ईरयति 1. 525=RV. 9. 97. 34.

परि स्वाना सर्जि रथ्यः प्र यद् गाया पवस्व धा ।

स पवस्वानु प्रलास तरत्स म इषे पव ॥१३०॥

१२ ३ २४ ३ १२
परि स्वानास इंद्रः 1. 485=RV. 9. 10. 4.

१२ ३ २ ३ १२ ३ १२ ३२ ३के २४ ३२
असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे चम्बोः सुतः 1. 490=RV. 9. 36. 1.

२८ ३ १ २४
प्र यद्गावो न भूण्यः 1. 491=RV. 9. 41. 1.

३ १ २ ३ १२ ३ २४ २३ २३ ३ १२
अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः 1. 493.=RV. 9. 63. 1.

१ २ ३ २४ ३ १ २ ३ १२ ३ १२
स पवस्व य आविधेद्रं वृत्राय हतवे 1. 494=RV. 9. 61. 22.

१२ ३ १२ ३ १२
अनु प्रलास आयवः 1. 502=RV. 9. 23. 2.

२३ २ ३ १ २
तरत्स मंदी धावति 1. 500=RV. 9. 58. 1.

३ १ २ ३ १२
इषे पवस्व धारया 1. 505=RV. 9. 64. 13.

अर्षा सोम मंद्रया सो प्र न इंदो प्र गायत ।

सोम उ ष्वाण पवमाना असु प्र त्वसर्जि र ॥१३१॥

१२ ३ १२
अर्षा सोम वृमत्तमः 1. 503=RV. 9. 65. 19.

३ १ २ ३ १२
मंद्रया सोम धारया 1. 506=RV. 9. 6. 1.

१२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २
प्र न इंदो महे तु न ऊर्मि विभ्रदर्षसि 1. 509=RV. 9. 44. 1.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र गायताभ्यर्चामि देवांत्सोमुः हिनोत महते धनाय 1. 535=RV. 9. 97. 4.

१२ ३ १ २ ३ १ २
सोम उ ष्वाणः सोतृभिः 1. 515=RV. 9. 107. 8.

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवमाना असृक्षत पवित्रमति धारया 1. 522=RV. 9. 107. 25.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्र तु द्रव परि कोशं नि धीद 1. 523=RV. 9. 87. 1.

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
असर्जि वक्ता रथ्यो यथाजौ 1. 543=RV. 9. 91. 1.

१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
असर्जि रथ्यो यथा पवित्रे 1. 490=RV. 9. 30. 1.

सोमः पवास्य प्रेषा हे त्वपामिवे महत्त तु ।
अयं पूषा सुतासो म परि त्यं प्र पुनान तु ॥१३२॥

सोमः पवते जनिता मतीनाम् 1. 527=RV. 9. 96. 5.

अस्य प्रेषा हे मना पूयमानः 1. 526=RV. 9. 97. 1.

अपामिवेदूर्मयस्तुरुराणाः 1. 544=RV. 9. 95. 3.

महत्तसोमो महिषश्चकार 1. 542=RV. 9. 97. 41.

अयं पूषा रथिभगः सोमः पुनानो अर्थति 1. 546=RV. 9. 101. 7.

सुतासो भुमत्तमाः सोमा इद्राय मंदिनः 1. 547=RV. 9. 101. 4.

परि त्यं हर्यते हरिं बभुं पुनंति वारेण 1. 552=RV. 9. 98. 7.

प्र पुनानाय वेघसे सोमाय वच उच्यते 1. 573=RV. 9. 103. 1.

असावि सोमो सोमः प्र पवते हर्यभि द्यु च ।
एषस्य धेमं वृषणमेना विश्व त्वमेत तु ॥१३३॥

असावि सोमो अरुषो वृषा हरिः 1. 562.

सोमः पवते जनिता मतीनाम् 1. 527.

हरिः पर्यद्रवज्ञाः सूर्यस्य द्रोण ननक्षे अत्यो न वाजी 1. 538 = RV. 9.

93. 1.

अभि द्युम्भ वृहद्यशः 1. 579=RV. 9. 108. 9.

एष स्य धारया सुतः 1. 584=RV. 9. 108. 5.

इमं वृषणम् AS. 6.

एना विश्वान्यर्थ AS. 8=RV. 9. 61. 11.

त्वमेतदधारयः AS. 10=RV. 8. 93. 13.

इद्रस्यानु वसंतश्च हरी ता दश यद्वर्चः ।

अग्न आयूषि विशद्वा एवा ह्येना पवा हि षः ॥१३४॥

इदं स्य नु वीर्याणि AS. 27=RV. 1. 32. 1.

बसंत इच्छु रंत्यो AS. 38.

हरी ता इन्द्रशमशून्युतो AS. 31.

अहश्चन्नस्य केतवः AS. 49=RV. 1. 50. 3.

यद्वचो हिरण्यवत् AS. 39.

अग्न आर्यूषि पवसे AS. 42=RV. 9. 62. 9.

त्रिशद्धाम वि राजति AS. 47=RV. 10. 189. 3.

^{३ १} एवा ह्यसि वीरयुः । २३२=RV. 8. 92. 18.

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १} उत न एना पवया पवस्व II. 455=RV. 9. 97. 53.

^{३ २ ३ २ ३ १ २} विदे वृथस्य दक्षस्य महाँ हि षः II. 96=RV. 8. 13. 1.

यो मांहिषु आ इ स्तोमं विपश्चितेः प्र सो मदे ।
वृषा सोम तया पवस्व दे वृषा पवस्व धा ॥१३५॥

विपश्चिते पवमानाय गायते II. 962=RV. 9. 86. 44.

प्र सोम दैववीतये II. 117=RV. 9. 107. 12.

^{१ २} वृषा सोम द्युमाँ असि II. 131=RV. 9. 64. 1.

^{१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १} तया पवस्व धारया यया गाव इहागमन् II. 784=RV. 9. 49. 2.

पवस्व दैववीरति II. 387=RV. 9. 2. 1.

^{१ २ ३ १ २} वृषा पवस्व धारया II. 153=RV. 9. 65. 10.

अयं-पूषा तु यद्याव तवाहं सो त्वसूचत ।
अर्षा सोम पुनानो अक्र पमन् पव आयुषक् ॥१३६॥

^{३ २ ३ १ २ ३ २ ३} अयं पूषा रयिर्भगः सोमः पुनानो अर्षति II. 168=RV. 9. 101. 7.

^{१ २ ३ १ २} यद्याव इदं ते शतम् II. 212=RV. 8. 70. 5.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ तवाहं सोम रारण सख्य इदो दिवेदिवे II. 272=RV. 9. 107. 19.

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ रेर ३ २ असुक्षत प्र वाजिनो गव्या सोमासो अश्वया II. 384=RV. 9. 64. 4.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ अर्षा सोम वृमत्तमः II. 344=RV. 9. 65. 19.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ पुनानो अक्रमीदभि विश्वा मृधो विचर्षणिः II. 274=RV. 9. 40. 1.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ अपग्न्यन्पवस्ये मृधः II. 585=RV. 9. 61. 25.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ पवस्व देव आयुषगिंदं गच्छतु ते मदः II. 583.

अया पवस्व चाधर्येतो निंद्र मेंदुमिद्र तु ।

कथा त्वं नः सोम मह त्वमिद्र प्र समस्य तु ॥१३७॥

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ अया पवस्व धारया यया सूर्यमरोचयः II. 564.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ अधर्यो अद्रिभिः सुतं सोम पवित्र आ नय II. 573=RV. 9. 51. 1.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ एतो निंद्र स्तवाम II. 750=RV. 8. 97. 7.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ एंदुमिद्राय सिचत II. 857=RV. 8. 24. 13.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ कथा त्वं न ऊत्याभि प्र मंदसे वृषम् II. 933=RV. 8. 93. 13.

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ महत्ते वृषणो अभिचर्व्य कृतम् II. 952.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ त्वमिद्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः II. 984=RV. 8. 99. 5.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ समस्य मन्यवे विशो विश्वा नमंत कृष्णयः II. 998=RV. 8. 6. 4.

इद्रमिदेव पवमाना अ स रेवाँ इ प्रसोऽग्नि रि ।

अग्निर्जागा त्वेद्र याहि यमद्व इतिसंख्यकाः ॥१३८॥

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ इद्रमिदेवतातय इद्र प्रयत्यध्वरे II. 934=RV. 8. 3. 5.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ पवमानास आशवः II. 1048=RV. 9. 63. 26.

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ स रेवाँ इव विश्पतिः II. 1062=RV. 1. 27. 12.

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुबीराभिस्तरति वाजकर्मभिः II. 1169=RV. 8.

^{३ १३} अश्विर्जगार ^{३ १} तमृचः कामयंते II. 1174=RV. 5. 44. 15.

^{१२} एंद्र याहि ^{३ १२} हरिभिरुप करवस्य ^{३ २३} सुषुतिम् II. 1154=RV. 8. 34. 1.

॥ अनवग्रहलक्षणं समाप्तम् ॥

॥ सप्तलक्षणनामायं ग्रन्थः समाप्तिमगमत् ॥

॥ हरिः ओम् ॥

INDEX OF SV. PASSAGES OCCURRING IN
LAGHURKTANTRASAMGRAHA

Rc. Sūtra	Rc. Sūtra	Rc. Sūtra
I	४६. १०२	८२. २७, ३४
१. १०५, १२२	४२. ६९	८४. १०२
२. २, २७, १०२	४४. ७८	८५. १३२
२०. ५८	४६. १०, ७६	८६. ६६, ६७
२३. ३४	४७. २, २७, ४०	८७. १३२
२४. १४४	४८. १२४	८८. ३, १०२
२९. २	४९. ६६	८९. १३३
३४. २, ५०, १२३	५०. ७७, ८७	९०. ७७
३५. २	५३. २	९३. ३
३८. २७	५४. ३, १०४	९४. ७६
३९. २	५५. ३	९५. ३
३४. २०, ५३	५६. ३	९७. ७६
३५. १२३	५७. २०	९८. ४
३६. ५३	५८. ४६	९९. १२४
४०. २	५९. ५८	१०३. २०
४३. २	६०. ११०	१०७. १३६, १४८
४५. ६८	६१. ३३	१०८. १७
४६. ३५	६२. ७६	१०९. ३, ५३
४७. २७, १४३	६४. ८०	११३. ४

१२४.	४	२००.	५, २७	२७५.	२६
१२५.	२०, ८०	२०३.	७६, १३६, १४४	२७६.	६, ३३
१३२.	४	२०६.	६	२८१.	१४६
१३३.	४	२१२.	२०	२८३.	२१
१३४.	४	२१५.	५६	२८४.	२८, ६३
१३५.	८०	२२०.	१११	२८५.	७
१३७.	८०	२२३.	३३, ५३, ६७	२८७.	११२
१४०.	७६	२२८.	६०, १४४	२९१.	२१
१४१.	३३, ११६, १३२	२३०.	६	२९३.	७५
१४४.	३३	२३२.	६	२९८.	७
१४५.	५६, ७३	२३३.	१३३	३००.	८२, ६१
१५१.	८१	२३५.	२०, ८१	३०१.	१४४
१५२.	३०	२३६.	३३	३०३.	२१, २६, ७३, ६१,
१५८.	४१	२३८.	६		११२
१५९.	५, ६८, १४४	२४२.	४	३०५.	४७, १४५
१६१.	५	२४३.	४१	३०८.	७, ६१, १२४
१६२.	८०	२४४.	११६	३०९.	२८, ८२
१६४.	५, २७, ८०, १३२	२४६.	८०	३१०.	२२
१६५.	५३	२४८.	२१	३१३.	७, ८६, १३३
१६७.	५	२५१.	६१	३१४.	४१
१७३.	७६	२५२.	८१	३१७.	७
१७५.	६०	२५३.	२, २७	३१८.	७, ३३
१७७.	१५०	२५४.	१३३	३२१.	४८
१७८.	१५०	२५५.	२१, १३३	३२२.	५३
१८०.	१०३	२५८.	२१, २४	३२६.	११२
१८२.	८०, ११०	२५९.	६, ५०	३२७.	५४
१८६.	२७, ५०	२६०.	६	३३०.	८, ६२
१८८.	५३	२६२.	१४७	३३१.	३३, ३४, ६१, ११६
१९०.	१४८	२६६.	६	३३२.	८, २८
१९१.	३, ५	२६८.	६०	३३५.	५३
१९२.	११६	२७०.	८१	३३६.	२८, ५४
१९३.	२०, ५३, ११६	२७१.	८१	३३७.	१४३
१९६.	६१, १४८	२७२.	८१, १४५	३३८.	३४, ३५, ८२, १००

३४०.	६	४०४.	८	५१४.	१४९
३४२.	६, १०५, १०७	४०५.	६०, १२४, १३६,	५१५.	२६, ५०, १२४
३४५.	७६, १०५		१४७	५१६.	१२४
३४६.	२	४०६.	३४	५१७.	१०
३४७.	१०६	४१३.	६७, ८२, ११३	५१८.	५०
३४८.	४६	४१५.	६	५२२.	२६
३५३.	४८	४१६.	६, २२, २३, २७,	५२४.	११
३५४	२१, ६८		६१	५२७.	६०
३५६.	१००	४१८.	११३	५३१.	७३, ११६
३६०.	८२	४२३.	३४	५३२.	१२६
३६४.	२२	४२४.	६, १०	५३४.	६०
३६६.	८, ४७	४२७.	८२	५३७.	६
३६७.	३५, ६०	४२८.	८८	५३८.	६६
३६८.	११२	४३४.	६	५४१.	१२४
३६९.	११२	४४९.	४१	५४३.	५६
३७०.	६१	४५२.	८३	५४४.	८३
३७४.	२२	४५५.	१०, ८२	५४८.	१३४
३७५.	२८, १३३	४५६.	५६, १००	५५१.	४१, ५४
३७६.	८	४५८.	१३४	५५३.	११
३७८.	३४, ११२, ११३	४६१.	११३	५५४.	३४
३७९.	७३, १४६	४६३.	६०	५५६.	१४१
३८०.	८	४७०.	१०	५५८.	५६
३८१.	२८	४७२.	८३	५६३.	३५, ५४
३८२.	१४५	४७३.	४८	५६६.	१३५
३८५.	१३४	४७६.	३, ८३	५६७.	११
३८७.	६२, १३४	४८३.	३४	५७०.	५४, ५६
३९०.	२८, ८२	४८५.	१२४	५७३.	११
३९४.	८	४८४.	८३	५७५.	४२
३९६.	८	४९५.	३४	५८०.	११
३९७.	६	४९८.	५	५८४.	१३५
३९८.	११६	५०३.	१०	५८५.	६६
४००.	१३४	५१०.	३५		II
४०१.	६	५१२.	११, २६, १२७	१.	१०, ८४

੪.	੪੫	੧੬੯.	੩੮	੩੧੩.	੮੫
੫.	੭੪	੧੬੮.	੨੩, ੧੧੪	੩੧੬.	੧੪, ੩੦
੭੧.	੧੨	੧੬੯.	੧੧੪	੩੨੩.	੪੫
੭੨.	੨੩	੨੦੦.	੧੧੪	੩੨੬.	੧੦੫
੭੬.	੧੧੪	੨੧੦.	੪੫	੩੩੦.	੮੬
੨੧.	੮੪	੨੧੧.	੧੨, ੧੩	੩੩੨.	੨੮, ੮੫, ੧੦੩
੨੬.	੭੩	੨੧੫.	੬੬	੩੩੩.	੬੪
੨੮.	੪੫	੨੧੮.	੪੫	੩੩੪.	੬੪
੩੩.	੧੨੧	੨੨੧.	੧੨੬	੩੩੮.	੧੧੦, ੧੧੫
੩੪.	੩੨, ੫੦	੨੨੩.	੮੮	੩੪੦.	੨੧, ੨੩
੩੮.	੧੨	੨੨੬.	੩੦	੩੫੧.	੧੨੫
੪੪.	੧੧੪	੨੨੮.	੭੬	੩੫੩.	੬੬
੪੬.	੮੪	੨੩੨.	੧੩, ੪੨	੩੬੩.	੫੬
੫੨.	੫੧	੨੩੫.	੪੨	੩੬੫.	੧੦੧
੬੭.	੧੩, ੮੫	੨੩੬.	੩੬	੩੭੩.	੧੪੦
੭੦.	੮੮	੨੩੮.	੪੨	੩੭੪.	੧੧੫
੭੭.	੫੧	੨੪੧.	੧੨੦	੩੮੦.	੪੫, ੪੬
੮੬.	੮੫, ੧੧੪	੨੪੭.	੧੩, ੫੧	੩੮੧.	੧੭
੯੨.	੧੦	੨੪੯.	੧੪੦	੩੮੨.	੭੪
੯੫.	੧੩	੨੬੦.	੮੪	੩੯੫.	੩੦, ੩੩, ੩੭
੯੮.	੧੩੨	੨੬੧.	੧੧੫	੩੯੭.	੧੩, ੧੪
੧੦੬.	੬੩	੨੬੨.	੬੨	੩੯੯.	੧੨੦
੧੧੦.	੩੦, ੩੬	੨੬੮.	੮੪	੪੦੬.	੬੫
੧੨੭.	੮੫	੨੭੩.	੧੦੫	੪੦੮.	੭੫
੧੩੫.	੩੦	੨੮੬.	੧੧੫	੪੦੯.	੩੭
੧੩੬.	੩੦, ੪੪	੨੮੭.	੭੪	੪੧੩.	੪੫
੧੪੨.	੬੨	੨੮੯.	੬੭	੪੨੩.	੧੧੫
੧੫੦.	੮੮	੨੯੩.	੭੬	੪੩੨.	੬੪
੧੫੭.	੩੬	੩੦੦.	੪੧, ੧੩੫	੪੩੫.	੧੩੫
੧੫੮.	੬੪	੩੦੧.	੧੩, ੬੩	੪੪੬.	੧੪੦
੧੬੬.	੩੮	੩੦੨.	੬੪	੪੫੭.	੧੩੭
੧੭੬.	੧੩੪	੩੦੩.	੬੪, ੧੨੦	੪੫੬.	੬੬, ੧੧੫
੧੮੫.	੨	੩੦੮.	੮੫	੪੫੬.	੧੩੨

લઘુત્રકન્ત્રસંગ્રહે

૪૬૧.	૬૩	૬૪૭.	૬૬	૭૬૭.	૫૧
૪૬૬.	૧૦, ૫૪	૬૫૦.	૬૪	૭૬૯.	૭૭
૪૭૬.	૧૨૦	૬૫૨.	૫૪, ૧૨૧	૭૧૭.	૧૧૬
૪૮૨.	૧૦	૬૫૩.	૪૨	૭૨૦.	૩૮
૪૯૨.	૬૫, ૧૧૫	૬૫૪.	૩૭, ૫૫	૭૨૬.	૫૧
૪૯૫.	૬૩	૬૫૬.	૧૪૦	૭૩૩.	૧૪, ૧૨૬, ૧૩૭
૪૯૭.	૩૭	૬૭૬.	૧૩૬	૭૩૫.	૧૩૭
૫૦૪.	૧૪૨	૬૭૬.	૨૩	૭૩૬.	૮૮
૫૦૬.	૧૪	૬૮૭.	૧૩૫	૭૪૪.	૪૮
૫૦૭.	૧૪	૬૯૫.	૩૭, ૧૨૧	૭૪૬.	૧૦૬, ૧૦૭
૫૦૮.	૭૪	૭૦૬.	૨૩	૭૫૦.	૩૪, ૪૬, ૮૬
૫૨૪.	૩૯	૭૧૮.	૮૬	૭૫૨.	૧૫
૫૨૫.	૩૯	૭૧૯.	૬૪, ૧૨૧	૭૫૮.	૬૭
૫૨૭.	૩૮	૭૨૩.	૮૬	૭૬૬.	૧૪૩
૫૪૬.	૧૧૬	૭૨૫.	૫૪	૭૭૨.	૧૫
૫૪૮.	૩૧	૭૨૮.	૧૩૬	૭૭૩.	૪૪
૫૪૯.	૧૧૦	૭૨૯.	૧૫	૭૭૫.	૬૩
૫૫૩.	૧૪	૭૪૫.	૩૧	૭૭૬.	૬૭
૫૫૭.	૭૯	૭૪૬.	૧૪	૭૭૭.	૧૨
૫૬૦.	૧૩, ૫૭	૭૫૭.	૬૩	૭૮૧.	૧૨૦
૫૬૨.	૮૫	૭૫૮.	૧૫, ૧૧૬	૭૯૨.	૨૪
૫૭૫.	૧૪	૭૬૦.	૬૬, ૮૭	૭૯૮.	૧૫
૫૭૭.	૧૩૭	૭૬૮.	૧૧૪	૭૯૦.	૩૧
૫૮૦.	૬૩	૭૭૦.	૧૩૨, ૧૩૬	૭૯૧.	૬૫
૫૮૨.	૩૧, ૪૫, ૬૫	૭૭૨.	૧૪	૭૯૬.	૩૧
	૧૧૫	૭૭૩.	૧૧૬	૭૯૮.	૧૫
૫૮૫.	૩૪, ૬૬	૭૭૪.	૪૮	૭૨૨.	૨૪
૫૯૬.	૪૪	૭૭૬.	૬૩	૭૩૧.	૧૧૬
૬૦૫.	૪૧, ૪૬	૭૭૮.	૫૫	૭૩૮.	૧૫
૬૦૭.	૩૨	૭૮૦.	૮૬	૭૪૦.	૩૭, ૫૪
૬૧૧.	૧૩૫	૭૮૮.	૮૬	૭૪૧.	૧૬
૬૩૮.	૭૪	૭૯૦.	૧૪	૭૪૨.	૧૧૪, ૧૧૫
૬૩૯.	૭૪	૭૯૧.	૧૪	૭૪૪.	૧૧૬, ૧૧૭

६४५.	११५, ११७	१०६७.	६५	११५०.	३२
६४६.	३२	१०६८.	९६, ८६	११५१.	८६, १३७
६५०.	३७	१०६९.	१५	११५५.	१६
६५२.	६५	१०७२.	३१	११६१.	३५
६५६.	८६	१०७४.	६६	११६२.	२४, ३८, ५४
६७१.	४२	१०७७.	३१	११६५.	६५, ११०
६७२.	१२५	१०७८.	२४, ८६	११७५.	३६
६७४.	४४, ४६	१०८६.	१६, ६४	११७६.	४४, ४६
६७५.	१२४	१०८७.	३८, ५५, ११७	११८२.	१३१
६८०.	६६	१०८२.	११२, ११७	११८३.	४३
६८३.	६२, ६४	१०८५.	१२१	११८४.	१६, ४७
६८५.	११६	१०८७.	११७, ११८	११८६.	१६
६८६.	७५	१०८८.	११७, ११८	११८४.	६५
६८८.	३२	११०१.	६५, ८६	११८६.	१४२
६९१.	५२	११०२.	३६	११८८.	३८, ७४
६९६.	५२	११०४.	६५	११८९.	१६
१००२.	१०६	११०५.	७६	१२००.	१३७
१००५.	५५, ११२	११०६.	११७	१२०६.	१६
१००६.	६३	११०७.	३७, ४६	१२०७.	१०९
१०१४.	१५	१११०.	३१	१२०८.	१६, १७, ८६
१०१२.	६२	१११४.	१४, ३८	१२१०.	१७
१०१८.	१३१	११२१.	६५	१२११.	१०९
१०१६.	१३१	११३१.	१८, १०९, १४८	१२१४.	११६
१०३०.	५५, १३६	११३४.	८७	१२१५.	१७
१०३२.	४३	११४२.	१६, ७५	१२१६.	१३७
१०३५.	८८	११४५.	१६	१२२०.	१७
१०५६.	१२०	११४६.	४४	१२२१.	४६
१०६१.	१७	११४८.	३२, ६५		
१०६३.	६४	११४९.	३२		

INDEX OF ĀS PASSAGES OCCURRING IN LRS.

Ās.	Sūtra	Ās.	Sūtra	Ās.	Sūtra
१.	११०, १३६	१६.	३५	३६.	११, ४२
	१४७	२२.	६	३७.	११२, ११३,
४.	६१	२४.	२२		११४
५.	१११, १३६,	२५.	६	३८.	६२
	१४६	२६.	७३, ११३	४२.	६७
१४.	१२, ६१	२३.	८३	४३.	६९
१५.	४४, ५६	३४.	८४	५०.	३५
१६.	४८	३५.	८८		

INDEX OF RV. PASSAGES OCCURRING IN LRS.

RV.	Sūtra	RV.	Sūtra	RV.	Sūtra
V.	४७. ७. ४८	५.	४. ४४	X.	७३. ६. ४८
	६८. ४. ११६	VI.	२४. ७. १३१		६०. १०. ६६
		VIII.	४८. ३. ६१		

INDEX OF AV. PASSAGES OCCURRING IN LRS.

AV.	Sūtra	AV.	Sūtra	AV.	Sūtra
VI.	३३. ३. ४८	X.	६. १२. ३६	XII.	२. ४. ३६
VII.	४०. २. ४८	XI.	१०. २६. २२	XVIII.	४. ७८. ३६
	७६. ६. ४८	XII.	१. ६. ४८		

INDEX OF PASSAGES OF OTHER WORKS OCCURRING IN LRS.

	Sūtra		Sūtra		Sūtra
AG. IV	२. १२. ३०	ARG. I.	६. १२६	SB. XI.	७. २. ६. २३
AB. II.	३८. ६. १३	VS. IX.	२. ३६	Stobha	२६, ४२

INDEX OF SV. PASSAGES OCCURRING IN
SĀMASAPTALAKṢĀNA

Rc.	Sūtra	Rc.	Sūtra	Rc.	Sūtra
	I.				
१.	२७	५४.	२७	१०३.	११४, ११८
२.	१२२	५६.	३	१०६.	१२३
६.	१८	६१.	३	११३.	१२३
७.	३, ७७, १२२	६४.	३	१३०.	२७
८.	१२२	६५.	२७	१३२.	७७, १२३
१४.	६६	६७.	३, ४६	१३४.	१२३
१६.	१२२	७०.	७२	१३५.	४, २७, ४६, १२३
१७.	३४	७४.	३	१३६.	२७
२०.	१२२	७६.	५८, ६६	१३७.	३
२१.	१२२	७८.	२७	१३८.	१२४
२२.	१२२	८०.	४६	१३९.	१२४
२५.	१२२	८४.	७७	१४०.	५८
२७.	१८	८८.	७७	१४१.	७७
३६.	१२२	९२.	२७, ७३	१४२.	६६, १२४
४७.	३	९४.	१२३	१४०.	१२३
४८.	३	९७.	२२, २७, ७७	१४१.	४
४९.	७७	९८.	७७	१४३.	२७
५३.	५८	१००.	४६	१४६.	१२४

१५८.	१२४	२५१.	४	३२४.	५
१५९.	२७	२५२.	१२५	३२५.	१००
१६०.	१२४	२५३.	२८	३२६.	७६
१६१.	१२४	२५४.	५८, ७२	३२७.	५
१६२.	७२	२५५.	३, ४, २८	३२८.	३
१६३.	४६	२५६.	४	३४०.	५०, १२६
१६४.	२८	२६०.	५६	३४४.	६, १००
१६५.	५८	२६२.	१६, १२५	३४५.	५६
१६६.	६६, १२५	२६३.	७८	३४७.	१२६
१६७.	२८	२६४.	१२६	३५०.	५०
१६८.	२८	२६८.	२८	३५१.	८०
१६९.	१६	२७०.	१२६	३५२.	७६
१७०.	१२५	२७२.	७८	३५५.	१२६
१७१.	१६, १२५	२७४.	५६	३५६.	५, १२७
१७२.	१२५	२७५.	६६	३६०.	११४, ११८
२०५.	४	२७८.	१२६	३६१.	५
२०६.	१२५	२७९.	७८	३६५.	१२७
२११.	३	२८१.	७२, ११५, ११८	३६८.	२६
२१३.	४	२८४.	५६	३६९.	१२७
२१४.	२८	२८८.	२८	३७१.	८०
२१६.	२८	२८९.	१००	३७२.	२८
२१८.	७८, ६६	२९४.	२८, २६	३७३.	११३
२२१.	४	२९५.	१२६	३८१.	२२, १२७
२२८.	१६, २८	२९६.	२८	३८४.	२६, १२७
२३२.	१२६, १३४	३००.	५६	३८६.	१२७
२३३.	७८	३०१.	२८	३६०.	२६
२३८.	७८	३०२.	७८	४०१.	१००
२४०.	२८	३०४.	७८	४०२.	२६, ८०
२४४.	१६	३०५.	३, ७८	४०६.	२६
२४५.	४	३१२.	२८, १२६	४०८.	८०
२४६.	५८, ७८	३१४.	७८	४१०.	३, ६०
२४८.	२८	३१५.	६	४११.	६०, ८०
२५०.	४, ७८	३१६.	४६	४१२.	६०, ८०, १००

४१३.	८०	४६०.	९३०, ९३१	५४१.	८२
४१४.	८१	४६१.	९३०	५४२.	८२, ९३२
४१५.	८	४६३.	९३०	५४३.	९१३, ९३१
४१६.	५०, १०१	४६४.	९३०	५४४.	९३२
४२०.	७२	४६५.	८०	५४६.	९३२
४२१.	६०	४६७.	८१	५४७.	९३२
४२३.	५०	५००.	९३०	५४८.	६, ८२
४२५.	८१, १२८	५०२.	९३०	५४९.	६
४२८.	५, ३४	५०३.	८१, ९३१	५५२.	९३२
४२९.	१०१	५०५.	१०१, १३०	५५५.	८२
४३३.	८	५०६.	६, १३१	५५६.	६
४३५.	५०	५०६.	९३१	५५८.	२२
४३८.	१२७	५१०.	८१	५६२.	७२, १३३
४३९.	३४, १२८	५११.	६, १०१	५६३.	६, ८२
४४३.	१२८	५१२.	२२	५७०.	३, ७
४४८.	१२८	५१४.	९३१	५७२.	१०१
४५०.	१२७, १२८	५१८.	८१	५७४.	१३२
४५२.	१२८	५२१.	६, ८१	५७४.	६०
४५३.	१२८	५२२.	९३१	५७६.	१३३
४५६.	१२६	५२३.	८२, १३१	५८४.	६, ८२, १३३
४५८.	८	५२४.	६	II.	
४६२.	३, ६	५२५.	१२६	२.	८६
४६३.	३	५२६.	८१, १२२	४.	६
४६६.	६०, ८१	५२७.	१०१, १२२, १३३	६.	८५
४६८.	३, १२६	५२८.	६	२६.	७२
४६९.	१२६	५२९.	८	३८.	८, ३१
४७१.	१२६	५३०.	६	४०.	७२
४७२.	७२	५३२.	१०१	४३.	८५, ८६
४७७.	८१	५३३.	६	५३.	३१
४७६.	१२६	५३४.	९३१	५४.	३१
४८१.	१२६	५३६.	३	५६.	३१
४८२.	११३, १२८	५३८.	८१, १३३	५७.	६२
४८५.	१३०	५४०.	८१	६२.	३१

૬૫.	૬૨	૨૦૧.	૮	૩૨૨.	૨૮, દદ
૬૭.	૩૧	૨૦૫.	૪	૩૩૭.	૫૩
૭૭.	૫૨	૨૧૨.	૧૩૬	૩૩૬.	૧૦૪
૮૦.	૩	૨૧૩.	૩	૩૪૧.	૮૮
૮૫.	૬	૨૧૫.	૩૧	૩૪૨.	૫
૮૬.	૧૦૪	૨૧૮.	૬૩	૩૪૪.	૧૨૬
૯૨.	૩૧	૨૨૧.	૮૮	૩૪૮.	૫૩
૯૬.	૧૩૪	૨૨૩.	૩૧	૩૪૯.	૬૩
૯૮.	૩૧	૨૨૬.	૮૬	૩૫૦.	૭૩
૧૦૨.	૬૨	૨૨૯.	૬૩	૩૫૨.	૮૮
૧૧૦.	૫૨	૨૩૨.	૮૬	૩૫૮.	૭૩
૧૧૧.	૩	૨૩૪.	૬૩	૩૬૩.	૭
૧૧૭.	૧૩૫	૨૩૬.	૭૪	૩૭૨.	૨૨
૧૧૯.	૫	૨૩૯.	૩	૩૭૪.	૩૨
૧૨૦.	૬૨	૨૪૩.	૮૭	૩૭૭.	૫૪
૧૨૨.	૬	૨૪૬.	૩૨	૩૭૯.	૪
૧૨૬.	૭, દદ	૨૪૮.	૬૩	૩૮૦.	૮૮
૧૨૮.	૩૧	૨૫૬.	૬૩	૩૮૪.	૧૨૬
૧૩૧.	૧૩૫	૨૬૧.	૩૨	૩૮૫.	૮
૧૩૮.	૮૬	૨૭૧.	૭૩, દદ	૩૮૬.	૩, ૪
૧૪૫.	૬૩	૨૭૨.	૧૩૬	૩૮૭.	૧૧૩, ૧૧૮, ૧૩૫
૧૪૬.	૩૧	૨૭૪.	૧૩૬	૩૮૮.	૬
૧૪૭.	૩૧	૨૭૬.	૮૭	૩૯૪.	૨૨
૧૪૩.	૩	૨૮૧.	૮૭	૩૯૫.	૮
૧૪૩.	૧૩૫	૨૮૫.	૫૩, ૧૦૪	૩૯૮.	૩
૧૪૫.	૧૦૨	૨૯૮.	૮૭	૪૦૭.	૬
૧૪૬.	૬	૨૯૯.	૬	૪૦૮.	૬
૧૬૮.	૧૩૬	૩૦૦.	૧૦૪	૪૧૫.	૮૮
૧૭૨.	૫૨	૩૦૪.	૫૩	૪૧૭.	૩૨
૧૮૧.	૬	૩૦૬.	૩, ૧૦૪	૪૧૮.	૫
૧૮૨.	૮૬	૩૧૮.	૬, દદ	૪૨૪.	૧૦૪
૧૮૩.	૩૧	૩૨૫.	૩	૪૩૮.	૧૧૫
૧૮૪.	૧૦૩	૩૨૯.	૬, ૭૩, દદ	૪૪૭.	૩૨, ૧૦૫

४५०.	८८	५८०.	३२	७०८.	१०, ११३
४५२.	१३४	५८२.	१३६	७१६.	५५
४५६.	६४	५८८.	६	७२२.	३२
४६६.	३२	५९१.	१०४	७२३.	६०
४७२.	३२	५९६.	८८	७३०.	१०५
४७७.	६	६००.	१०४, १०५	७३६.	१०
४८२.	३	६०१.	६	७३८.	४
४८७.	३	६०२.	५४	७५०.	१३७
४९८.	३२	६०५.	८८	७६३.	८, १०
५०१.	८८.	६०६.	८८	७६७.	३३
५०२.	६४	६१७.	६०	७६८.	३३
५०४.	५३	६२२.	६०	७७३.	३३, ६०
५११.	१०५	६२४.	५४	७७४.	६९
५१२.	३२	६२५.	७३, ६०	७७६.	३, ६४
५१३.	८	६२८.	६४	७७८.	५५
५२१.	६४	६२९.	३	७८०.	३३
५२४.	६	६३०.	६०	७८३.	१०, ६९
५३७.	६, ६	६४५.	६०	७८४.	७३, १३४
५३८.	६	६४८.	६	७८९.	३४, ६९
५४१.	८८	६५३.	३२	७९२.	६९
५४३.	६	६५६.	३२	७९६.	६५
५४७.	६, ८८	६६२.	६०, १०५	७९८.	१०६
५४८.	३२	६६५.	३	८००.	१०५
५४९.	६	६६६.	५४	८०१.	६
५४९.	८८	६६८.	५५	८०३.	५५
५४९.	३२	६७२.	५४	८०२.	३३
५६४.	१३७	६७६.	६	८०५.	१०, ६९, ६२, १०६
५६६.	८	६७८.	३२	८०६.	३
५६७.	४	६७९.	६	८१६.	३३
५६८.	८८	६८८.	३२	८२०.	३, ३३
५६९.	८८	६९३.	१३६	८२६.	६२
५७२.	३२	६९८.	७३	८२७.	३३
५७३.	१३७	६९९.	३२	८२९.	३३
५७४.	३२	६१६.	१०, ३२, ६९	८३३.	१०६
५७५.	३२	७०६.	७	८३३.	१०६

द३६.	१०६	६६२.	६. १०८, १३५	११०३.	१०
द३७.	६२	६६३.	१०८	११०८.	६
द४१.	११३	६६६.	१०	११०६.	३
द४२.	११८	६७०.	३	११११.	३
द४४.	३, १०, १०६	६७१.	८३	१११२.	६
द४६.	३३, १०७	६७४.	६५	११२२.	३
द४८.	१०	६७७.	३३	११२३.	३
द४९.	१०६, १३७	६८३.	११४	११२८.	६४
द६४.	१०७	६८४.	१३७	११३०.	६५
द७६.	१०७	६८७.	६५	११३१.	१६
द८२.	६	६९६.	१४	११३८.	३३
द८७.	६२	६९८.	१३७	११४४.	६५
द९३.	६२	१००३.	२६	११४७.	११४
द९४.	१०७	१००६.	६५	११४८.	६५
द९५.	७२	१०२६.	११३	११५०.	६४, १०६
द९६.	३३	१०३०.	३	११५४.	१३८
६०१.	६३	१०३८.	३४	११५८.	६
६११.	१०७	१०४७.	६	११६१.	१०
६१६.	६४, ६२	१०४८.	१३८	११६६.	१३८
६२१.	६३	१०४९.	१०८	११७१.	६५
६२८.	३	१०५६.	६४	११७४.	६४, १३८
६२९.	६४	१०६२.	१३८	११७७.	३
६३०.	३	१०६७.	१०	११७८.	११४
६३३.	१०८, १३७	१०७१.	३, ६४	११८४.	१०
६३४.	१३८	१०७३.	१०८	११८८.	१०६
६३५.	३, ३३	१०८०.	३	११९६.	६५
६३७.	३	१०२८.	३	११९२.	४
६३८.	३२	१०६६.	७२	११९६.	६५
६४२.	१०	१०६७.	७२, ११५, ११८	११९८.	६
६४८.	६३	१०६८.	१०	११९९.	११०
६५१.	१०७	११००.	६४, १०६	१२००.	१०
६५२.	१३७	११०१.	३३, ११४, ११८	१२०२.	६५, ६६
६५७.	६३	११०२.	६४	१२०६.	१०

१२०७.	१०६	१२१३.	१०	१२१६.	६५
१२०८.	१०, ६६, ११०	१२१७.	११०	१२२२.	१०
१२१०.	१०६	१२१८.	१०, ६६		

INDEX OF ĀS. PASSAGES OCCURRING IN SSL.

Ās.	Sūtra	Ās.	Sūtra	Ās.	Sūtra
५.	६९	२२.	७	३६.	१३४
६.	१३३	२५.	७	४०.	६९
८.	१३३	२६.	८३	४२.	२६, १३४
९.	१०२	२७.	१३४	४४.	७२
१०.	१३३	२८.	३, ८३	४५.	६९, ७२
१३.	८३	३१.	१३४	४६.	६९, १०२
१५.	१०२	३२.	१०२.	४७.	१३४
१७.	८३	३३.	८३	४८.	१३४
१८.	७२	३४.	८३	५३.	५१
२१.	८३	३८.	१३४		

INDEX OF RV. PASSAGES OCCURRING IN SSL.

R.V.	Sūtra	R.V.	Sūtra	R.V.	Sūtra
I.	६. १०.	३.		८६.	११.
	५५.	६.	३४	८६.	१२.
	१३०.	६.	३	४९.	६.
	१३८.	२.	३०	VIII.	१. २०.
III.	८.	३.	७	२२.	५.
	४४.	२.	२७	२४.	१०.
IV.	४४.	५.	५२	२६.	१७.
V.	२०.	३.	६३	४९.	८.
	३६.	५.	३४	४४.	११.
VI.	५७.	२.	१२८	६२.	११.
VII.	२१.	६.	५३	८३.	३.
XI.	८३.	३.	२६	१७३.	१.

INDEX OF PASSAGES OF OTHER WORKS OCCURRING IN SSL.

AB. Sūtra	VS. Sūtra	VS. Sūtra
AB. ३. ८. ३. १०३	VS. ६. २. १०२ १० २५, ८५	१६. २९. ८५